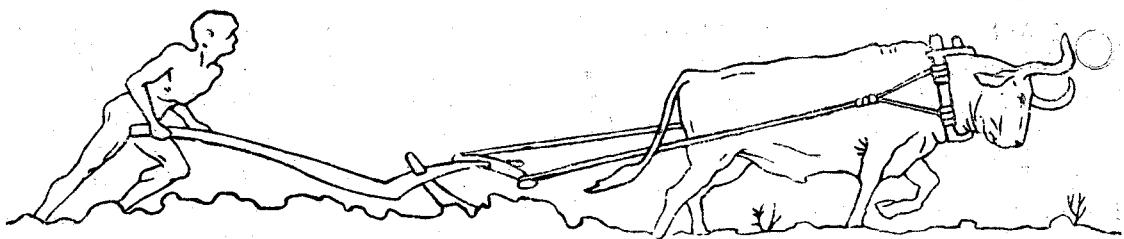

20 9-10

ΠΑΝΔΟΘΗΝΑΙΔ

ΕΤΟΣ ο' 15-80
ΙΟΥΝΙΟΥ 1909

Ο ΧΟΥΧΟΥΛΟ-ΓΙΩΡΓΑΣ

— Τραγούδι τους τραπεζιού —

Γοργώς *pp*

Τσιο - πά - νης - πο - κοι -

μή - θη - κε - αί

ντούρ - ντου - ρούν - νάι -

ff

và] Μώ φε - τρεις - χρό - νους -

στὸ - δα - βδι - του - γνιορ - δέ - σι -

γκορ - δε - μί - σι] [γκε - ον μω - φέ - γκρε - ον]

| ζώγγ - νάι - νάι -

ζώγγ - νάι - νάι -

Τσιοπάρης ποκοιμήθηκε

— ἄι, ντουργούνοι¹ Ναρά! ² —

τρεῖς χρόνοντος στὸ ραβδί του,

— γκιορδέσι³ γκιορδεμίσι⁴ —

— γκρέον⁵, μωρέ, γκρέον —

— ζώγγ⁶ Ναρά, ζώγγ Ναρά! —

Μάρθε καιρός καὶ ξύπνησε

τὰ γίδια του γυρέβει.

Δὲν κούργονται βελάσματα

δὲ γκρούγονται τροκάρια.

Πιάνει τὴ στράτα τὸ στρατὶ

στρατὶ τὸ μοροπάτι.

Γερώ-λυκαν ἀπάντησε

στένετε τὸν ωτάει

— Λύκο μὴν εἶδες πρόβατα;

— λύκο μὴν εἶδες γίδια;

— Τὰ γλέπεις κεῖν τὰ δυὸ βούνα

τῶντα κοτά μὲ τάλλο;

πόλιοντα ἀντάρα⁷ στὴν κορφὴ

καὶ κατσαχηγά⁸ στὴ οἰζα;

Κεῖ βόσκοντα κάτι πρόβατα

κλαρίζονται⁹ κάτι γίδια.

Πῆγα νὰ πάρω νὰ ἀστὶ

νὰ τριφερὸ ψιμάροι¹⁰,

μὲ σμίστη ἡ σκύλα ἡ κολοβή

κι δ σκύλος δ κοτουάφτης¹¹,

καὶ μοῦβγαλαν τὰ νύχια μου

τὰ νυχοπόδαρά μου.

Κ' ἔκει π' κολοσβάραγο

χορτάρι δὲ

¹ Κακομοίρα, ἄραχνη, δύστυχη. ² μάννα, μητέρα.

³ λ. ἀλβ.=πέθανα. ⁴ λ. ἀλβ.=δὲν πέθανα. Καὶ αἱ δύο

ὅμοι: πέθανα καὶ δὲν πέθανα. ⁵ λ. ἀλβ.=σίχω. ⁶ λ. ἀλβ.

=πουλί, ἦτοι: σήκα!.. ἔγινα πουλί. ⁷ δονομάζουν τὸ

σκότος, μανύλα, καὶ τὴν βοήν προφητησομένης καταγίδος. ⁸ διμίχλη. ⁹ τρώγουν κλάδους δένδρων, κλαδιῶν.

¹⁰ δύψιμο ἀστὶ. Λέγονται τὰ ἀστιά ποὺ γεννιῶνται τὸν

μῆνα Μάρτιον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ τοῦ Νοεμβρίου.

¹¹ εἴχε κομμένο τὸ ἔνα αὐτί. ¹² μέσυραν καταγῆς.

O λαὸς διὰ κάθε τον τραγοῦδι κάτι λέγει.
Διὰ τὸ τραγοῦδι:

Πουλάκια μ' ἀηδονάκια μου
γουργά μου χιλιόνια,
έφτοϋ ψηλά ποὺ πέτεστε
καὶ χαμπιλά τηρᾶτε....

ἔχει τὴν ἴστορία του. Διὰ τὸ τραγοῦδι:

Κλαῖνε τὰ δόλια τὰ βουνά
παρηγοριά δὲν ἔχουν.
Δὲν κλαῖνε γιὰ τὸν φῆλο τους
δὲν κλαῖνε γιὰ τὰ χιονιά....

ἔχει τὸ νόσημά του. Καὶ διὰ τὸ τραγοῦδι:

Τσιοπάνης ποκομήθηκε
τρεῖς χρόνους στὸ φαβό του.

ἔχει τὸ παραμῆνι του. Καὶ εἶνε τὸ παραμῆνι
τοῦ Χουχουλό-γιωργα πολὺ ἀνατριχιαστικό.

Ο ποιητής του, ἔφαντάσθι τὸ περίεργο αὐτὸν
νυχτοπούλι, μὲ τὸ θλιβερό του λάλημα, τὴν
ἀνθρώπινη φωνή του, καὶ τὴν παραπονεμένη
του ζωή, νὰ ἥταν μιὰ φορὰ ἀνθρωπος.

Καὶ διὰ νὰ ξεμονρυιάζῃ μόνον κάθε μεσο-
νύχτι, δταν δ πιστικὸς σπαρέζῃ¹ στὰ βουνά τὰ
πρόβατά του, καὶ νὰ σφυρίζῃ, νὰ κράζῃ κιαντό,
ἀπαράλλακτα σᾶν δ πιστικός, πάει νὰ πῶς
ἥταν μιὰ φορὰ ἀνθρωπος, καὶ εἶχε πρόβατα ἡ
γίδια, καὶ ποιὸς ξέρει πῶς, ἔγινε πετούμενο!...

— Άλλοιως δὲ γένεται! Γιὰ νὰ σκουζῇ² ἐτοι
κάτι τέτοιο θάταν!... Κάποια βαριὰ κατάρα,
ἡ κακὴ σουβή³, τὸν κατάντησε νυχτοπούλι!...

Μὲ αὐτὲς τὲς σκέψεις καὶ ἔξήγησες δ ποιητής
ἔγραψε μὲ τὴ φαντασία του, τὸ παραμῆνι καὶ
τὸ τραγοῦδι τοῦ πετούμενου αὐτοῦ.

Καὶ γιατὶ δὲ φτάνουν ἡ λίγες ἀρράδες τοῦ
τραγουδιοῦ νὰ σᾶς πῆ ὅλο τὸ βίο, τὰ βάσανα
καὶ τὰ παθήματα τοῦ Χουχουλό-γιωργα, ἀμα
ἀποτραγουδήσῃ τὸ τραγοῦδι, μὲ κάποια σοβα-
ρότητα, σὰ νὰ θέλῃ νὰ πιστέψετε τὸ λεγόμενά
του, ἀρχίζει καὶ σᾶς διηγῆται τό: πῶς καὶ πῶς...

Δημοσιεύονται τὸ παραμῆνι τοῦ Χουχουλό-
γιωργα, ὅπως μᾶς τὸ διηγήθη στὸ Βαλτέτσι, μὲ
τὴ ζωντανή του γλῶσσα, δ πολύερος κι ἀκού-
στος τραγουδηστῆς Γιάννος Πραχαλιᾶς.....

— Ποὺ λέσ, εὐτοῦνο τὸ πουλί, ἥταν τσιοπά-
νης νιὰ βολά, καὶ τὸν λέγαν Γιώργο. Νιὰ νύχτα
τὸ λοιπόν, πούβοσκε τὰ γίδια του στὸ λόγγο,
ἔγλαριασε⁴ ἀπάντου στὸ φαβό του, καὶ παρακά-
λεσε τὸ Θεό, στὰ ψέματα μαθές⁵, νὰ πλάγιαζε,
πῶς ἥταν, τρία χρόνια. Ο Θεός τὸν ἀκουσε καὶ
τῶκαμε τῆς στιγμῆς. Γιατὶ ξέρεις; ἐτότενες οἱ
ἀνθρωποι ἥταν ἀνθῶι, κιδ, τι γνέβανε ἀπὸ τὸ
Θεό τὸ βρίσκανε. Ας λέμε τὸ λοιπόν. Ο Γιώργος

¹ Βγανώ τὰ πρόβατα πρὸς βοσκήν. ² φωνά-
ζει. ³ συμβάν. ⁴ ἤρχισε νὰ νυστάζῃ, νὰ κοντούλαγ-
δῆλα δῆ.

ἐκαταλάγιασε¹. Ἔπεσε σᾶν ψώφιος. Τὰ γίδια
του βόσκοντας, βόσκοντας, ἐπήρανε τὰ βουνά
κιλγρίεφαν. Δὲν κότας² νὰ τάγκιασῃ³ ζοῦδι, γιατὶ
τὰ φύλαγαν δυὸ σκυλιά ποὺ κατέβαζαν⁴ τὸν κα-
βελλάρι. Κανιὰ βολά, ποὺ λέσ, ἀπάντου στὰ τρία
χρόνια, ἔξυπνησε. Τηράει γιὰ τὰ γίδια... ναι...
τίποτα! Ἀφογκάζεται⁵ νάκουση τροκάνια, βελά-
σματα, τίποτα. Τὸν ἔφαγαν τὰ φεδιά!... Ἄχ!
δ ἔρημος, λέει μέσα του, κακόπαθα!... Παίρνει
τὰ βουνά ψάχνοντας καὶ ωτῶντας. Γύριζε,
γύριζε μέρα νύχτα, ωτῶς... τίποτα, πουνθενὰ
γίδια!... Κανιὰ βολά ἀπαντάει να γεροντόλυκα,
ποὺ λέει καὶ τὸ τραγοῦδι, καὶ τὸν ἔρωτηξε. Ἐτό-
τες ξέρεις ἔφεναν καὶ τὰ ζωντανά⁶. Ἡταν ἀλ-
λοιώτικος⁷ δ κόσμος. Τὰ λιθάρια ἥτανε καρβέ-
λια. Ο Θεός ἥτανε χαμπιλά, ὃς να λιθοπέτι⁸, καὶ
μίλαγε μὲ τοὺς ἀνθρώπους... Τὸ λοιπὸν ποὺ
λέγαμε, ἔρωτηξε τὸ λύκο μὴν εἶδε πουνθενὰ τὰ
γίδια του. Ἐκεῖνος τοῦπε:

— Τὰ γλέπεις κεῖν τὰ δυὸ βουνά;...

Τρέχει δ Γιώργος καὶ γλέπει τὰ γίδια του
σενα διάσελο⁹. Τὰ κράζει, τοὺς σιουράει. Τὸν
σιμζουνται τὰ δυὸ σκυλιά του κι ἀπολιῶνται¹⁰
σᾶν σαίτες ἀπάντου τον νὰ τὸν φάνε. Τὰ κράζει,
τοὺς ωρίζει ψωμί, τίποτα, ἀπάντου τον!... Λα-
κάει¹¹ ποὺ λέσ κι ἀνεβαίνει σεναν ἔλατο. Ἐκεῖνα
μὲ τὰ δόντια τους τὸν κόβουν. Πηδάει σᾶλλονε,
κέκενον, σᾶλλονε, κέκενον. Δὲν τὸν γνωρίζανε
γλέπεις, γιατὶ ἥταν γενημένος ἀπὸ τὴν πολλη-
καιριὰ καὶ τὲς σκασίλες ἀλλοιώτικος.

— Απὸ τὴ λύπη του κεντοῦνος, παρακάλεσε τὸ
Θεό πάλε, καὶ τὸν ἔκαμε πουλί.

Τὰ λόγια καὶ τὸν ἥχο τοῦ τραγουδιοῦ, ἄκουσα
στὴν Πρέβεζα, ἀπὸ τὸ Χειμαριώτη Β. Κοντύλα.
Τραγουδέται καὶ στὸ Μορηά, ἀλλὰ μᾶλλοι ωτικο
ἥχο. Ποιὸν ἀργὸ καὶ λυπητερό, δπως τὰ τσιο-
πάνικα τραγοῦδια ποὺ τραγουδοῦν οἱ πιστικοὶ¹²
στὰ βουνά μὲ τὴ φλογέρα. Ἐχει καὶ ὡς γύρισμα,
ὅχι τό: ντουρτουροῦ Νανά, ἀλλὰ τό: ὥχ! μαν-
νούλα μ' ὥχ!

“Οταν κάθονται σταυροπόδι γύρω σὲ τρα-
πέζι, τάβλα, καὶ χαίρουνται, τότε τὸ λέγον τρα-
γοῦδι τοῦ τραπεζιοῦ, τῆς τάβλας ἡ καθιστό,
καὶ δταν βαδίζουν, ἀπὸ ἕνα μέρος σὲ ἄλλο, τὸ
λέγον τραγοῦδι τοῦ δρόμου.

ΘΕΟΔ. Δ. ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ
(ΒΑΛΤΕΤΣΙΩΤΗΣ)

¹ Ἀπεκοιμήθη. ² τολμοῦσε. ³ ἔγκειει, θέξει. ⁴ δ
ποιητής θέλει νὰ πῆ ὅτι τὰ σκυλιά ἔκεινα ἡσαν τόσον
σκληρὰ καὶ γενναῖα ὡστε καὶ ίπτεα ἡδύναντο νὰ καταρ-
ρίψωσιν ἐπὶ τοῦ ίπτου του. ⁵ ἀκροδάται. ⁶ τὰ ζῶα. ⁷ δια-
φορετικός. ⁸ λέγεται ἡ ἀπόσταση ποὺ θὰ σημειωθῇ
ἄπο τὸ μέρος δπουν θὰ φιθῆ, ἔως τὸ μέρος δπουν θὰ
πέσῃ μικρός λίθος διὰ τῆς χειρὸς ωτιτόμενος. ⁹ τὸ
στενὸν πέφασμα δπουν σχηματίζοντας δύο κορφαὶ δρούν.
¹⁰ τρέχουν δρμητικῶς. ¹¹ τρέπεται εἰς φυγήν.

ΑΠΟ ΤΑ “ΧΩΡΙΑΝΑ”.

Στὸν Παῦλο Νιφάνα

ΑΠΡΙΛΙΑΤΙΚΟ ΒΡΑΔΥ

‘Απόψε λὲς κι ἐγιόμωσαν τὴν κάθε βρύση μάγια
κι ἥπιαν οἱ οράμυμοι βοσκοὶ κι ἀγάλλιασαν τὰ πλάγια
χορὸς στὸ κάθε ἀνάραχο, ἀχὸς στὸ κάθε φέμα
χίλιες μορφίες υφαίνονται μὲ μεταξένιο γνέμα
πάνω στοὺς λόγγους τοὺς γλαρούς καὶ στῶν γκρεμῶν τ’ ἀπόσκια
ποὺ τὰ λιοβασιλέματα στερνοφιλοῦν τὰ μόσκια.
Ως καὶ τὰ κυπροκούδουνα κι οἱ γκιώνηδες κι οἱ γρύλλοι
έμεινσαν ἀπ’ τὴ χαρὰ τ’ ἀποψινοῦ τ’ Απρίλη
κι ἐσώπασαν τὸ κλάμα των, τὸ πικρολαλημά των
νὰ τραγουδήσουν οἱ καλοὶ τὶς νιὲς στὸ περασμά των
ἀπ’ τὰ ψηλὰ τὰ διάσελα στάναργια μονοπάτια
μὲ τὸ γοργὸ περπάτημα τὰ χαμηλὰ τὰ μάτια.

ΤΟ ΡΗΜΑΔΙ ΤΗΣ ΧΑΡΑΣ

‘Ερμο βιολὶ π’ ἀράχνιασες
στὸν τοῖχο κφεμασμένο
κι ἡ χόρδες σου ἔχουν σπάση,

Κι ἀγάπες ἐκρυφόδενες
ἐνέριευες καῦμοὺς
στ’ ἀπάρθενο χωριό.

Γι’ ἀναθυμῆσου ἔναν καιρὸ
παληὸ κι ὀνειρεμένο
μπροστὰ στὸ χροστάσι.

Τώρα στὸ σπίτι τὸ θαμπτὸ
Ποὺ στοίχειωσεν ἡ θλίψι
μ’ ἀναθυμιὲς παληὲς

Λεβέντες ἀναφτέρωνες
σ’ ἀνάερους χροοὺς
μὲ τὸ γλυκὸ σκοπὸ

Σένα μονάχα ἡ Ζωὴ
ἔχ’ ἀπ’ τὸ Χάρο κρύψῃ
ν’ ἀναθυμῆς χαρές.

Χ Α Ρ Ι

Γιὰ μὴ στῆς λίμνης τριγυρνᾶς
τὸ γαλαζένιο δίσκο
γιατὶ ζηλεύω τὰ νερὰ
ποὺ σου φιλοῦν τὸν ἵσκιο.

Γιὰ μὲς τὸ λόγγο σὰν περνᾶς
τ’ ἀχεῖλι σου μὴν κραίνει,
ζηλεύω τὴ φιζοσπηλιὰ
ποὺ τὸν ἀχό σου παίρνει.

Γιὰ σπάσ’ ἐτοῦτο τὸ γυαλί,
δποὺ σὲ καθρεφτίζει
δὲ θέλω μήτ’ δ τὸ ἵσκιος σου
σιμὰ νὰ σ’ ἀντικρύζῃ!

И КАМПАНА

Καμπάνα ποὺ χορτάριασες μὲς στ' ἀψηλὸ πουρνάρι
καὶ στὸ θαμπὸ τὸν κόρφο του φαντάζεις σὰν κλωνάρι,
τάχα χεράκια ἀνθρώπινα νὰ φκιάνουνε τ' ἀχόσου
δῆντας τὸ θάνατο μηνᾶς στὸ πρόσχαρο χωριό σου;
"Η τάχα σὲ κρυφόδεσαν μ' ἀνθρώπους καὶ μὲ χῶμα
καὶ στὴ θλιψιμένη σου φωνὴ πηδάει κι' ἡ πέτρα ἀκόμα;
"Ακου! τ' ἀλέτοι ἀνατρομάει στοῦ ζευγούλᾶ τὰ χέρια
κλάμα στὶς πέτρες γίνονται τᾶσπρα τὰ βρυσονέρια,
ἀνάερα στέκουν τὰ τσαπιά, τ' ἀδράχτια λαγγεμένα
τ' ἀγριαμπελάνθια δλότρεμα στὰ φράχτια ἀναγυρμένα
νείρονται πὼς γεννήθηκαν νυφοῦλες νὰ πλουμίσουν
καὶ τὸ Θεὸ παρακαλοῦν νὰ μὴ νεκροστολίσουν!

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ *

— Διάλεξις γενομένη ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀρχαιολογικῇ Σχολῇ —

ΟΙ ΦΟΡΟΙ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Πάντες οι φόροι είς τὰς μουσουλμανικὰς χώρας, λέγει δὲ Χάμπιερ (Τ. VI, σ. 271-2), διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας: α') τοὺς νομίμους φόρους (ουσσούμι - σεριγέ), οἵτινες καθορίζονται ὑπὸ τοῦ Κορανίου καὶ τῶν θεμελιωδῶν νόμων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. β') τοὺς αὐθαίρετους φόρους (τεκαλίφι - ουρδφονγέ), οἵτινες θεσπίζονται μόνον διὰ κοινῶν νόμων (*Kanony*) καὶ οἵτινες διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὀνομάζονται καὶ φόροι τοῦ Διβανίου· τέλος τοὺς φόρους τοὺς μὴ καθορίζομένους ὑπὸ τοῦ Κορανίου ἡ ὑπὸ τῶν *Kanónū*, τοὺς γνωστοὺς ὑπὸ τὴν ἀραβικὴν ὀνομασίαν *'Abarí* (παρείσπραξις), ἥτις λέξις διεσώθη τηροῦσσα τὴν σημασίαν τῆς καὶ εἰς τὴν *'Eσπερίαν (avanies)*.

Αἱ ἀβανίαι αὗται ἡσαν οἱ μόνοι αὐθαίρετοι νόμοι, μὲ τὴν σημασίαν τὴν δποίαν δίδομεν εἰς τὴν λέξιν ἡμεῖς οἱ μὴ μουσουλμᾶνοι. Οἱ φόροι τεκαλίφι-ονδροφούγε δὲν ἡσαν αὐθαίρετοι εἴημι καθ' ὅστον ἡδύναντο ἐλευθέρως νὰ θεσπίζωνται, νὰ μεταρρυθμίζωνται ή νὰ καταργῶνται ὑπὸ τοῦ

Ο ΚΤΗΜΑΤΙΚΟΣ ΦΟΡΟΣ

Ο οποίος φόρος ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν εἰς τρεῖς κλάσεις διαιρέσων τῶν ἀκινήτων Ἰδιοκτησιῶν, τὴν θεσπιζομένην ὑπὸ τοῦ ἕρεοῦ νόμου. Ἡ πρώτη κλάσις περιελάμβανε τὰς ὑποκειμένας εἰς τὴν δεκάτην Ἰδιοκτησίας, ἵσαν δὲ

ανται τὰ μούλκια, κτήματα ἀνήκοντα εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ίδιοτησίαν μουσουλμάνων, τὰ δόποια δὲν ὑπεβάλλοντο παρὰ μόνον εἰς τὸν φόρον τῆς δεκάτης.

Εἰς τὴν δευτέραν κλάσσιν ὑπήγοντο αἱ γαῖαι, τῶν ὅπιών ἡ κατοχὴ καὶ ὅχι πλέον ἡ ἴδιοκτησία εἶχεν ἀφεθῆ εἰς μὴ μουσουλμάνους. Αἱ γαῖαι αὗται ὑπεβάλλοντο εἰς φόρον, ὅστις ἦτο ἐνίστε σταθερὸς (χαράτζι - βαζιφέ), ἀλλὰ συνημέστερον ἀνάλογος πρὸς τὸ προϊὸν (χαράτζι - μουκασσεμέ). Ἡ δευτέρα αὕτη δεκάτη διέφερε τῆς πρώτης, κανὸν ὅτι ἦτο ἀνωτέρα τὸ ποσοστὸν αὐτῆς ἐπόλικιλλε μεταξὺ τῶν 20 καὶ τῶν 50, καὶ οὐχὶ πλέον μεταξὺ τῶν 10 καὶ τῶν 20. Ἀρχικῶς ὁ προορισμὸς τῆς ἥτο ἐπίστης διάφορος· τὸ ἔξ αὐτῆς ἔσοδον διετίθετο διὰ τὰ δημόσια ἔξοδα, ἐνῷ ἡ ἄλλη ἥτο προωρισμένη δι^τ ἀγαθοεργούς σκοπούς, ἔξ οὖν καὶ ἡ ὄνομασία τῆς ὡς ἐλεγτικῆς δεκάτης (dime aumonièrē).

Ἡ τρίτη κλάσσις περιελάμβανε τὰ κτήματα τοῦ Στέμματος. Τὰ κτήματα ταῦτα εἶχον κατὰ τὸ πλεῖστον μετατραπῆ εἰς στρατιωτικὰ τιμάρια. Ἡ πρὸς στράτευσιν ὑποχρέωσις ἀπήλλασσε τοὺς τιμιαιριούχους ἀπὸ τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου, ἀλλ᾽ οἱ προγραμματικοὶ κάτοχοι, δηλαδὴ οἱ χριστιανοί, οἱ ἄλλοτε Ἰδιοκτῆται, οὐδόλως ὡφελοῦντο ἐκ τῆς ἀτελείας ταύτης. Ἀντὶ νὰ πληρώνουν τὴν δεκάτην εἰς τὸ κράτος, τὴν ἐπλήρωνον εἰς τὸν σπαχῆν καὶ δὲν εἶχον τίποτε κερδίσει ἐκ τῆς ἀλλαγῆς διότι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι δύσκολον εἶναι νὰ φαντασθῇ τις ὁμότερον εἰστράτορα, οἱ σπαχῆδες εἶχον Ἰδιοποιηθῆ τὸ δικαίωμα νὰ εἰσπράττοντον μετὰ τῆς δεκάτης καὶ σειράν δλων αὐθαιρέτων φόρων. Ὁ μακαρίτης Σωτηρόπουλος, δυτικοὶ πολλάκις ἔχορημάτισεν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομιῶν, εἰς τὴν μελέτην του περὶ Ἑγγείον Φορολογίας, τὴν δημοσιευθεῖσαν κατὰ τὸ 1861, παρέχει ἐν σημειώσει πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν προσιθέτων τούτων φόρων. Ἡσαν οὗτοι ἡ σαλαριά, εἰσπραττόμενος εἰς εἶδος: τόσα δι' ἔκαστον ἀριθμοῖν κτήνος, καὶ ἡ σπέντζα, κεφαλικὸς φόρος ἡμίσεος γροσίου ἐτησίως. Οἱ ἔφηβοι ἐπλήρωνον 10 μόνον παραδεξ, ὃ δὲ τρόπος καθ' ὃν προσδιωρίζετο ἡ ἡλικία ἐν περιπτώσει ἀμφισβητήσεως, ἥτο ἀρκετὰ περιέργος. Ἐμετροῦνταν, λέγει δὲ Σωτηρόπουλος, τὸ πάχος τοῦ λαιμοῦ μὲ ἐν κομπολόγῳ διπλωμένον εἰς δύο ἔβαζαν ἔπειτα τὸ παιδί νὰ κρατήσῃ μὲ τὰ δόντια του τὴν μίαν ἄκραν, καὶ, ἀνὴρ ἡ κεφαλή του ἐπερνοῦσεν ἀπὸ τὸ κοινοπολόγῳ ἀνοιγμένον, εἰσεπράττετο ὁ φόρος. Ὁ τρόπος οὗτος ἔκτιμησεως τῆς ἡλικίας, ὃ παραλογίος ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται ὅτι εἶχε δώσει εὐχάριστα ἀποτελέσματα, διότι ὁ Tournefort (II, 73) καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς μᾶς πληροφοροῦσιν ὅτι ἐφρημόζετο διὰ τὸν κυρίως εἰπεῖν κεφαλικὸν φόρον, τὸν δεύτερον τῶν νομίμων φόρων, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἡσαν ἀπηλλαγμένα τὰ κάτω τῶν

ἔτῶν παιδία, καὶ περὶ τοῦ ὅποιον πρέπει νὰ
μιλήσωμεν τώρα.

Ο ΚΕΦΑΛΙΚΟΣ ΦΟΡΟΣ "Η ΧΑΡΑΤΖΙ

Ο κεφαλικός φόρος, δι γενικῶς γνωστὸς ὑπὸ δὸνομα χαράτζι, εἶναι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του ἀλλον φόρος ὑποτελεία, ἐπιβιαλλόμενος εἰς τοὺς ἡμεῖς μουσουλμάνους ὑπηκόους τῆς αὐτοκρατορίας. Ήτο δὲ ἐπίσης φόρος διαβεβαθμισμένος ἢ κλι-
ακωτός. Οἱ φορολογούμενοι διηροῦντο εἰς τρεῖς λάσσεις. Ἀναλόγως τῆς κλάσσεως, διέφερε τὸ τοσὸν τοῦ φόρου, ἢ δὲ ἐκδιδομένη ὑπὸ τοῦ εἰσ-
ράκτορος ἀπόδειξις ὡς πρὸς τὸ δόνομα καὶ τὸ ρῶμα. Αἱ ἀποδείξεις, λεικαὶ διὰ τὴν πρώτην λάσσιν, ἔρυθραι διὰ τὴν δευτέραν, κίτριναι διὰ τὴν τρίτην, ἀναφέρονται πολλάκις ὑπὸ τῶν ερειπηγητῶν. «Οἱ Ἕλληνες, λέγει ὁ Choiseul-
Gouffier (7, I, σ. 27), δὲν τολμοῦν γὰρ ἔξελθον
ωρὶς ἀπόδειξιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εἶναι πολλάκις
φορφύλαξις ἀνεπαρκής κατὰ τῆς ἐφευρετικῆς
πληστίας τῶν φορατζήδων». (Πρβ. καὶ Leake,
Morea, I, 69).

"Οσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου, φαι-
εται διτὶ ἐποικιλλε τοῦτο κατὰ τὰς ἑποχάς, ἀλλὰ
αἱ κατὰ τὰς ἑπαρχίας φαίνεται μάλιστα διτὶ τὸν
ρροοδευτικὸν του χαρακτῆρα ἔλαβε μόνον εἰς
χειτιῶς νεωτέρους χρόνους. Ἐν τούτοις τὸ
οσὸν αὐτοῦ ποτὲ δὲν ἦτο παραπολὺ βαρύ·
κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανά-
τάσεως ἦτο 12, 8 καὶ 4 γροσίων. Φαίνεται δὲ
οὗτο ἀντικαχόμενον πρὸς τὴν μεγάλην σπου-
αιότητα, τὴν ὅποιαν οἱ Τοῦρκοι ἀπέδιδον εἰς
διὰ χαράτζι καὶ περὶ τῆς ὅποιας ἔχομεν τόσον
ολλὰς μαρτινίας. Κατὰ τὸν Juchereau de
Saint-Denis, ἡ ὑποχρέωσις τῶν χριστιανῶν νὰ
έρουν ἔνδυμα διαφορετικὸν ἀπὸ τὸ ἔνδυμα τῶν
ουσιούλμάνων, ὑποχρέωσις ἦτις μόνον μετὰ
ἡν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν ἔξελιπε, διετηρήθη
υριώς διότι ἡγάδινε τὴν εἰσπραξιν τοῦ κεφα-
λικοῦ φόρου. Ἐκτὸς τούτου, ἡ ἴστορία ἀναφέ-
ει διτὶ πλειστάκις (ἰδίως κατὰ τὸ 1646 καὶ κατὰ
τὸ 1769), οἱ χριστιανοὶ διέφυγον τὸν κίνδυνον
ἥς ἔξοντάσεως, μόνον καὶ μόνον διότι οἱ Τοῦρ-
κοι ἐσκέφθησαν διτὶ μετ' αὐτῶν θὰ ἔξηφαντε-
σοι τὸ χαράτζι. Τὸ γεγονός εἶναι τόσον γνω-
τὸν ὥστε, μεγάλου Γερμανοῦ συγγραφέως ἀρκε-
θέντος νὰ γράψῃ διτὶ κατὰ τὴν δεῖνα συνε-
ργίασιν τοῦ Διβανίου οἱ χριστιανοὶ ἐσώθησαν
πὸ τοῦ χαρατζίου, χωρὶς νὰ κρίνῃ ἀναγκαῖον
ἀλληγόρηση τὴν σημασίαν τῆς τελευταίας ταῦτης
ἔξεως, μεταφραστής τού τις ἔξελιπε τὸ χαρά-
τζι διὰ κάποιον ἀνώτερον Τοῦρκον βαθμοῦχον,
τὸν μουφτῆν, δστις, πρέπει νὰ τὸ εἴπωμεν
ὅτις τιμήν του, είχεν ἐπίσης μεσολαβήσει ὑπὲρ
τὴν γοιτσιανῶν.

Ἄλλος ἀς ἐπανέλιθωμεν εἰς τὸ ζήτημά μας. Πῶς
ῦπαρξις τοῦ χαρατζίου, φόρον ἐλαφροῦ, ἡδυ-

* Τέλος «Παναθηναϊα» 31 Μαΐου.

νήθη νὰ ἔχῃ τοιαύτας συνεπείας; Οἱ μὲν (ἀσ δ Juchereau de Saint-Denis, σ. 116) τὸ ἔξηγον διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ Γενίτσαροι ἐμισθιδοτοῦντο κατ' ἀρχὰς μὲ τὸ προϊόν τοῦ χαρατζίου. Ἀλλοι παρατηροῦν ὅτι ὅσον ἐλαφρὸν καὶ ἀλλὰ ἥτο, δεδομένου ἀφ' ἔνδος τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν χριστιανῶν (ἔξειδίοντο 1,600,000 ἀποδεῖξεις δι' ὅλην τὴν αὐτοκρατορίαν) καὶ ἀφ' ἔτερον ὅτι οἱ μουσουλμᾶνοι ἐπλήρωνον ἐλαφροτάτους φόρους, τὸ χαράτζι ἔπαιξε πρωτεῦνον μέρος εἰς τὸ ἴσοιςγίον τοῦ προϋπολογισμοῦ. Οὗτος δ Finlay παρατηρεῖ ὅτι ἐπὶ Σουλεὺμάν, ἐπὶ διλικοῦ προϋπολογισμοῦ 27,000,000 γροσίων (150 ἑκατομμυρίων φράγκων περίπου), τὸ χαράτζι παρεῖχε τὰ 17,000,000 (ὑπὲρ τὰ 90,000,000). Οἱ Eton, εἰς τὴν λεπτομερεστάτην ἀνάλυσιν τοῦ τουρκικοῦ προϋπολογισμοῦ, τὴν ὅποιαν μᾶς δίδει, δεικνύει ὅτι ἐπὶ 37,935,500 γροσίων σταθερῶν ἐσόδων, τὰ δοποῖα εἰσέπραττε τὸ μιρὶ κατὰ τὸ 1775, τὸ ἥμισυ καὶ πλέον, 19,538,500, προήρχοντο πάλιν ἀπὸ τὸ χαράτζι, καὶ τοῦτο καθ' ἥν ἐποχὴν ἡ Τουρκία εἶχεν ἥδη ἀπολέσει μέρος τῶν χριστιανικῶν ἐπαρχιῶν, τὰς ὅποιας κατεῖχεν ἐπὶ Σουλεὺμάν.

Προσθέσατε εἰς τοῦτο ὅτι δικαιολογίας φόρος εἶχε τὸ μέγα πλεονέκτημα νάποτελῇ πάγιον ἐσόδον, διότι δικαιολογίας τῶν ἐκδιδομένων γραμματίων εἶχεν δρισθῆ ἄπαιξ διὰ παντός, ἀλλὰ δὲ δικαιολογίας τῶν περισσευόντων γραμματίων ἐπιπτεν εἰς τοὺς ἀπομένοντας κατοίκους. Τοῦτο μάλιστα ἀπέτελε μίαν τῶν μεγάλων καταχρήσεων τοῦ συστήματος. Οἱ κατοίκοι τοῦ Μυστρᾶ παρεπονοῦντο εἰς τὸν συνταγματάρχην Leake, τὸν διάσημον Ἀγγλον περιηγητήν, ὅτι, ἐνῷ δὲν ὑπελείποντο μεταξύ τῶν παρὰ μόνον 3,000 φορολογούμενοι, ἡ διοικητική τῶν περιφέρεια ἔξηκολούθει νὰ πληρώνῃ δι' 8,000 εἰς τρόπον ὥστε ἔκαστος φορολογούμενος ἐπλήρωνε δι' 2 ½ / (Morea, I, 131 - 2).

Μ' ὅλα ταῦτα, νομίζω ὅτι οἱ Ἰστορικοὶ ὑπερπήδησαν τὰ ἐσκαμψένα ἀποδώσαντες τὴν σωτηρίαν τῶν χριστιανῶν εἰς τὸ χαράτζι. Ἀκριβέστεροι διὰ ἥσαν ἀλλὰ δικαιολογίας τῶν φόρους ἐν γένει. Οἱ χριστιανοὶ δικαιολογούμενοι, διότι παρετήρει κατὰ τὸ 1641 δικαιολογίας τῶν Σουλτάν Ιμπραήμ, ἀλλὰ καὶ οἱ μόνοι πληρώνοντες τοὺς ἐπόμενους φόρους: τὸν κτηματικὸν φόρον, τὸν φόρον ἐπὶ τῶν ἀγάμων, τὸν φόρον ἐπὶ τῶν ἀρραβώνων, τὸν φόρον ἐπὶ τῶν προβάτων καὶ λιβαδίων, τὸν φόρον ἐπὶ τῶν χειμαδίων, τὸν φόρον ἐπὶ τῶν μελισσῶν καὶ τῶν μύλων, τὸν φόρον ἐπὶ τῆς ἀναλώσεως τοῦ καπνοῦ καὶ τὸν φόρον ἐπὶ τῶν διούλων. Τὸν κατάλογον τοῦτον τῶν φόρων λαμβάνω ἐκ τοῦ Ραγιᾶ-Κανονί, ἡ κώδικος τῶν ἀπίστων ὑπηκόων, τὸν ὅποιον ἔξεδωκε Σουλεὺμάν δ B' καὶ ἐκύρωσεν Ἀχμέτ δ A'.

Ἄλλα καὶ αὖτὸν τὸ Ραγιᾶ-Κανονί δὲν μᾶς δίδει πλήρη τὴν εἰκόνα τῆς καταστάσεως, διότι, ἀνεξαρτήτως τῶν καταχρήσεων, τῶν ὅποιων ὑμάτων ἐπιπτον οἱ χριστιανοὶ καὶ τῶν ὅποιων ὑπερβολῆς ἡτο νὰ τῷ καταλογίσωμεν τὴν παράλειψιν, παρατρέχει καὶ τοὺς κοινοὺς φόρους εἰς τοὺς ὅποιους ὅμως χριστιανοὶ καὶ μουσουλμᾶνοι δὲν ὑπεβάλλοντο ἔξι τὸν, ὡς λόγου χάριν, διὰ νὰ μὴ ἀναφέρωμεν ἡ τὸν κυριώτερον, τὰ τελωνιακὰ τέλη.

ΤΑ ΤΕΛΩΝΕΙΑ

Αἱ περὶ τελωνείων διατάξεις καθωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Χαλίφου Ὁμάρ τοῦ Α'. Τὰ τέλη ἥσαν ἐν τεσσαρακοστὸν ($2\frac{1}{2}\%$) διὰ τοὺς Μουσουλμᾶνος καὶ ἐν εἰκοστὸν (5%) διὰ τοὺς ὑποδούλους ὑπηκόους. Ὁ Ὁμάρ προσέθετε μάλιστα ὅτι δικαιολογίας τοῦ φόρου οὔτος καθὼς καὶ ἡ δεκάτη τοῦ ἔλεους, ἡ εἰσπραττομένη ἀπὸ τὰ κτήματα τῶν Μουσουλμᾶνων, ἐπρεπε νὰ τροφοδοτῇ τὸ τέταρτον ταμεῖον, δηλαδὴ νὰ διατίθεται ἀποκλειστικῶς διὰ φιλανθρωπικὰ ἔργα, διὰ τοὺς ἀπόρους πτωχοὺς (φουκαρᾶς καὶ μεσσακῆμ) καὶ διὰ τοὺς ζηλωτὰς τῆς πίστεως τοὺς διατεθειμένους νὰ κάμουν τὸ προσκύνημα εἰς τὰς ἀγίας πόλεις ἢ νὰ βαδίσουν ὡς ἐθελονταὶ κατὰ τοῦ ἔχθρου.

Ἡ προϊόντα αὐξῆσις τῶν δημοσίων ἀναγκῶν ἡγάκασε τοὺς Σουλτάνους νὰ συντατίσουν τὸ τέταρτον τοῦτο ταμεῖον μὲ τὸ δημόσιον, διετήρησαν δικαιολογίας τοῦ φόρου τὸ ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ Ὁμάρ δικαιολόγιον. Ὁ Finlay (αὐτόδι, σ. 28) βεβαιώνει ὅτι τὸ δικαιολόγιον τοῦτο ἀπέβη μετέπειτα ἐπιζήμιον εἰς τὸν πιστούς. Κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς χρηματικῆς ἀνεχείας, καὶ δὲν ἥσαν σπάνιαι αἱ στιγμαὶ αὗται, οἱ Τούρκοι ὑπάλληλοι δὲν ἐφρόντιζον τόσον νὰ προστατεύουν τοὺς διμοθήσκους των, δσον νὰ γεμίζουν τὰ δημόσια ταμεῖα, ἐπειδὴ δὲ τὸ χριστιανικὸν ἐμπόριον ἥτο μᾶλλον προσοδοφόρον, διότι αὐτὸν ἐπλήρωνεν ὑψηλότερα τέλη, αὐτὸν καὶ προσεπάθουν νὰ ἐνισχύσουν.

Ἐν τούτοις ἐλάχισται μεταβολαὶ ἐπηνέχθησαν εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν, τὴν ὅποιαν ἐνταῦθα ἔξετάζομεν, τὰ τελωνιακὰ τέλη (φέσμ - i - γημονυμού) ἥσαν τὰ ἐπόμενα: 4% διὰ τοὺς Μουσουλμᾶνους, 5% διὰ τοὺς ὑποδούλους ὑπηκόους, τοὺς Χριστιανοὺς καὶ Ἐβραίους ὁραγιάδες, 3% διὰ τοὺς ὑπηκόους τῶν εὐφωταῖκων Δυνάμεων, εἰς τοὺς ὅποιους αἱ ἐμπορικαὶ συνθῆκαι εἶχον παράσχει τὸ ἀπίστευτον προνόμιον νὰ πληρώνουν διλγότερα καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Μουσουλμᾶνους.

Ἄλλα δὲν εἶναι τοῦτο μόνον. Οἱ Τούρκοι (ίδε Urquart, σ. 188) ἀνεχώρουν ἐκ τῆς ἀρχῆς, τῆς πράγματι ὑπεράγαν ἀπλούτης, ὅτι τὰ τελωνιακὰ τέλη τὰ εἰσπραττόμενα κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἐπανέπιπτον μοιραίως εἰς τὴν εἰσαγωγήν,

δηλαδή, ἐνταῦθα, εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, ἐνῷ τὰ τέλη τῆς ἔξαγωγῆς κατ' ἀνάγκην πληρώνονται ὑπὸ τῶν ἔνων κρατῶν. Εἰχον λοιπὸν καθορίσει τελωνιακὰ τέλη καὶ διὰ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ διὰ τὴν ἔξαγωγὴν, μὲ ἐμφανῆ τάσιν νὰ ὑψώνουν δσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὰ τέλη τῆς ἔξαγωγῆς. Οὗτος εἰς τὴν Κορινθιακὴν σταφίδα, ἥτις ἐπλήρωνεν δ% καὶ μὲ τὰς ἀβανίας 8% 10%, εἰχον προστεθῆ καὶ ἄλλοι τινὲς μικροὶ φόροι, οἵτινες ἀνεβίβαζον τὸν ἀπαίτουμενον φόρον εἰς 27%. Εἰς τρόπον ὥστε, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Beaumjouir, ἀπὸ τὸν ὅποιον δανείζομαι τὰς λεπτομερείας ταύτας, ἡ Βενετία, ἡ δικαίως κατηγορηθεῖσα διτὶ συνέτριψε τὸ σταφιδεμπόριον ὑπὸ τὸ πάσαν ἔποιχν τόσον ἐνδιαφέρουσα. "Ολοὶ οἱ περιηγηταὶ δσοι τὴν ἐπεσκέπτοντο ἔμενον ἔκθαμψοι διὰ τὰ πλούτη τῆς. Καὶ δμως, δ Urquart ἀναφέρει διτὶ εἰς αὐτὴν τὴν τέως ἐστίαν τῆς βαμβακουργίας (former focus of the cotton-yarn trade) ἡ ἐργάτις εἰχε κατανήσει τὰ μὴ κερδίζῃ ἄνω τῶν 20 παράδων τὴν ἡμέραν, χωρὶς μάλιστα νὰ εἴναι πάντοτε βεβαία διτὶ θάπωλει τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας τῆς." Άλλο παραδειγμα: εἰς τὸ Σκούταρι, ἐνῷ κατὰ τὸ 1812 ὑπῆρχον δοιοντικοὶ ίστοι διὰ μουσείνας, κατὰ τὸ 1821 δὲν εἶχον μείνει παρὰ μόνον 40. Εἰς τὸ Τύρονοβον ἡ αὐτὴ κατάστασις: ἐνῷ κατὰ τὸ 1812 ἡριθμοῦντο 2,000 ὑφαντήρια, κατὰ τὸ 1830 δὲν εἶχον μείνει πλέον παρὰ 200 μόνον. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο αἱ ἀγγλικαὶ ἔξαγωγαὶ ηγεανον ἀλματικῶς. Ἐντὸς τοῦ Τύνιδος τὸ εἶχεν ἀντικαταστήση μὲ διαφορικὸν δασμολόγιον, δὲ δὲ Ἀλῆ-πασσᾶς δ Τεπελενῆς εἰχε καταβάλει ἐπιμόνους προσπαθείας ὅπως ἀπαλλάξῃ τὸ πασσαλίου του τοῦ εἰδικοῦ τούτου δασμολόγιου (βλ. Holland, Travels in Albania σ. 115, 116).

Κυριωτέρα αὐτὸν ἀτοπα εἶναι διτὶ ἡτο ἀνεπαρκῶς προσδοφόρον καὶ σινάμα ἀνεπαρκῶς προστατευτικόν.

Οὗτος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πουκεβίλ, ἐπὶ 11,907,295 γροσίων, τὰ δοποῖα ἐπλήρωνεν ἡ Πελοπόννησος εἰς τοὺς Τούρκους, μόνον 728,000 προήρχοντο ἐκ τῶν τελωνείων. Πρὸς εἰσπραξίν τοῦ ὑπολοίπου αἱ ἀρχαὶ ἡγακάζοντο νὰ προσφεύγουν εἰς σειρὰν φόρων ἀπειράκις καταθλιπτικωτέρων διὰ τὸν προστατευόμενον καὶ δυσχερέστερον εἰς την εἰσπραττομένων ἡ τελωνιακὰ τέλη κατά τὸ 1827, εἶχον μείνει πλέον παρὰ 200 μόνον. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο αἱ ἀγγλικαὶ ἔξαγωγαὶ ἀλματικῶς. Ἐντὸς τοῦ τριῶν μόνον ἐτῶν, ἀπὸ τὸ 531,700 εἰς 1,139,616 στερλίνας λίρας, ἡ δὲ πρόδοσις αὐτὴ ὀφείλετο ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἔξαγωγάς τοῦ βάμβακος, αὐτινες, ἀπὸ 464,873 λιρῶν κατὰ τὸ 1827, εἶχον φθάσει εἰς 1,037,160.

Ἄξιοπαρατήρητον εἶναι διτὶ τὸ τελωνιακὸν τοῦτο δασμολόγιον, τὸ ὅποιον τοιαῦτα ἔδωκεν οἰκονομικὰ καὶ ταμειυτικὰ ἀποτελέσματα διὰ τὴν Τουρκίαν καὶ τοὺς διαφόρους λαούς τῆς, ὑπῆρξε τὸ μόνον μέρος τῆς οἰκονομικῆς ὀργανωσέως τῆς, τὸ ὅποιον ἐπεκρότησαν οἱ ξένοι δημοσιολόγοι. "Εψαλαν ἔγκωμα εἰς τοὺς Τούρκους, διότι προηγήθησαν τῆς Εὐρώπης εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐλευθέρας ἐμπορίας. Διειδον εἰς τὴν προτίμησίν των ἐκείνην πρὸς τοὺς ἀμέσους φόρους, ἥτις διτὶ κατ' ἀρχῆς, ὡς φαντάζομαι, ἀπόρροια κινδύνως τῆς ἀπονοσίας τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν καὶ τῆς σπάνεως τοῦ μετρητοῦ νομίσματος, ἐν εἰδίσος προμαντεύσεως τῶν νεωτέρων οἰκονομικῶν δοξασιῶν. "Εξύμνησαν τὴν φιλοξενίαν, τὴν διποίαν ἐδειξαν οἱ μουσουλμᾶνοι διὰ τὸ ξένον ἐμπόριον, — καὶ δὲν ἦσεύρω τί ἀλλο! «Εἰς τὴν Τουρκίαν, ἔλεγεν δ «Οδωμανικὸς Μηνύτωρ» τοῦ Σεπτεμβρίου 1832, καὶ μόνον εἰς τὴν Τουρκίαν, εδρίσκομεν φιλοξενίαν μεγάλην, εὐγενῆ, ἀξίαν τοῦ ὄντοματος... Εὐθὺς διός δένηση τὸν πόδα του εἰς τὴν Σουλ-

τάνου, είναι δομοσαφίός (δομητικός ορθόστατος ξένος). Εἰς τὰ τεκνά τῆς Δύσεως ἡ φιλοξενία ἔχει χρονηγή μὲν δύο συντρόφους: τὴν σύμφωνον πρὸς τοὺς νόμους πολιτικὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἐμπορικὴν ἐλευθερίαν κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὅρθιοῦ λόγου».

Ὑποπτεύω διτὶ τὸ τέκνον τῆς Δύσεως, τὸ δριόν ἔγραψε τὰς γραμμὰς ταῦτας, ἵνα ἀπόγονος τοῦ maître Josse, τοῦ γνωστοῦ χρυσικοῦ¹.

Τὸ καὶ ἐμέ, ὑπόπτεύω δτι μόνη βάσις τῶν ἔγκωμίων τούτων ἥτο δτι αἱ τελωνιακαὶ θεωρίαι τῶν Τούρκων συνέφερον τελείως εἰς τὰ συμφέροντα τῶν ἔνων. Εἰς αὐτὸ δὲ ἐπίσης τὸ ἔγωμικὸν αἰσθημα πρέπει νῦναζητήσωμεν τοὺς λόγους τῶν ἐπικρίσεων διὰ τὰς μεταρρυθμίσεις, τὰς δποίας τὸ δργανωτικὸν δαιμόνιον τοῦ Καποδιστρια ἔσπευσε νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὰ ἐλληνικὰ τελωνεῖα. Αὐτὴ καθ' ἔαυτήν, καὶ ὡς ὁ Eton εἶχε τὴν εἰλικρίνειαν νὰ τὸ εἴπῃ, ἡ χαριτικὴ διὰ τοὺς ἔνους τελωνιακὴ φροδόλογία καταδεικνύει τὴν ἀμάθειαν, ἥτις ἐβασίλευεν εἰς τὸ Διβάνιον ὡς πρὸς τὰληθῆ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῆς χώρας τὸ αὐτὸ δὲ δύναται τις νὰ εἴπῃ καὶ διὰ τὰ πολυάριθμα οἰκονομικὰ καὶ φορολογικὰ μονοπώλια, τὰ δποία ἐθεσπίσθησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ πολλάκις μὲ τὰς ἀρίστας τῶν προθέσεων.

ΦΟΡΟΙ ΑΥΘΑΙΡΕΤΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ

Ἐπέμεινα πολὺ εἰς τοῦτο τὸ ζῆτημα τῶν τελωνείων. Οἱ ἀκολουθοῦντες ἐγγύθεν τὰ τῶν Τούρκων γνωρίζουν μέχοι τίνος σημείου, παρὰ τὰς ἔπειλθουσας μεταβολάς, εἶναι ἀκόμη ἐπίκαιον. Ἀλλ' ὁ χρόνος τὸν δρόιον ἀπήγτησε, καθιστᾶς ἀδύνατον νὰ ἐκπαθῶμεν ἐπὶ τῆς δευτέρας μεγάλης κατηγορίας τῆς τουρκικῆς φορολογίας: τῶν φόρων, οἵτινες ἐμεσοπίσθησαν διὰ διαταγμάτων τοῦ Σουλτάνου ἢ τοῦ Διβανίου. Ἄς ἀρκεσθῶμεν νὰ εἰπωμεν δοι αὗτη, πλὴν σειρᾶς ὅλης τελῶν καὶ δικαιωμάτων, τῶν δρόιών τινὰ ἐμνημονεύθησαν ἥδη ἐν παρόδῳ, περιλαμβάνει τὰ πρόστιμα, τὰ δρόια ἀπετέλεσαν σημαντικὴν πιγήν ἐσόδων διὰ τὸ δημόσιον ταμείον, ίδιως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Σουλεϊμάν, τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου, τὸν δρόιον ἡμεῖς μὲν ἐπικαλοῦμεν Μεγαλοπρεπῆ, οἱ δὲ Τούρκοι Νομοθέτην (ελ. - Κανουνί), δστις ὑπῆρξε πράγματι καὶ τὰ δύο καὶ ἀπὸ τὸν δρόιον τίποτε δὲν ἔλειψεν, οὔτε κανὸν μία Θεοδώρα, διὰ νὰ καταστῇ δι Ιουστινιανὸς τοῦ εἰς Σταμπούλ, μετατραπέντος φεῦ! Βιζαντίου.

«Ο Σουλεύμαν, λέγει ὁ κ. Victor Bérard εἰς τὸ ἀρτιφανὲς βιβλίον του (*La Révolution*

Ἡρως τοῦ Μολιέρου, ὅστις ὡς μέσον θεραπείας πασχόντης κόρης συμβιουλεύει τὸν πατέρα νὰ τῆς ἀγοράσῃ τζιβερικά (βλ. τὸν Ἐρωταὶ Ιατρὸν πρ. α'). Σ. Μ.

Turque, 1909, σελ. 9), ἐδημοσίευσε ποινικὸν κώδικα, ὃς τις ἔξήρτησεν ἐκ τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος· τὴν ἀστυνομίαν, τοὺς ποινικοὺς κανονισμοὺς καὶ τὰς ἐπιβαλλομένας εἰς τὰ Ἑγγλήματα ποινάς, πράγματα ἀναγόμενα ἔως τότε εἰς τὸν τιμαιριοῦχον τὸν ἀπονέμοντα καὶ τὴν δικαιοσύνην· ἡ δὲ κυρίαρχος αὕτη δικαιοσύνη μεταξὺ τῶν ποινῶν προσφεύγει εἰς τὸ πρόστιμον κατὰ προτιμήσιν καὶ καθίσταται οὕτω νέα πηγὴ ἐσόδων».

Οι συλλέκται τῶν περιέργων θὰ διασκεδάσουν ἀναγνώσκοντες τί πρόστιμα κανονίζει τὸ πρῶτον ἐκ τῶν 5 κεφαλαίων τοῦ ποιητικοῦ Κανονὸν-ναμὶ τοῦ Σουλεῦμάν. Τὰ πρόστιμα ταῦτα σκοπὸν ἔχουν τὴν περιστολὴν τῶν ἀδυναμιῶν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Οὕτως, ὅστις γλυκοκυττᾶς, ἐρωτοτροπεῖ ἢ φιλεῖ τὴν γυναικα τοῦ πλησίον του, ὑπόκειται εἰς βαρεῖαν ἐπίπληξιν καὶ εἰς πρόστιμον ἐνὸς ἀσπροῦ ὅχι μόνον δι` ἔκαστον τοῦ φύλημα, ἀλλὰ καὶ δι` ἔκαστην λέξιν. "Αν ἡ διάταξις αὕτη ἐφηρομόριζετο αὐθιτρῷς, οἱ φλύαροι ἐρωτευμένοι βεβαίως θὰ ἐπιώχευον τάχιστα.

Αλλ' ἂς ἐπανέιθωμεν εἰς τὰ σοβαρά. Όποιαν
κρίσιν πρέπει νὰ ἔκφέρωμεν διὰ τὸ φοροολογικὸν
σύστημα, τὸ δποὶον περιεγράψαμεν; Αὐστηρὰν
κρίσιν, κατ' ἀνάγκην: μὲ τὰς βαθείας θρησκευτι-
κὰς διακρίσεις, τὰς δποίας συνεπήγετο, ήτο ἄδι-
κον: βασιζόμενον ἐπὶ τῆς εἰς εἶδος φοροολογίας
καὶ ἐπὶ ἀνοήτου τελωνιακοῦ συστήματος, παρ-
ημπόδιζε τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας:
έλος ήτο βαρύν, διότι οἱ πολλαπλάσιοι ἔξαιρετι-
κοι καὶ συμπληρωματικοὶ φόροι ἔξουδετέρουν τὸ
ελαφρὸν τῶν κυρίων φόρων.

Τὰ ἐλαττώματα δῆμως ταῦτα συστήματος ἐδρα-
ζομένου κατὰ μέγα μέρος ἐπὶ τῆς οἰκουμενικῆς
ἀντιλήψεως παλαιῶν θρησκευτικῶν νόμων, οἵτι-
νες καὶ αὐτοὶ ἀνταπεκρίνοντο εἰς ἐκλείφασαν
κατάστασιν πραγμάτων, δὲν ἥσαν τίποτε παρα-
βαλλόμενα πρὸς τὰ ἐλαττώματα τῶν κεκλημένων
ἢ τὰ ἐφαρμόσουν.

Τὰ ἔλαττώματα ταῦτα ἡσαν ἐνσεσαρκωμένα
δύο πραγματικάς μάστιγας, τὴν ἐκμίσθωσιν
ῶν φόρων καὶ τὰς ἀβανίας ἢ παρεισπράξεις.

Ἡ ἐκμίσθωσις τῶν φόρων ἦτο κατὰ τὴν ἑπο-
λῆν ἐκείνην κακὸν γνωστὸν εἰς δλας τὰς χώρας
οὐ κόσμος. Εἰς τὴν Τουρκίαν ἔδιδεν ἀποτελέ-
σματα πολὺ χειρότερα ἢ ἀλλαχοῦ. Μή ἐνεργουμέ-
νων δημοπρασιῶν, εἶχεν ἀνοιχθῆ ἡ θύρα εἰς τὴν
αἰσχροκέρδειαν καὶ τὰς καταχρήσεις τῶν εὐνο-
υμένων (τὸ τελωνεῖον τῆς Θεσσαλονίκης λ. χ.,
ὅδοι διοικοῦσαν τὴν πόλιν) ἔδιδεν ἐτήσιον εἰσόδημα 160,000

φόροις, εἰσοιν εἰσοδημά 100,000
χροσίων, ἔξεμισθοῦτο διὰ μόνον 48,000· τὸ δὲ
βραδύτερον εἰσαχθὲν ἔθιμον νὰ ἔκμισθῶνται
οἱ φόροι εἰς αὐτοὺς τοὺς διοικητάς, προσεπτύ-
αντε τὰς φορολογικὰς καταπιέσεις, διότι καθίστα-
ται δύνατον εἰς τοὺς φορολογουμένους τὴν εὗρε-
ται συνδρομῆς παρὰ ταῖς ἀρχαῖς. "Οσον ἀφορᾷ

εἰς τὰς ἀβανίας, αὗται ἀπέτελοῦντο ἀπὸ ἐκτάκτους
ἢ αὐθιμαρέτους εἰσφοράς, εἰς τὰς δοπίας προσ-
επειτίθετο συλλογὴ δῆλη ἀναγκαστικῶν χρηματο-
λογιῶν καὶ ἐκβιασεων, περὶ τῶν δοπίων δύνα-
ται τις νὰ εἴπῃ μετά τοῦ Πουκεβίλ (τόμ. VI,
σ. 221) «ὅτι είναι ἀδύνατον. νὰ τὰς ἀπαριθ-
μήσῃ, διότι ἐποίκιλλον μέχρι τοῦ ἀπείρου».

Εὐκολώτερον εἶναι ὅσ-
δοτέρας αὐτῶν αἴτιας.

Αἱ ἀβανίαι ἡσαν τὸ μερόδιον τοῦ ὑπαλλήλου.
Ἐχουμενὶ ιδῆς ὅμως ὅτι ὁ ὑπάλληλος δχι μόνον
δὲν ἐπληρώνετο, ἀλλ' ἡτο καὶ ὑποχρεωμένος νὰ
πληρώνῃ διὰ τὴν θέσιν του. Ἡ ἀγορὰ τῶν
ἄξιωμάτων εἰς τὴν Δύσιν, λ.χ. εἰς τὴν Γαλλίαν,
εἶχε δώσει, παρὰ τὰ πολλὰ κακά, καὶ τινα καλὰ
ἀποτελέσματα, διότι ἡγγυᾶτο περὶ τῆς μονιμό-
τητος καὶ ἔξησφαλίεν οὕτω τὴν ἀνεξαρτησίαν
τοῦ κατέχοντος τὴν θέσιν. Δὲν ἥδυνατο ὅμως νὰ
ἔχῃ παρό ἐπιβλαβῆ ἀποτελέσματα εἰς τὴν Τουρ-
κίαν, δτου ὁ ὑπάλληλος, γυμνὸς πάσης ἔγγυή-
σεως, ἦτο ὑποχρεωμένος ἀδιακόπως νὰ δωρο-
δοκῇ τοὺς ἴσχυρούς, διὰ νὰ κρατηθῇ εἰς τὴν
θέσιν του καὶ νὰ παλαίσῃ ἐναντίον τῶν ἀκατα-
μαχήτων ἐπιχειρημάτων—ὅπως λέγει καὶ ὁ Δὸν
Βασίλειος — τὰ δποῖα προεβάλλοντο ὑπὸ τῶν
ἐπιωθαλιώντων τὴν διαδοχήν του.

Τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὰ μεγάλα ἀξιώματα
χρηματικὰ ποσὰ ἡσαν τόσον μεγάλα, ὥστε οἱ
ὑπάλληλοι ἡσαν ὑποχρεωμένοι νάπευθύνωνται
εἰς κάπιον χρηματιστήν. Ὁ σαράφης οὗτος, ὃς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον Ἀρμένιος, διὰ νὰ ἔξασφαλίσῃ
τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δανείου, συνώδευε τὸν πα-
σᾶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, οὗτω δὲ προσετίθετο
νέα βρέλλα, καὶ ὅχι ἐκ τῶν ὀλιγώτερον ἀπλῆ-
στων, εἰς τὰς ἔξαντλούσας τὴν γώμαν.

Εύκόλως φαντάζεσθε δύοιαν χρῆσιν τὸ προσωπικὸν τοῦτο, τὸ μὴ πληρωνόμενον, τὸ ὑποχρεωμένον· νὰ ἔξαγοράζῃ ἀντὶ χρυσίου τοὺς προστάτας τοῦ, τὸ ζῶν μὲ ἀνήκοντον πολυτέλειαν, τὸ στρατολογούμενον μεταξὺ ἀνθρώπων ἀμαθῶν καὶ ἥλικιωμένων—διότι, καὶ ἡτο τοῦτο νέα κακία τοῦ συστήματος, ἡ νεδτής, ἔστω καὶ

νεα κατασκευασθαι την πόλιν την οποίαν σχετική, ἐκρίνετο διὰ τὰς ὑψηλὰς θέσεις ὡς ἀπαγορευτικὸν κώλυμα — ὅποιαν χρῆσιν, λέγω, τὸ προσωπικὸν τοῦτο ἥδυνατο νὰ κάμη τοῦ τρομεροῦ ὀργάνου, τὸ ὅποιον ἐτίθετο εἰς τὰς χειρας του! Πράγματι πᾶς ἀντιπρόσωπος, ὑφ' οἷον δῆποτε τίτλον, τῆς ἔξουσίας: βαλῆς, βοεβόδας καθῆς, ἀξιωματικός, ἀγάς, σπαχῆς, ἐν μόνον εἶχε κατὰ νοῦν: πῶς νἀργυρολογῇ ἀπὸ τὸν χριστιανόν.

“Ο κ. Choublier, εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς λαμπρᾶς του μελέτης περὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος καὶ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου (Paris 1898), ἀναφέρει πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς καταστάσεως τὴν Ἑλληνικὴν παροιμίαν «Τοῦρκοι εἶδες; ἄσπρα θέλει ἄλλον εἶδες; ἄλλα θέλει»

Τὰ δὲ χρησιμοποιούμενα μέσα πρὸς κορεψιδὸν
τῆς ἀπλησίας ἔκεινης εἶχον ἔκτακτον ποικιλίαν.
Ἔσσαν κυρίως, καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, ἀνε-
ξαρτήτως τῶν κυρίως εἰπεῖν ἀβανιῶν, δηλαδὴ
τῶν αὐθαιρέτων ἀλλ᾽ ὡρισμένων κατὰ ποσὸν
φόρων,

^{10v}) Τὰ μονοπλία.³ Εγκαθίσταντο κατὰ κανόνα ταῦτα ἐπὶ τῶν εἰδῶν τῆς πρώτης ἀνάγκης, τὰ συναντῶμεν δὲ πανταχοῦ. Εἰς τὴν Ρόδον, δι πα-
— ἔνδικα μετέβη τὸ μετεπόλειον τοῦ αἵτου

σᾶς είλην ἐγκαταστήσει τὸ μονοπώλιον τοῦ σίτου.
"Αν τὸν εἰσάγη κατὰ μικρὰς ποσότητας, ἐλαττώνει τὰ ἔξοδά του, χωρὶς νὰ ἐλαττώνῃ τὰ κέρδη του, διότι ἡ ἐλάττωσις τῆς προσφορᾶς ὑψώνει τὰς τιμάς. Διὰ τοῦτο, ὅταν ὁ Savary (πρβ. σ. 80) ἐπεσκέψθη τὴν ἄλλοτε νῆσον τῶν ἴπποτῶν, ἡ σιτοδεία ἐβασίλευεν ἐκεῖ μονίμως. Εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ μπεῖλικτζῆς, ἐκμισθωτῆς τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν μαλλίων, «ἔξασκε ἀντοβούλως ἐφ' ὅλων τῶν μαλλίων ἀδιακρίτως μυστρὸν μονοπώλιον» (Beaujoult I, 152). «Τὸ μονοπώλιον σύστημα, λέγει ἀφ' ἑτέρου ὁ Ποικεβῆ (ἀντόθι σ. 221), εἶναι τόσον διαδεδομένον, ὥστε εἰς τὴν Κόρινθον πάντα τὰ εἴδη τῆς καταναλώσεως ἔχουν ἐκμισθωθῆ. Τὰ κρομμύδια, τὰ σκόρδοια, τὸ ἔλαιον πληρώνουν δικαίωμα εἰς τὸν διοικητὴν τῆς εἰρημένης πόλεως· καὶ τὸ ψωμὶ ἀκόμη εἶναι ἐκμισθωμένον». Ἄλλ' εἰς τὸν Ἀλῆ-πασσᾶν ἀνήκει ἡ δόξα ὅτι ἔπαιξε τὸ μονοπώλιον σύστημα ὡς καλλιτέχνης. Πλὴν τῶν ἄλλων μονοπώλιων, εἰσήγαγεν εἰς τὰς ἐπαρχίας του καὶ τὸ μονοπώλιον τῆς δαμαλίδος· μεđ' ὁ ἔξηνάγκασε πάντας τοὺς ὑπηκόους του νὰ ἐμβολιασθοῦν. (Πρβ. Pouqueville, *Régénération de la Grèce*, I, 269).

20^{ον}) Αἱ μεταβολαὶ τῆς τιμῆς τῶν νομισμάτων ἦτο ἄλλη μέθοδος τιμώσα τὴν ἐφευρετικότητα τῶν Τούρκων διοικητῶν. Εἰς τὴν Μῆλον, δὲ Tournefort (τ. I. σ. 180) βλέπει τὴν τιμὴν τῶν φιλωρίων, μὲ τὰ δποῖα ἔπρεπε νὰ πληρώνεται δ φόρος, δοιζομένην εἰς δύο σκοῦδα, ἐνῷ δὲν ἡξιζαν παρὰ μόνον 7 λίβρας καὶ 10 σολδία, τὸ δὲ παράδειγμα τοῦτο εὗρεν ἔκτοτε διαρκῶς μιμητάς εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας.

3^{ον}) Τὰ ταξιδία τῶν διοικητῶν ἡσαν ἄλλη συμφορά. Ὁλίγα προνόμια ἡσαν τόσον εὐχάριστα διὰ μίαν πόλιν, ὅσον τὸ δικαιώμα νὰ μὴ δέχεται τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ πασσᾶ τῆς. Ὁλὴ η Πελοπόννησος ἔζηλεν τὸ Ναύπλιον, ὅπου ὁ πασσᾶς δὲν εἶχε τὸ δικαιώμα νὰ διατείβῃ παρότρεις μόνον ἡμέρας. Ἀλλως δὲ διὰ νὰ ὑποφέρει ρουνοὶ Χριστιανοὶ ἥρκει νὰ εὑρεθοῦν εἰς τὸ πέρασμα τοῦ ἐπισήμου ταξιδιώτου. Οἱ ἀρχιεπίσκοπος Βοδενῶν (τῆς ἀρχαίας Ἐδέσσης) ἔζηγε εἰς τὸν Cousinery, — τὸν περιώνυμον νομισματολόγον, τὸν ἐπὶ μακρὸν χρηματίσαντα πρόξενο τῆς Γαλλίας εἰς Μακεδονίαν καὶ εἴτα μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου—διποία «πηγὴ κακοβούλων ἐκνέσεων καὶ τυραννικῶν ἀξιώσεων» εἶχε καταστή-

διὰ τὸ ποίμνιόν του ἡ νέα ἐπισκοπή, τὴν ὅποιαν τῷ εἶχον κτίσει. Κειμένη εἰς περίοπτον θέσιν προσείλκυε τὰ βλέμματα τῶν πασσάδων, οἵτινες, «διερχόμενοι ἀπὸ τὸν δρόμον τῶν Βοδενῶν, ἐπανειλημμένως ἐφορολόγησον τὴν κοινότητα μὲ τὰς ἐπιτολαιοτέρας τῶν προφάσεων». (*Voyage dans la Macédoine*, τ. I. σ. 77).

4^{ον}) Τὰ δῆθεν στρατιωτικά μέτρα: ἐπισκευαὶ δχνωμάτων, ἔξοπλισμὸς στρατευμάτων κτλ.

5^{ον}) Αἱ ἄγγαρεῖαι διὰ τὰς ὁδοὺς καὶ τὸ ταχυδρομεῖον.

6^{ον}) Αἱ συκοφαρτικαὶ καταγγελίαι καὶ αἱ δημεύσεις τῶν περιουσιῶν. Τὸ μέσον τοῦτο ἦτο τόσον φοβερώτερον, δσον οἱ Τούρκοι δὲν ἐφρόντιζον κανὸν νὰ εὑδούν εὐλόγους προφράσεις. «Μίαν ἡμέραν, εἰς τὰς Τράλλεις (τῆς Λυδίας), εἰς ἔμπορος ἐκ Χίου εἶδε δύο τουρκόπουλα νὰ δέρνωνται δι᾽ ἐν μικρὸν νόμισμα, τὸ δόπιον εἶχεν εὑρεῖ τὸ ἐν ἀπὸ τὰ παιδία: διὰ νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν φιλονικίαν ὁ ἔμπορος, ἔδωκεν ἐν ὅμιοιν νόμισμα εἰς τὸ ἀσθενέστερον ἀπὸ τὰ δύο παιδία. Ἀμέσως βαρεῖα καταγγελία ἀπηγγέλθη ἐναντίον του· συνελήφθη ὡς δῆθεν δίδων χρῆμα εἰς τὰ τουρκόπουλα διὰ νὰ τὰ διαφρείσῃ. Οἱ Χιώται, ἔντρομοι καὶ φοβούμενοι μήπως ἡ ἀβανία καταστῇ γενική, διηνθέτησαν τὴν ὑπόθεσιν μὲ εξ χιλιάδες γρόσια» (Πρβ. Cousinety, σ. 47).

ΚΑΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Ἡδυνάμην νὰ πολλαπλασιάσω τὰ τοιαῦτα παραδείγματα. Ἄρκει νὰ εἴπω ὅτι οἱ δυστυχεῖς ἐπαρχιῶται ἥδυναντο νὰ δεχθῶσιν ὡς ἀπαράβατον ἀρχὴν ὅτι πᾶν τὸ ὑπερβαῖνον τὰς ἀμέσους ἀνάγκας τῆς ζωῆς θὰ ἐπήγαινεν εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ Τούρκου ὑπαλλήλου ἢ ἀγά.

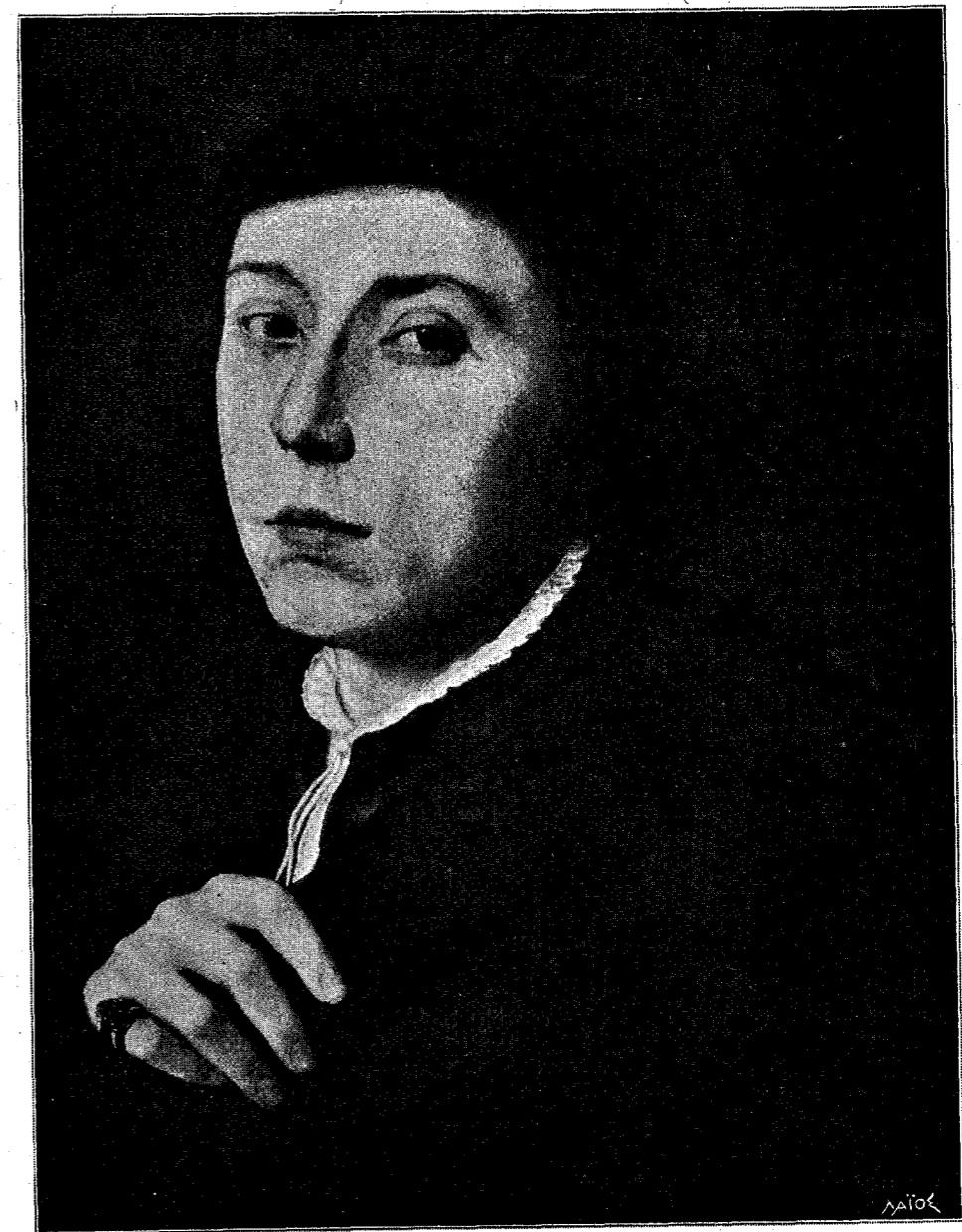
Ὑπὸ τοὺς δρους τούτους οὐδεὶς ἥδυνατο νὰ ἐλπίζῃ ὅτι θὰ πλούσιήσῃ ἡ τούλαχιστον νὰ εὐπορήσῃ. Καὶ δσοι ἀκόμη εἶχον κεφάλαια, ἔλαχιστα κατὰ πρᾶξιν διέφερον ἀπὸ τοὺς πένητας: «Κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ ἐπιδεξῇ τὸν πλοῦτον τοῦ, ἐκ φόρου μήπως ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῆς κυβερνήσεως. Δὲν ἡξεύρουν οἱ ἀνθρώποι πᾶς νὰ διαθέσουν ἐπικερδῶς τὰ κεφάλαιά των. Ἀν θελήσουν νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν εἰς ἐπωφελεῖς ἐπιχειρήσεις, ἔξω τῆς πρωτευούσης οίονδήποτε κατάστημα διατρέχει πλείστους δσους κινδύνους, οἵτινες γεννῶνται ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀστυνομίας καὶ ἐκ τῶν καταχρήσεων τῆς αὐθαιρεσίας. Ἐν πλήρει εἰρήνῃ, εἶναι ἐκτεθειμένοι εἰς ἐπιθέσεις ἐκ μέρους τῶν ληστῶν, ἐν ὕδρᾳ πολέμου ὁ στρατιωτης δὲν φείδεται περισσότερον τῆς περιουσίας τῶν συμπολιτῶν του παρ’ δσον φείδεται τῶν ἀγαθῶν τοῦ ἔχθρον, εἰς πάντα δὲ καιρὸν ὁ ἰδιώτης κρέμαται ἀπὸ τὸ ἔλεος τῶν δρυγάρων τῆς ἔξουσίας» (d’Olsson, VII, 296).

Καὶ αὐτὴ ἡ προστασία ἐκ μέρους ἔνεις Δυνάμεως δὲν ἦτο ἐπαρκής ἐγγύησις ἐναντίον τῆς ἀπληστίας τοῦ Τούρκου ὑπαλλήλου, τούλαχιστον δταν δὲν προστατευόμενος δὲν κατώκει εἰς τὴν ἔδραν τοῦ προξένου του. Εἰς τὸν Olivier εὑρίσκομεν τὴν ἀρήγησιν τῶν δεινοπαθημάτων ἐνὸς Γάλλου προστατευόμενου, κατοικοῦντος εἰς Ρέθυμνον, τῆς Κρήτης.¹ Ο Cousinety μᾶς διμιλεῖ περὶ τοῦ Βικέλα, προύχοντος Μακεδόνος: «Ο Βικέλας, διαμέρων εἰς τὴν Βέροιαν, μακρὰν τῆς Θεσσαλονίκης, δὲν ἀπέλαυνε ἢ ἀσθενοῦς προστασίας ἐκ μέρους τοῦ Ἀγγλου προξένου τῆς πόλεως ταύτης, ἐτειδὴ δὲν ἦτο πλουσίος, ἦτο συχνότερον ἐκτεθειμένος εἰς τὰς ἀβανίας, εἰς τρόπον ὃστε, ἔχων πάντοτε ἀνησυχίας, ἥρχετο συχνὰ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, δπου τέλος τὸν εἶδον ν’ ἀποθνήσκῃ πτωχός. Τὰ τέκνα του, ἀπαυδήσαντα ἐκ τῶν καταπιέσεων, μετέφερον ἀκολούθως τὰ ὑπόλοιπα τῆς περιουσίας των εἰς τὴν Γερμανίαν, δπου ἐγκατεστάθησαν» (Αὐτ. σ. 69).

Ἡ περίπτωσις τῆς οἰκογενείας Βικέλα δὲν ἦτο μοναδική. Ο αὐτὸς Cousinety μᾶς πληροφορεῖ δτι εἰς τὰς Σέρρας πάντες οἱ ἔχοντες περιουσίαν τινὰ καὶ ἔχοντες τὴν δυσκόλως διδούμενην ἀδειαν νὰ ταξιδεύσουν, ἀνεκάρδουν. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν συναντῶμεν εἰς τοὺς συγγραφεῖς τὴν μνείαν οἰκογενειῶν ἢ χωρίων ἔξαναγκαζούμενων νὰ μεταναστεύσουν. Πανταχοῦ ενδιόσκοντο ἀγοροὶ ἐγκαταλειμμένοι. «Οἱ Ἑλληνες, λέγει δ Savary (p. 80), ἔξαντλούμενοι μὲ τὰς ἄγγαρεις, ἀποθαρρυνόμενοι δὲ καὶ ἀπὸ τὸν φόβον δτι δὲν θὰ χαροῦν τὸ προϊόν τῶν κόπων των, ἀφίνουν ἀκαλλιεργήτους γαίας πρώτης τάξεως».

Ἄλλο χαρακτηριστικότερον ἀκόμη εἶναι δτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μένοντας προείμων νὰ ἐργάζωνται εἰς τὰ τσιφλίκια παρὰ νὰ καλλιεργοῦν τοὺς ἴδιους των ἀγροὺς (πρβ. Urquhart). Ἡ κατάστασις θὰ ἦτο ἀπελπιστικωτέρα ἀκόμη, ἀνεν σειρᾶς τίνος περιστάσεων, αἵτινες τὴν καθίστων ἐν τινὶ μέτρῳ ἀνεκτήν, καὶ τῶν ὅποιων ἵδον αἱ κυριώτεραι:

Ἐλεγον ἐν ἀρχῇ δτι δ ἀμέσος φόρος χαράτζι ἦτο φόρος διανεμητός. Εἰς ἐκάστην περιφέρειαν τὸ ποσδὸν αὐτοῦ ὀρίζετο ἀπαξ διὰ πάντος ἢ τούλαχιστον διὰ μακρὰν περίοδον ἐτῶν. Τὸ αὐτὸν συνέβαινε καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς ἀμέσους φόρους. Οἱ Τούρκοι ὑπαλλήλοι, τὸ μὲν ἐκ περιφρονήσεως καὶ ἀδιαφορίας πρὸς τὸν ραγιάν, τὸ δὲ διότι συχνὰ παυόμενοι δὲν εὑρίσκον τὸν καιρὸν νὰ γνωρίσουν τοὺς ἀρχομένους των, προείμων νὰ μὴ μεριμνήσωι περὶ τῆς κατανομῆς τοῦ φόρου, ητοις προϋπέθετε βαθεῖαν γνῶσιν πραγμάτων καὶ προσώπων. Ἐλαβον λοιπὸν τὴν συνήθειαν

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ — ΒΕΡΟΛΙΝΟΝ

ΥΠΟ JOOS VAN CLEVE

λαϊος

¹ Προπάπτου τοῦ ἀειμνήστου Δημητρίου Βικέλα, βλ. καὶ τὰ ἐσχάτως δημοσιευθέντα ἀπομνημονεύματα τοῦ συγγραφέως τοῦ Λουκῆ Λάρα.

νὰ ζητοῦν τὸν φόρον ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων, εἰς τοὺς δποίους ἀφίνον τὴν φροντίδα τῆς κατανομῆς καὶ τῆς εἰσπράξεώς του. Ἐδημιουργήθη ὅστια σειρὰ μικρῶν αὐτονόμων ὅμιδων, ἐν εἰδος ἐλευθέρου τοπικοῦ βίου. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς αὐτονομίας, ὡς ἀπέδειξεν δὲ κ. Μοσχοβάκης, ὑπῆρχε καὶ πρὸ τῆς μουσουλμανικῆς κατακτήσεως, ἀνεπτύχθη ὅμις ἔξαιρετως ἀφ' ὅτου ἡ ὁδωμανικὴ ἀδράνεια κατέστησε τὰς κοινότητας ἐν τῶν ἀπαραιτήτων ὀργάνων τῆς ὀἰκονομικῆς διοικήσεως της, χωρὶς νὰ ὑποτεύσῃ, ἐν τῇ περιφρονήσει τῆς πρὸς τοὺς χριστιανούς, διὰ τοῦτο τὰς ἔστιας, ὃπου ἔμελλον νὰ διατηρηθῶσιν ἀνέπαφοι αἱ διάφοροι ἐθνότητες τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Διότι τὸ γενόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα συνέβη ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Σερβίαν καὶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΕΠΑΡΧΙΑΙ

Εἰς τὴν Πελοπόννησον μάλιστα ἡ τοπικὴ αὐτονομία ἔτεινεν δπως μεταβληθῆ εἰς ἐπαρχιακὴν αὐτονομίαν. Οἱ ἀντιρρόστωποι τῶν διαφόρων περιφερειῶν συνηθρούσαν ἀπαξ τοῦ ἔτους εἰς τὴν Τρίπολιν. Ἐν εἰδος ἐπαρχιακοῦ προϋπολογισμοῦ δι' ὅλην τὴν Πελοπόννησον κατητοίζετο ἐκεῖ. Οἱ Πελοποννήσιοι ἐπέτυχον ἐπίσης τὸ δικαίωμα νὰ ἔχουν ἀπεσταλμένους (βεκίληδες), κατ' ὁρχὰς ἐπιτάκτους καὶ κατόπιν μονίμους, εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐργον τῶν ἀπεσταλμένων τούτων ἦτο νὰ προσπαθοῦν, διὰ παραστάσεων εἰς τὸ Διβάνιον, νὰ τίθεται χαλινὸς εἰς τὰς ὑπερβασίας τῶν ἐπιτοπίων ὑπαλλήλων. Ἐννοεῖται διὰ διάλιγα κατώρθων. Ἀρκεῖ νὰ διατρέξῃ τὶς τὸ λεπτομερέστατον κεφάλαιον, τὸ δποίον δ Πουκεβίλ ἀφιέρωσεν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Μορέως (τόμ. VI, μ. XX, κεφ. I), ἀρκεῖ νάναγνώσῃ ἐκ νέου τὰ «Travels in Morea» τοῦ Leake, διὰ νάντιληρθῆ διὰ τὸ προνόμια των, ἡ ζωὴ τῶν Μοραΐτῶν δὲν ἦτο διόλου ἀξιοζήλευτος. Τί λοιπὸν θὰ ἦτο ἡ ζωὴ τῶν εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα κατοικούντων ἀδελφῶν των;

Περισσότερον τυχηροὶ ἦσαν οἱ χριστιανοὶ τῶν μερῶν, τῶν ὅποιων τὸ εἰσοδήματα εἶχον δοθῆ ως κληρονομίαι εἰς μεγιστᾶν, ὡς λόγου χάριν οἱ κατοικοῦντες τὰς νήσους τοῦ Αἴγαίου πελάγους, οἵτινες ἐκυβερνῶντο ἀπ' ἐνθείας ὑπὸ τοῦ Καπετάν-πασσᾶ. Τοῦτο ἀπέτελει σημαντικὸν πρόγραμμα πλεονέκτημα, διότι ἴσοδυναμει πρὸς τὴν ἀπούσιαν μονίμου γενικοῦ διοικητοῦ. Ἐκπότιτον, αἱ νῆσοι, αἵτινες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σουιλεύμαντον εἶχον τὸ προνόμιον νὰ μὴ πληρώνουν, παρὰ δρισμένον ὀριθμὸν φόρων, ἐξηγόρασαν ἐπίσης βαθμηδὸν καὶ κατ' ὅλην, ἵσως διὰ τῆς μεσιτεύσεως τῶν Ἑλλήνων οἵτινες ἀνήλιθον εἰς τὸ ἀξιώματα τοῦ Μεγάλου Διερμηνέως τοῦ στόλου, τὸν φόρους τούτους ἀπέναντι σταθεροῦ δικαιώματος πληρωνομένου ἐφάπαξ.

Ἄπτηλάγησαν ἐπίσης καὶ ἀπὸ τοὺς βοεβόδας, οἵτινες ἦσαν ἐν ταῦτῳ ἐκμισθωταὶ τῶν φόρων καὶ τοπικοὶ διοικητοῦ. Ἀπέκτησαν προσέτι βαθμηδὸν καὶ κατ' ὅλην τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιοικήσεως. Μ' ὅλα ταῦτα, ἡ εὐτυχία των δὲν ἦτο ἀκρατος. Ἀληθῶς εἰπεῖν, καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν ἀκόμη τοῦ φόρου τοῦ αἰματος, διὰ τοῦ ὅποιαν δὲν δυνάμεθα νάμιφισθητήσωμεν εἰς τοὺς Τούρκους, δ Σελήνη Γ' εἰς φιλανίον χορηγηθὲν εἰς τὴν μονὴν Πετράκη καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Καμπούρογλου (Μνημεῖα Ιστορ. Αθηνῶν, τόμ. Α' σ. 360 - 2. Αθῆναι, 1889).

Αἱ ἀκόλουθοι γραμμαὶ τοῦ Choiseul - Gouffier (τ. I. σ. 27 - 28) ζωγραφίζουν κάλλιστα τὴν κατάστασιν:

«Οἱ νησιῶται Ἑλληνες εἶναι ὀλιγώτερον δυστυχεῖς. Γνωρίζουν πόσον φρονογεῖται ἡ νῆσος των, κατορθώνουν νὰ γίνωνται ἐνίστε αὐτοὶ οἱ ἔδιοι ἐνοικιασταὶ τοῦ φόρου, καὶ τότε ἐκλέγουν δημογέροντας, οἵτινες εἰσπράττουν τὸ χρῆμα καὶ τὸ παραδίδουν εἰς τὸ Καπετάν - πασσᾶν, δταν οὗτος ἔρχεται νὰ κάμη τὴν περιοδείαν του εἰς τὸ Αἴγαιον. Ο ἐρχομός του σπείρει τὸν τρόμον οἱ Ἑλληνες, καὶ οἱ εὐπορώτατοι, προσποιοῦνται τότε τοὺς παμπτώχους ἀλλ' ἐκεῖνος εἶναι πονηρότερος εἰς τὸ ν' ἀνακαλύπτη τὸν πλοῦτον των παρ' ὅσον αὐτοὶ εἰς τὸ νὰ τὸν κρύπτουν, καὶ τοὺς κάμνει νὰ πληρώνουν, εἰς μίαν ἡμέραν, τὴν ἡσυχίαν τὴν δποίαν χαίρονται καθ' ὅλον τὸ λοιπὸν ἔτος».

«Οταν, λέγει καὶ δ Eton (τ. II. σ. 4), πλοῖον τι τοῦ στόλου ἐμφανίζεται εἰς τὸν λιμένα, πάντες οἱ δυνάμενοι φεύγουν εἰς τὰ δρηγῆ οἱ ἄλλοι κλείνονται εἰς τὰς οἰκίας των. Ο ἀτυχῆς, δστις ἥμελεν εὑρεθῆ εἰς τὸν δρόμον, γυμνώνεται ἀπὸ τοὺς στρατιώτας ἡ τοὺς ναύτας. Αν γυνή, κόρη ή καὶ παιδίον ἀκόριη ἔχει τὴν ἀτυχίαν νὰ συναντήσῃ αὐτοὺς τὸν ληστάς, πίπτει θῦμα τῆς πτηνωδίας των. Οἱ πλοιάρχοι καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ εἰσπράττουν ἐπίσης εἰσφορὰς δι' ὕδριον λογαριασμόν, καὶ πρὸς τοῦτο εὐκόλως εὐδίσκουν προφάσεις».

Παραδείγματα τῶν προφάσεων τούτων δίδει δ Tournefort (τ. I. σ. 180). Ο καθηγητὴς οὗτος τῆς βοτανικῆς εἰς τὸν κῆπον τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου προσθέτει διὰ οἱ κάτοικοι τῆς Μήλου κατήντησαν ν' ἀναζητοῦν τοὺς πειρατάς, μετὰ τὴν ἔξαφάνισιν τῶν δποίων οἱ ναῦται ἔγιναν θραύστεροι.

Ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἴγαίου πελάγους τρεῖς δὲν ἔχοταν ἀπὸ τὸν Καπετάν-πασσᾶν. Η Σύρος καὶ η Ἀνδρος εἶχον δοθῆ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Ἀβδούλ - Χαμίτ ὡς εἰσόδημα εἰς μίαν τῶν ἀνεψιῶν του, ἀδελφὴν τοῦ μετεπείτα Σελήνη τοῦ Γ'. Η τρίτη, η Τήνος, ἔξηρτατο ἀπὸ ἔνα Τούρκον μεγιστᾶν (δρα Zalloni, Voyage à Ténè, 1809).

Τὰς Ἀθήνας, καθὼς καὶ ἄλλους τόπους καὶ κτήματα, εἶχεν ὡς ἐπικαρπίαν η Βαλιδὲ Σουλ-

τάνα, «ἡ κορωνὶς τῶν περιφρουρούμενων, τὸ στέμμα τῶν πεπλοφόρων, ἡ τιμιωτέρα καὶ σωφρονεστέρα, ἡ ἀγνότης τῶν ἐκλεκτῶν, ἡ ὑπερτέρα πάσης ταξεως, ἡ ισχύς, ἡ εὐγένεια καὶ ἡ εὐτυχία, ἡ Σουλτάνα ἡ μήτηρ μου», ὡς ἔγραφε μὲ ὀφαίλαν νίκην στοργήν, ητις εἶναι ἀλλή ἀρετή, τὴν δποίαν δὲν δυνάμεθα νάμιφισθητήσωμεν εἰς τοὺς Τούρκους, δ Σελήνη Γ' εἰς φιλανίον χορηγηθὲν εἰς τὴν μονὴν Πετράκη καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Καμπούρογλου (Μνημεῖα Ιστορ. Αθηνῶν, τόμ. Α' σ. 360 - 2. Αθῆναι, 1889).

Τὸ νὰ ὑπάγεται τόπος τις εἰς τὰ εἰσοδήματα τῆς Σουλτάνας ἦτο τύχη ζηλευτή εἰς τὴν Σύρον, μᾶς λέγει δ ἀββᾶς Δελλα - ρόκιας, «ἡ Σουλτάνα ἥγαπτησε τὸ νέον της κτῆμα, ἔφαντη ἔνθερμος προστάτης τῶν ὑπηκόων της». Ο Ἀγγλος περιηγητὴς Chandler (τ. II. σ. 148) παρατηρεῖ διὰ εἰς τὰς Αθήνας ἡ τυραννία εἶναι ἥπιωτέρα ἡ ἀλλαχοῦ. Ο βοεβόδας ἐκμισθωτής τῶν φόρων εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ φέρεται μετὰ μετριοπαθείας καὶ περισκέψεως. Ο δὲ χρονολογικῶς τελευταῖος Ιστορικὸς τῶν Αθηνῶν, δ κ. Ν. Θ. Φιλαδελφεύς, μᾶς ἔξηγησε βραδύτερον πῶς, ἀφ' ὅτου, κατὰ τὸ 1760, αἱ Αθῆναι μετετράπησαν εἰς μαλικανέ, οἱ φόροι ἔγιναν πολὺ βαρύτεροι καὶ ἡ διοικητικὴ καταπλείσις ἐπαχθεστέρα.

Παρὰ τὰς κληρουχίας ταύτας καὶ ὑπὲρ ταύτας μάλιστα πρέπει νὰ τοποθετήσωμεν τὰς ἐπαρχίας, αἵτινες εἶχον προνομοιούχων περιφέρειαν εἰς τὰς γωνίας τοῦ ἑλληνισμοῦ δὲν πρέπει νὰ συμερανώμεν διὰ αἱ περιφρέσιαι αὗται ἀπετέλουν τὴν πλειονότητα. Οφειλόμεναι εἰς τὰς δύο ἔξαιρετας περιστάσεις, τὰς διοίας πρὸ δικρόσυνης, ἀπετέλουν ἔξαιρεσις. Η εἰτηκή μάλιστα τῶν πλείστων ητούτων ἡ τύχη τοῦ Δελλα - ρόκιας τοῦ Αθηνῶν, δ κ. Ν. Θ. Φιλαδελφεύς, μᾶς ἔξηγησε βραδύτερον πῶς, ἀφ' ὅτου, κατὰ τὸ 1760, αἱ Αθῆναι μετετράπησαν εἰς μαλικανέ, οἱ φόροι ἔγιναν πολὺ βαρύτεροι καὶ ἡ διοικητικὴ καταπλείσις ἐπαχθεστέρα.

Παρὰ τὰς κληρουχίας ταύτας καὶ ὑπὲρ ταύτας τὰς μάλιστα πρέπει νὰ τοποθετήσωμεν τὰς ἐπαρχίας, αἵτινες εἶχον προνομοιούχων περιφέρειαν εἰς τὰς γωνίας τοῦ ἑλληνισμοῦ δὲν πρέπει νὰ συμερανώμεν διὰ αἱ περιφρέσιαι αὗται ἀπετέλουν τὴν πλειονότητα. Οφειλόμεναι εἰς τὰς δύο ἔξαιρετας περιστάσεις, τὰς διοίας πρὸ δικρόσυνης, ητις εἶχον προσθέσθησαν τὸν πόλεμον της Σαρανταπόλεως τοῦ Αϊόν, τοῦ Σαβαρύ, διὰ τὴν Ρόδον, τοῦ Olivier διὰ τὴν Κρήτην, τοῦ Hobhouse, τοῦ Leake καὶ τοῦ Holland διὰ τὴν Ηπειρον, τῶν Beaujoult, Cousinery καὶ Urquhart διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν, τοῦ βαρόνου Tott διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν λοιπὴν Αντιοχατορίαν. Επὶ τέλους θὰ ἔχωνται τὴν ἔνθεσιν τοῦ Χοτζῆ - βέη πρὸς Μουράτ τὸν Δ', ητις διοίας τόσον πιστὴν σύνοψιν ἔχει δ κ. Rambaud εἰς τὸν Ε' τόμον τῆς «Γενικῆς Ιστορίας» (σ. 880 καὶ ἐπόμεναι). Διότι δὲν ἔλειψαν οἱ θαρραλέοι Τούρκοι, μεταξὺ δὲλλων δ Μουσταφάς δ Κιουρπούλης, δ δικαίως ἐπικαλούμενος ἔνάρετος, οἱ καταγγείλαντες τὰ δεινοπαθήματα τῶν ραγιάδων καὶ τὰς καταχρήσεις, αἵτινες ὠδήγησαν τὸν φρόνησιν καὶ τὴν μετριοπάθειαν τῶν ἐντοπίων δημογερόντων (βλ. Βλαστοῦ Χιακὰ τόμ. β' κεφ. ΙΓ' - ΙΕ').

Ο,τι ίδιαιτέρως προσιδίαζεν εἰς τὰς προνομοιούχους ταύτας χώρας ἦτο ἡ ἀπονοματία τῶν ὑποδεεστέρων Τούρκων ὑπαλλήλων. Πόσην σημασίαν ἀπέδιδον εἰς τοῦτο οἱ Ἑλληνες, δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τοῦ ἐπομένου γεγονότος. Η τουρκικὴ κυβέρνησις εἶχε παράσχει εἰς μίαν μεταλλευτικὴν περιφρέσιαν τῆς Χαλκιδικῆς ἐν εἰδος ημιαυτονομίας μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλῃ ἐτησίως 550 λίτρας ἀργύρου εἰς φάδους. Μὲ τὸν καιρὸν ἔξητηλήθησαν τὰ δρυγεῖα τοῦ ἀργύρου, ἀλλ' οἱ Ἑλληνες, παρὰ νὰ ὑπαχθῶσιν ἐκ νέου εἰς τοὺς βοεβόδας καὶ τοὺς λοιποὺς ἀντιρρόστωπους τοῦ Σουλτάνου, προτίμησαν ἀντιρρόστωπους τοῦ Σουλτάνου, προτίμησαν νὰ ἔξηδεύουν διὰ τοῦ εἰχον καὶ δὲν είχον. Επρομηθεύοντο ἀλλαχόθεν ίσπανικὰ τάλλορα, τὰ ἔλινων καὶ τὰ ἀπέστελλον εἰς μίαν Κωνσταντινούπολιν ὡς προϊόν δηθεν τῶν δρυγείων των. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Πύλη δὲν είχεν οὔτε λόγον οὔτε πρόφασιν νὰ λύσῃ τὴν ἀρχικὴν συνθήκην.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ἐκ τῆς ὑπάρχειας προνομοιούχων περιφέρειαν εἰς πάσας τὰς γωνίας τοῦ ἑλληνισμοῦ δὲν πρέπει νὰ συμερανώμεν διὰ αἱ περιφρέσιαι αὗται ἀπετέλουν τὴν πλειονότητα. Οφειλόμεναι εἰς τὰς δύο δικρόσυνης περιστάσεις, τὰς διοίας πρὸ δικρόσυνης, αἵτινες εἶχον προσθέσθησαν τὸν πόλεμον της Σαρανταπόλεως τοῦ Αϊόν, τοῦ Σαβαρύ, διὰ τὴν Ρόδον, τοῦ Olivier διὰ τὴν Κρήτην, τοῦ Hobhouse, τοῦ Leake καὶ τοῦ Holland διὰ τὴν Ηπειρον, τῶν Beaujoult, Cousinery καὶ Urquhart διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν, τοῦ βαρόνου Tott διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν λοιπὴν Αντιοχατορίαν. Επὶ τέλους θὰ ἔχωνται τὴν ἔνθεσιν τοῦ Χοτζῆ - βέη πρὸς Μουράτ τὸν Δ', ητις διοίας τόσον πιστὴν σύνοψιν ἔχει δ κ. Rambaud εἰς τὸν Ε' τόμον τῆς «Γενικῆς Ιστορίας» (σ. 880 καὶ ἐπόμεναι). Διότι δὲν ἔλειψαν οἱ θαρραλέοι Τούρκοι, μεταξὺ δὲλλων δ Μουσταφάς δ Κιουρπούλης, δ δικαίως ἐπικαλούμενος ἔνάρετος, οἱ καταγγείλαντες τὰ δεινοπαθήματα τῶν ραγιάδων καὶ τὴν μετριοπάθειαν τῶν ἐντοπίων δημογερόντων εἰς τὸν φρόνησιν καὶ τὴν μετριοπάθειαν τῶν ραγιάδων καὶ τὴν μετριοπάθειαν τῶν ραγιάδων εἰς τὸν φρόνησιν καὶ τὴν μετριοπάθειαν τῶν ραγιάδων εἰς τὸν φρόνησιν καὶ τὴν μετριοπάθειαν τῶν ραγιάδων εἰς τὸν φρόνησιν καὶ τὴν με

ητις ἐπειράθη νὰ ἔκθεσῃ ἀμερολήπτως τὰ πρόγ-
ματα, διὰ εἰδους κατηγορητηρίου. Ἀλλως δὲ
είναι καιρὸς πλέον νὰ φθάσω εἰς τὸ τέρμα.

Πολλάκις ὑπεστηρίχθη ὅτι αἱ ἐπαναστάσεις
διφεύλονται κυρίως εἰς οἰκονομικὰ αἴτια. Πολ-
λάκις πράγματι διὰ λόγους οἰκονομικοὺς αἱ
ἀποικίαι ἀποσπῶνται ἀπὸ τὴν μητρόπολιν τῶν.
Γνωρίζομεν οὕτως ὅτι ἡ αὐθαίρετος ἐπιβολὴ
φόρων ἐπὶ τοῦ τεῖνου, τοῦ χαρτοσήμου αὐλαί.
Ἐξώθησε τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας νάποτινάξουν
τὸν ζυγὸν Γεωργίου τοῦ Γ'. Θά παρεγγωρίζο-
μεν τέλεον τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλληνικῆς ἐπανα-
στάσεως, ἀν ἀπεδίδομεν εἰς αὐτὴν παρόμοια
αἴτια. Οἱ ὁργανώσαντες αὐτὴν δὲν ἔχων εἰς
τουρκικὸν ἔδαφος, αἱ δὲ προνομιούχοι ἐπαρχίαι,
ἡ Μάνη, ἡ "Υδρα, αἱ Σπέτσαι, μεταξὺ τῶν
πρώτων ἀπεδίδησαν εἰς τὸν ἄγωνα. Τὸ κίνημα
τοῦ 1821 ὠφείλετο πρὸ παντὸς εἰς τὰς διαφο-
ρὰς τῆς φυλῆς, τῆς γκλώστης καὶ τῆς θρησκείας,
καθὼς καὶ εἰς τὰς ἀλησμονήτους ἀναμνήσεις
παρελθόντος ἐλευθέρου καὶ ἐνδόξου. Ο πόλεμος
τῆς ἀνεξαρτησίας ὑπῆρξεν ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ πρώτη
ἐκδήλωσις τῆς θεωρίας τῶν ἔθνοτήτων, ἡτις
ἔμελλε νὰ δεσπόσῃ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἀπὸ τῆς
ἀπόψεως δὲ ταύτης κρίνων ἡδυνήθη ὁ βαρῶνος
Coubertin νὰ εἴπῃ περὶ τοῦ πολέμου ἐκείνου,
ὅτι ὑπῆρξε τὸ σημαντικῶτερον γεγονός τοῦ
λήξαντος αἰῶνος.

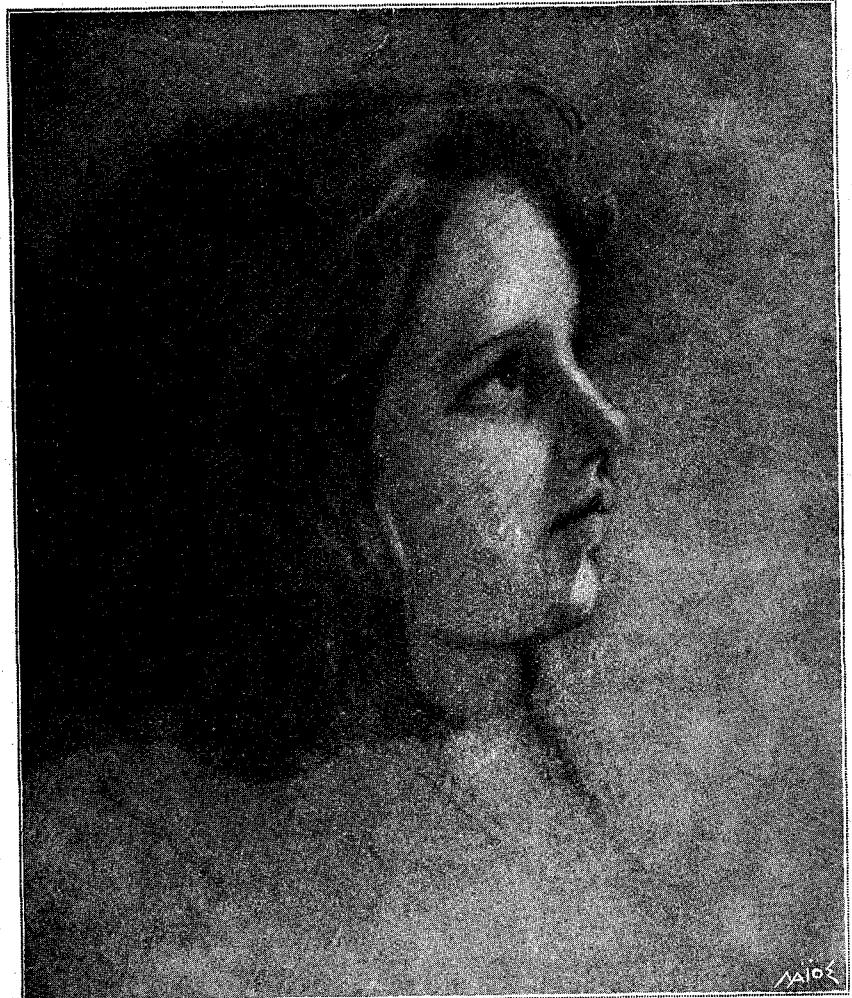
Αφ' ἑτέρου, ἀν ἡ ἐρήμωσις, εἰς τὴν δοπίαν ἡ
τουρκικὴ διοικητικὴ ἐβύθιζε τὴν χώραν, ἐκίνει
τὴν θλῖψιν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν περιήγη-
τῶν, δὲν ἦτο δῆμος ἀρκετά ἰσχυρά, ὥστε γὰ
κάμψῃ τὰς προλήψεις, αἵτινες ἐπεκράτουν εἰς
τὴν Δύσιν. Ἀλλως δὲ ὁ οἴκος ἐκείνος τῶν
Ἐνδρώπαιων ἦτο ἀναμεμιγμένος με κάποιαν
περιφρόνησιν. Ἐξέφραζον τὴν ἀγανάκτησιν τῶν
διότι ἔβλεπον τοὺς Ἕλληνας νὰ μὴ προτιμοῦν
τὸν δάνατον ἀπὸ τοιαύτην δουλείαν. Οἱ εἰλι-
κρινέστεροι φίλοι τῶν πλατωνικὰς μόνον ἔξεφε-
ρον εὐχὰς διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος,
αὐτὸς δὲ ὁ λόρδος Βύρων, κατὰ τὸ πρῶτον
ταξίδιόν του εἰς τὰς Ἡθήνας (1809-1810), ὧνό-

μαζεν ἐκείνους, διὰ τὸν δόποίους μετὰ δεκατέσ-
σαρα ἔτη ἔμελλε νάποδάνη: πατρογονικοὺς δού-
λους (hereditary bondsmen). Ἐδένεσε τὰ
γεγονότα τοῦ 1821 νάποδείξουν τὴν ἀναγέννη-
σιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους, ἵνα τὸ θέαμα τῶν
δεινῶν του μετὰ τῶν ἀναμνήσεων τῆς ἀρχαιότη-
τος σχηματίσουν φεῦμα τόσον ἴσχυρὸν ὥστε νὰ
παρασύρῃ τὰ δόγματα τῆς Περᾶς Συμμαχίας.
Οὐχ ἡτον παραμένει ἀναντίρρητον ὅτι ἡ
οἰκονομικὴ διοίκησις τῶν Τούρκων ἔσχε μεγάλην
ἐπιφρόνησίν ἐπὶ τῆς ἴστορίας τῆς χερσονήσου τοῦ
Αἴμου. Αὐτὴ τὸ πρῶτον προεκάλεσεν, ἀν ὅχι
τὴν γέννησιν, ὃς ἀλλοτε ὑπεστήριξεν δὲ πειφανῆς
νομοδιδάσκαλος Περικλῆς Ἀργυρόποτος, ἀλλὰ
πάντως τὴν διατήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ θε-
σμοῦ τῶν κοινοτήτων, ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν δοπίων
καὶ ὃς ἐκ θαύματος ἡ ἐλληνικὴ ἐθνότης ἡδυ-
νήθη καὶ αὐτὴ νὰ διατηρηθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ.
Ἀφ' ἑτέρου ἔδειξαμεν ὅτι, ἀν δὲν ἐπερρίπτετο
εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὸ φροτίον τοῦ φόρου, ἀν
δὲν είχεν δὲ Σουλτάνος καὶ οἱ Μουσουλμάνοι
ὑπήκοοί του μέγα θλικὸν συμφέρον εἰς τὴν ὑπαρ-
ξιν πολυαριθμού χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, τὸν
δοπίον ἡδύναντο ἀνηλεῖς νὰ φροδολογοῦν καὶ
νάγγαρεύουν, αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἡθελον ἐπι-
μείνει εἰς τὰς τρομερὰς ἀφομοιωτικὰς παραδό-
σεις τῶν.

Τέλος καὶ πρὸ πάντων αἱ φυλετικαὶ καὶ θρη-
σκευτικαὶ διαφοραί, εἰς τὰς δοπίας πρὸ μικροῦ
ἀπεδόσαμεν τόσον ἔξεχον μέρος εἰς τὰ γεγονότα
τοῦ 1769 καὶ τοῦ 1821, ἐλάμβανον σάρκα καὶ
δοτὰ κυρίως μὲ τὰς διαφορὰς τῆς φροδολογίας.
Ἡ ἀπηγνής καὶ ἀδικος ἀργυρολογία, αἱ ἀβανίαι,
αἱ πολλαπλασιαζόμεναι κατὰ τὸ κέφι τοῦ Μου-
σουλμάνου καὶ τὰς δοπίας ὑφίστατο ἐν σιγῇ δὲ
Χριστιανός, — αὐτὰ ἔθεσαν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ
κατακτητοῦ τὴν ἀφρονα περιφρόνησιν πρὸς τὸν
ἡττηθέντα, καὶ εἰς τὴν καρδίαν τούτου τὸ μῆσος
ἐκεῖνο τὸ ἐπίμονον, τὸ ἄγριον καὶ βαθύ, τὴν
στυγνήν ἐκείνην ἀπελπισίαν, ἡτις δοσον καὶ ὁ
ἐνθουσιασμὸς είναι ἀπαραίτητος πρὸς ἐπιτυχίαν
τῶν μεγάλων ἄγώνων.

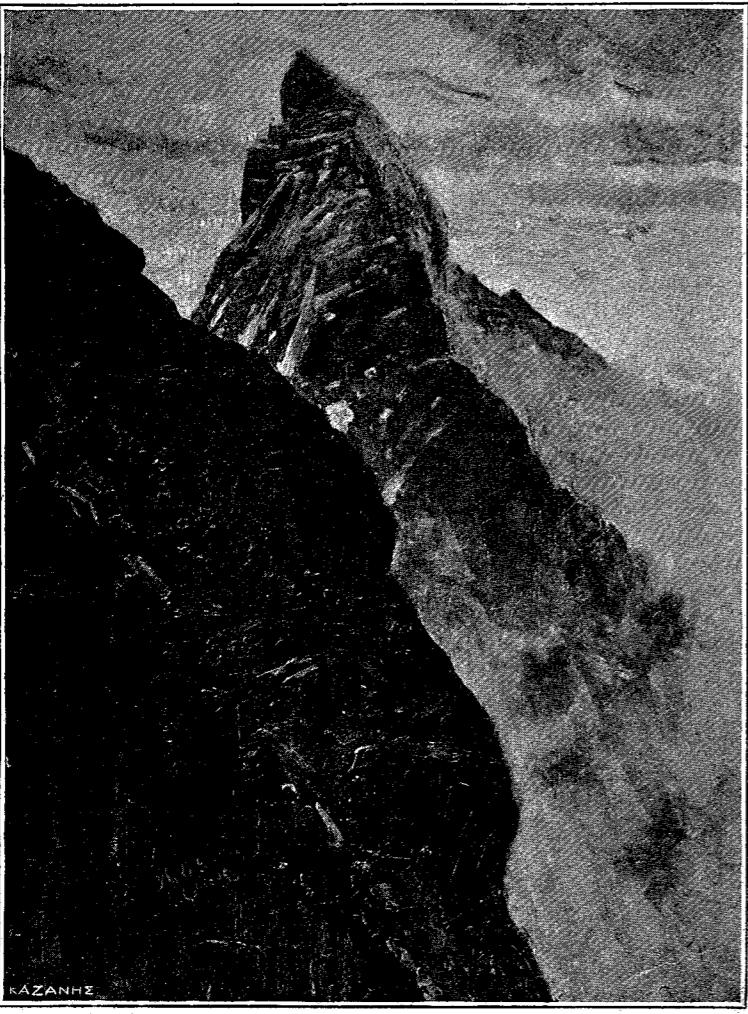
A. M. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

[Μετεφράσθη ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Ν. Π.]

ΣΠΟΥΔΗ

ΚΛΕΟΝΙΚΗΣ ΑΣΠΡΙΩΤΗ

ΤΟ ΟΡΟΣ ΣΕΡΒΙΝΗ

Α. ΓΚΟΣ

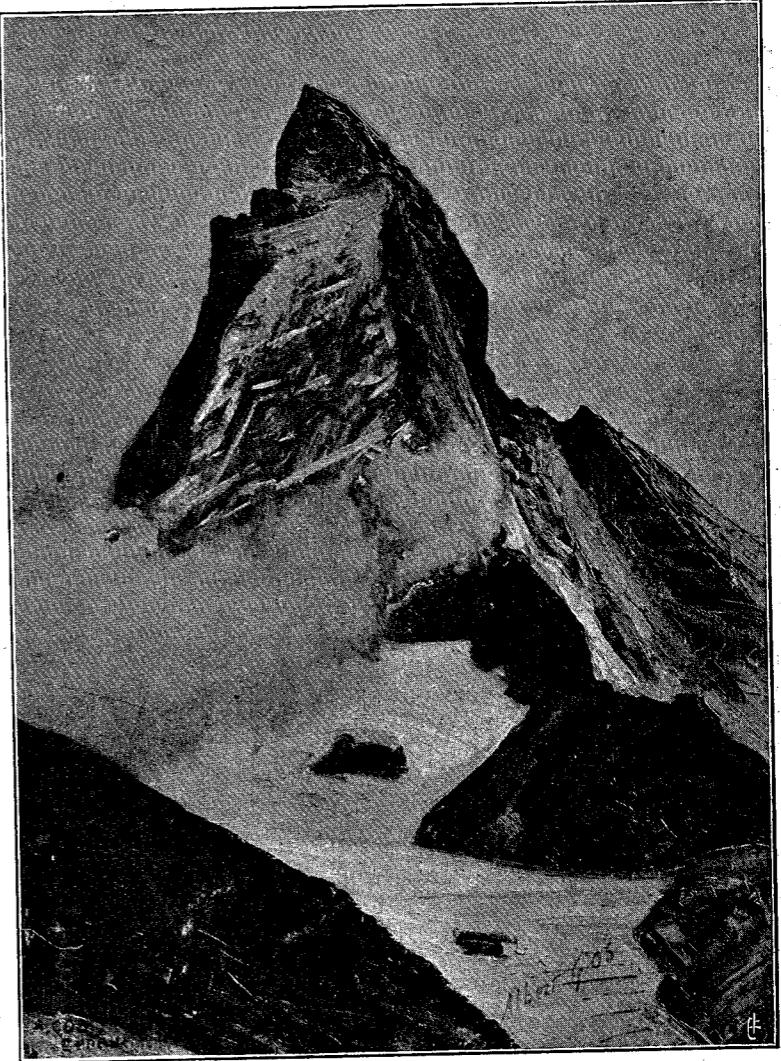
— Δὲν πάω ἐγὼ ὃς αὐτοὺς τοὺς διαβόλους. Ή χαρά τους θὰ είναι νὰ μὲ βλέπουνε καὶ νὰ μοῦ φωνάζουν μὲ τὴ μύτη. «Παληόπαιδο!» Σάματη νᾶναι αὐτοὶ καλήτεροι, μὲ τῆς κοιλιές τους γεμάτες σοῦπα.

— "Αχ! Σάσκα, Σάσκα! Εἶπεν ὁ πατέρας τρεμουλιάζοντας, πότε θὰ διορθωθῆς!"

— "Άμ' ἐσύ, ποὺ μιλᾶς, μπᾶς καὶ διορθώθηκες; ἀπήντησε ὁ Σάσκας μὲ αὐθάδεια. Δὲ σωπάνεις λέω ὡς καλλίτερο, μπόσιε, ποὺ τρέμεις μπροστά ὃς τῇ γυναικα σου;

Τουρτούριζοντας πάντα ἀπὸ τὸ κρύο, ὁ πατέρας ἔμεινε σιωπηλός. Μιὰ πλατειὰ λουρίδα φωτεινὴ ἔμπαινεν ἀπὸ ψηλά, ἐπειδὴ τὸ χώρισμα δὲν ἔφθανε ἔως τὴν ὅροφήν, καὶ ἔρχιχνεν ἔνα λεκέ ἀπὸ φῶς ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸ μέτωπο τοῦ γέρου μὲ τὰ μαῦρα βαθουλωτὰ μάτια. Πρῶτα ἔπινε

πολὺ δὲν Ιβάν Σάββιτς, καὶ ἡ γυναικα του τὸν ἐφοβότανε καὶ τὸν ἐμισοῦσε. Ὄταν δῆμος ἀρχισε νὰ κάνῃ αἱμοπτυσίες καὶ δὲν εἶχε πιὰ τῇ δύναμι νὰ πίνῃ, πῆρε αὐτὴ σιγά-σιγά τὴ συνήθεια τοῦ πιποῦ. Τότε ἐκδικήθηκε γιὰ δῆλα δῆσα εἶχε τραβήξει ἀπὸ αὐτὸν τὸν ψιλόλιγνον ἀντρα, ποὺ ἔλεγε λόγια ἀκατανόητα, ποὺ τὸν εἶχαν διώξει ἀπὸ τὴ θέσι του γιὰ τὸ πεῖσμα καὶ τὸ μεθύσι του, ποὺ ἔκανε παρέα μὲ ἀνθρώπους φαντασμένους καὶ διεφθαρμένους σὰν κι ἀντόν. Τὸ ἔναντίον ἀπὸ τὸν ἀντρα τῆς, δῆσο ἔπινε τόσο δυνάμωνε καὶ τόσο πιὸ πολὺ ἐβάρεναν ἡ γροθιές της ποὺ τὴν εἶχε πάντα ἔτοιμες γιὰ κανγᾶ. Τώρα ἔλεγε ὅτι τῆς ἐκατέβαινε, προσκαλοῦσε δῆποιον ἥθελε, ἀντρες καὶ γυναῖκες, καὶ τραγουδοῦσε μαζί τους εὔθυμα τραγούδια. Καὶ ὁ ἀνδρας ἔμενε πλαγιασμένος πίσω ἀπὸ τὸ ξύλινο

ΤΟ ΟΡΟΣ ΣΕΡΒΙΝΗ

Α. ΓΚΟΣ

καὶ μισανοιγμένα ποὺ ἔδειχναν τὰ δόντια του. Στὸ σχολεῖο, τὸν εἶχαν βγάλει «Λύκο» γι' αὐτὴ τον τὴ συνήθεια.

— Θά σου τὴς βρέξω! "Αχ! πῶς θὰ σου τὴς βρέξω! ἐφώναξε ἡ μητέρα.

— Άλ! δὲν μπᾶ νὰ μοῦ τὴς βρέξης; "Η Θεοκτίστη Πετρόβνα ἤξενρε πολὺ καλὰ πῶς δὲν μποροῦσε νὰ δείρῃ ἔνα παιδί ποὺ ἐδάγκανε.

— "Υστερό" ἀπὸ μιὰ ὥρα, ἐφώναξε τοῦ Σάσκα.

— Καὶ ἐγὼ σου λέω πῶς θὰ πᾶς! Καὶ σὲ κάθε λέξι κατέβαζε ἡ Θεοκτίστη Πετρόβνα καὶ μιὰ γροθιὰ ὃς τὸ τραπέζι, ποὺ μὲ τὸ χτύπο της ἔτσουγγοιζοντο μερικὰ καθαρὰ ποτήρια ἀραδιασμένα.

— Καὶ ἐγὼ σου λέω πῶς δὲ θὰ πάω! ἀπήντησε ψυχρὰ ὁ Σάσκας, μὲ χεῦλη τρεμουλιαστὰ

— "Άμ είσαι καὶ σὸν γιὰ νὰ σὲ λένε πατέρα! Δὲν είσαι ἄξιος ούτε νὰ ὑπερασπιστῆς τὴ γυναικα σου δταν τὴ βρίζουν!"

— Άληθεια, Σάσκα, πήγαινε. Γιατί κάνεις τὸν κεφαλιωμένο; εἰπε δὲ Ἰβάν Σάβιτς, χωρὶς νὰ σηκωθῇ. Μπορεῖ νὰ σὲ βάλουν πουνθενά ἀλλοῦ. Εἶναι καλοὶ ἀνθρώποι.

Ο Σάσκας ἔγέλασε μὲν ἀναίδεια. Πρὶν γεννηθῆ τὸ παιδί, ὁ πατέρας ἦταν δάσκαλος ἢ τὸ σπίτι τῶν Σβετσινιώφ, καὶ ἀπὸ τότε τοὺς ἐθεωροῦσε τὰ καλλίτερα πλάσματα τοῦ κόσμου. Δὲν ἦταν ἀκόμη ὑπάλληλος εἰς τὸ τμῆμα τῆς στατιστικῆς τοῦ δήμου, οὐτε ἔπινε. Τοὺς εἶχε παρατίσει δταν ἐστεφανώθηκε τὴν κόρη τῆς σπιτονοικουρᾶς του, ἀφοῦ τὴν εἶχε ἐκθέσει. Ἐπειτα ἐφοίχτηκε ἢ τὸ πιοτό, ὃς ποὺ ἐφθασε σὲ τέτοιο βαθμὸν καταπτώσεως ποὺ τὸν ἐμάζευναν ἀπὸ τὸ δρόμο στουπὶ ἢ τὸ μεθύσι, καὶ τὸν πήγαιναν ἢ τὴν ἀστυνομία. Οἱ Σβετσινιώφ μὲν δὲλα αὐτὰ ἔξακολουθοῦσαν νὰ τὸν βοηθοῦν, καὶ μολονότι ἡ Θεοκτίστη Πετρόβνα τοὺς ἀποστρέφετο, ὅπως ἀποστρέφετο τὰ βιβλία καὶ κάθε πρᾶγμα ποὺ εἶχε σχέσι μὲν τὸ παρελθόν τοῦ ἀνδρός της, ἔδειχνε πῶς ἦταν ὑπερήφανη διὰ τὴν γνωριμία τους.

— Μπορεῖ νὰ μοῦ φέρῃς καὶ τίποτε ἀπὸ τὸ δέντρο, ἔξακολούθησεν δὲ πατέρας.

Τὸ ἔλεγε μὲν πονηρόιαν. Ο Σάσκας τὸ ἐννόησε καὶ συχάθηκε τὸν πατέρα του γιὰ τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν ψευτιά του δῆμως, ἀλήθεια, εἶχε διάθεσι νὰ φέρῃ κατί ἢ αὐτὸν τὸν ἀξιολόγητον ἄρρωστο, ποὺ τόσον καιρὸν τώρα δὲν εἶχε οὔτε μιὰ πρέζα ταμπάκο.

— Αἱ, καλά, λοιπόν, πηγαίνων ἔμουρμούρισε. Δόσε μου τὸ σακάκι μου. Ερράψες τὰ κονυμπιά; Ἄμ τῶξερα πῶς θὰ τὰ ξεχνοῦσες!

Τὰ παιδιά δὲν εἶχανε μπῆ ἀκόμη ἢ τὸ δωμάτιον ὃπου ἦταν στημένο τὸ δένδρο τῶν Χριστογέννων ἐφλυαροῦσαν εἰς τὸ ἰδιαίτερο τοὺς διαιμέρισμα. Ο Σάσκας ἀκούει τῆς μωρολογίες των μὲν ἀνδάθη περιφρόνησιν, ψηλαφῶντας μέσα ἢ τῆς τοέπεις τοῦ πανταλονιοῦ του τὰ τσιγάρα ποὺ εἶχε κλέψη ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ προστάτου του, καὶ τὰ δόποια ἀπὸ τώρα εἶχαν σπάσει. Ο μικρότερος ἀπὸ τοὺς Σβετσινιώφ, ὁ Κόλιας, ἥρθε καὶ ἐστάθηκε μπρόστά του μὲ τῆς μύτες τῶν ποδιῶν του γυρισμένες πρὸς τὰ μέσα, μὲ τὸ δάκτυλο ἢ τὰ χεῖλη, καὶ τὸν ἐκύτταξε μὲ ἀπορία. Πρὸς ἔνη μηνῶν ἀπὸ τῆς πολλὲς φωνὲς τῶν γονέων του, εἶχε κόψει τὴν κακὴ συνήθεια ποὺ εἶχε νὰ χώνῃ τὰ δάκτυλά του μέσον ἢ τὸ στόμα του, ἀκόμη δῆμως δὲν τὸ εἶχεν ἐντελῶς ξεσυνηθίσει. Τὰ ξανθὰ μαλλιά του κομιμένα ἵσια ἢ τὸ μέτωπό του, ἔπεφταν κατσαρωμένα ἢ τοὺς δῆμους του, τὰ γαλάζια μάτια του ἥσαν γεμάτα ἀπορία· ἦταν δὲ τύπος τῶν ἀνθρωπάκων τοὺς δοπίους ἐβασάνιζε κατὰ προτίμησιν δὲ Σάσκας.

— Εἶσαι ἔνα κακὸ παιδί! Εἶπεν δὲ μικρὸς εἰς τὸν Σάσκαν. Μοῦ τῶπε η δασκάλα μου. Εγὼ εἴμαι φρόνιμος.

— Τόσο τὸ καλλίτερο γιὰ σένα! Ἀπήντησεν δὲ Σάσκας, ἔξετάζοντας τὰ μικρὰ βελούδενια πανταλονάκια καὶ τὸν μεγάλον ναυτικὸν γιακᾶ.

— Θέλεις τὸ τουφέκι; πάρε το!

Μόλις πῆρε τὸ τουφέκι μὲ τὸν δεμένο φελό ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ, δὲ μικρὸς ἀγριάνθρωπος ἐτοίμασε τὴν σούστα, ἐσημάδεψε τὴν μύτη τοῦ ἀνύποπτου Κόλια, καὶ ἐτράβηξε. Ο φελὸς ἐκτύπησεν ἀκριβῶς ἢ τὸ σημάδι, καὶ ἀνετινάχθη ταλαντεύμενος ἢ τὴν ἀκρη τοῦ σχοινιοῦ. Τὰ γαλανὰ μάτια τοῦ Κόλια ἀνοίξαν ἀκόμη περισσότερο, καὶ ἐγέμισαν δάκρυα. Ἀκούμβησε τὸ δάκτυλο του ἢ τὴν κοκκινισμένη του μητίτσα, καὶ χαμηλόνοντας τὰ μακριά του ματόκλαδα, ἐψιθύρισε:

— Κακό, κακὸ παιδί!

Μία νέα καὶ ωραία γυναικά, μὲ τὰ μαλλιά χωρισμένα ἢ τὴν μέση τοῦ μετώπου ἐμπήκεν εἰς τὸ δωμάτιον. Ἡταν ἡ ἀδελφὴ τῆς κυρίας, ἡ παλαιὰ μαδητρία τοῦ πατέρα του.

— Νά τον! εἶπε δείχνοντας τὸν Σάσκαν εἰς εἰς φαλακρὸν κύριον ποὺ τὴν ἐσυνόδευε. Χαρέτησε λοιπόν, Σάσκα. Δὲν πρέπει νὰ ἥσαι ἀγενής. Ἀλλὰ δὲ Σάσκας δὲν ἐσκυψε τὸ κεφάλι του οὔτε σὲ κείνην, οὔτε ἢ τὸν φαλακρὸν κύριον. Ἡ ωραία κυρία δὲν εἰμποροῦσε νὰ φαντασμῇ δτι δὲ μικρὸς ἥξευρεν ἔνα σωρὸ πράγματα· τὸν ἔφωτα ποὺ εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς τὸν καῦμένον τὸν πατέρα του, τὸν γάμον της ἔπειτα μὲ ἄλλον. Μολονότι δὲν εἶχεν ὑπανδρευθῆ παρὰ μετὰ τὸν γάμον τοῦ Ἰβάν Σάβιτς, δὲ Σάσκας δὲν εἰμποροῦσε νὰ τῆς συγχωρήσῃ τὴν προδοσία.

— Κακοκέφαλε! δινοστέναξεν ἡ Σοφία Δημητρίεβνα... Πλάτων Μιχαήλοβιτς, δὲν εἰμπορεῖτε νὰ τὸν τοποθετήσετε πουνθενά; Ο ἀνδρας μου νομίζει δτι εἶνε καλλίτερα γιὰ αὐτὸν νὰ πάῃ ἢ τὴν ἐπαγγελματικὴ σχολὴ παρὰ ἢ τὸ γυμνάσιον... Σάσκα, θέλεις νὰ πάς ἢ τὴν ἐπαγγελματικὴ σχολὴ;

— "Οχι! ἀπήντησεν δὲ Σάσκας, εἰς τὸν ὄποιον ἔκαμαν ἐντύπωσιν τὰ λόγια «δὲ ἀνδρας μου».

— Αἱ λοιπόν, θέλεις νὰ γίνης βοσκός; ἐρώτησεν δὲ κύριος.

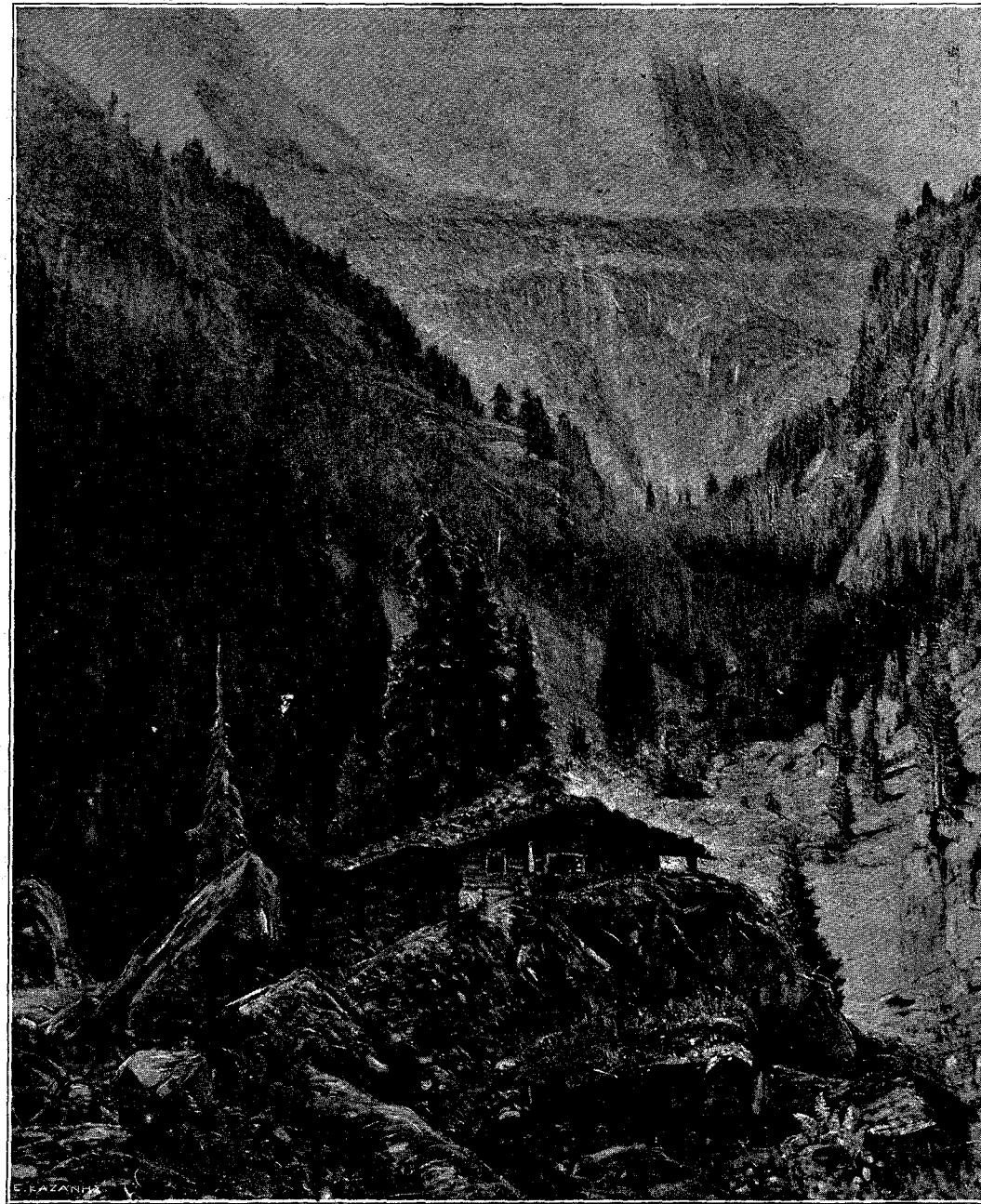
— "Οχι, δὲ θέλω! εἶπεν δὲ Σάσκας μὲ θυμόν.

— Λοιπόν τι θέλεις νὰ κάμης;

— Ο Σάσκας δὲν τὸ ἥξευρε οὔτε δὲ ίδιος. Αφοῦ σύλλογούσθηκε λίγο, εἶπε τέλος πάντων.

— Δὲ μὲ νοιάζει, γίνομαι καὶ βοσκός.

Ο φαλακρὸς κύριος παρατηροῦσε τὸ ἀλλόκοτο παιδί μὲ ἀπορίαν. Τὸ βλέμμα του, ἀφοῦ σταμάτησε λίγο ἢ τὰ μπαλωμένα ὑποδήματα τοῦ μικροῦ, καρφώθηκε ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπό του. Μόλις ἀντείληψε αὐτὸν δὲ Σάσκας, ἐφρόντισε νὰ βγάλῃ τὴν γλῶσσα του καὶ νὰ τὴν τραβήξῃ πάλι μέσα, ἢ τὴν στιγμή. Η Σοφία Δημητρίεβνα δὲν εἶδε τίποτε γιὰ αὐτὸν καὶ δὲν ἐκατάλαβε γιατί ἐφάνηκε δυσαρεστημένος δὲ κύριος.

ΤΟΠΙΟΝ ΒΛΑΒΕΤΙΚΟΝ

ΑΓΓΚΟΣ

λιαγμένο στήθος τοῦ Σάσκα, κάποιο φωτεινὸν θαῦμα θὰ συνέβαινε, πάτι ποὺ δὲν ξανασυνέβηκε σ' αὐτὴ τὴν γῆ τῆς θλίψεως, τοῦ πόνου καὶ τῆς ἀμαρτίας.

— “Α!...

Οὐδεὶς συγκρατημένος στεναγμὸς ἀκούσθηκε διαν τὰ φτερὰ τοῦ ἄγγελου ἀκούμπησαν ἀπάνω εἰς τὸν Σάσκα. Τὸ δέντρο μὲ τὴν τόσῃ λάμψι του, μὲ τὰ φανταχτερὰ φῶτα του ἐφάνηκεν ὁρχὸ μπροστά σ' τὴν λάμψι τοῦ παιδικοῦ προσώπου. Η ἡλικιωμένη καὶ ἐπιβλητικὴ κυρία ἔχαμογέλασε χαρούμενη, τὸ σοβαρὸ πρόσωπο τοῦ φαλακροῦ κυρίου ἀνατρέχιασε, τὰ παιδιὰ ἐσώπασαν, γιατὶ ἐπάνω ἀπὸ δλους ἐπέρασεν ἡ πνοὴ τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας. Σ' τὴν γρήγορη αὐτὴ πνοὴ δλοι παρετήρησαν τὴν παράξενη διοικήτη ποὺ εἶχε τὸ πρόσωπο τοῦ ἀδεξίου μαθητοῦ, μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ ἄγγελου, τὸ πλασμένον ἀπὸ τὸ χέρι κάποιου ἀγνώστου τεχνίτου.

Ομως σὲ μιὰ στιγμὴ ἀλλαξαν τὰ πράγματα. Μαζεμένος σὰν αἴλουρος ἔτοιμος νὰ χυμήξῃ, δ Σάσκας ἔροιξεν δλόγυρα σκοτεινὲς ματιές, σὰν νὰ ἥθελε ν' ἀνακαλύψῃ ἐκεῖνον ποὺ θὰ εἴχε τὴν τόλμη νὰ τοῦ ἀφάξῃ τὸν θησαυρό του.

— Πάω σπίτι μου, ἐμουρδούσιεν ἀνοίγοντας δρόμο μάναμεσα σ' τὸν κόσμο. Πάω σ' τὸν πατέρα μου.

Η μητέρα ἐκοιμῶταν ἀποκαμιωμένη ἀπὸ τὴν ἔργασία καὶ τὸ μεθύσιο τῆς ἡμέρας. Μέσα εἰς τὸ μικρὸ δωμάτιο, πίσω ἀπὸ τὸ χώρισμα, μιὰ λάμπα ἦταν ἀναμένει ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι. Τὸ λιγοστὸ κίτρινο φῶς της μόλις ἔφεγγε μέσα ἀπὸ τὸ καπνιστένο γυαλί της, καὶ ἔροιχε παράξενες σκιές σ' τὸ πρόσωπο τοῦ Σάσκα καὶ τοῦ πατέρα του.

— Δὲν εἶναι δραῦος, αἴ; εἴτε σιγανὰ τὸ παιδί, κριτῶντας μακριὰ του μὲ τὸ χέρι τεντωμένο τὸν ἄγγελο, χωρὶς νὰ ἀφίνῃ τὸν πατέρα του νὰ τὸν ἀγγέξῃ.

— Ναί, ἔχει πάτι τι ἔχει φωτιστό, ἀπήντησεν δ πατέρας μὲ σιγανὴ φωνὴ, κυττάζοντας τὸ παιχνίδιο συλλογισμένος. Τὸ πρόσωπο του εἶχε τὴν ἴδιαν ἔκφρασι χαρᾶς καὶ προσηλώσεως δπως καὶ τοῦ Σάσκα.

— Κύττα, εἴτε πάλι δ πατέρας, νά, θὰ πετάξῃ.

— Τὸ είδα! εἴτε δ Σάσκας ἐνθουσιασμένος. Θαρρεῖς πῶς δὲν βλέπω; Κύτταξε καλὰ τὰ φτερά του. Σιγά μὴν ἀγγίζης!

Ο πατέρας ἐτράβηξε τὸ χέρι του καὶ ἔξεταζε τὸν ἄγγελο ἀπὸ πάνω ὡς πάτω, ἐνῷ δ Σάσκας ἔγκρινιαζε.

— Τί κακὴ συνήθεια ποὺ ἔχεις δλο νὰ γγίζης μὲ τὰ χέρια σου. Δὲν τώχεις τίποτα καὶ νὰ τὸν σπάσῃς.

Τὰ δύο σκυμμένα κεφάλια, τὸ ἔνα χονδρὸ καὶ

ἀναμαλλιασμένο, τὸ ἄλλο μικρὸ καὶ δλοστρόγυγλο ἔρριχναν σ' τὸν τοῖχο κάτι σκιές ἀκίνητες καὶ τρομακτικές. Μέσα σ' τὸ μεγαλείτερο ἀπὸ τὰ δύο συνέβαινε κάτι παραδέσιο, κοπιαστικό, ἀλλὰ μαζί καὶ χαρούμενο. Τὰ μάτια παρατηροῦσαν ἀκίνητα τὸν ἄγγελο, καὶ δσο τὸν κύτταζαν, τόσο τὸν ἔβλεπαν μεγαλείτερο καὶ φωτεινότερο· τὰ φτερὰ ἐσάλευναν μ' ἔνα σιγαλὸ τρεμούλιασμα, καὶ δλα τᾶλλα—τὰ καπνισμένα πάτερα τοῦ τοίχου, τὸ ἀκάθαρτο τραπέζι, δ Σάσκας — δλα ἐσχημάτιζαν μαζί ἔνα σύνολον σταχτί, δμοιόμορφο, χωρὶς φῶς, χωρὶς σκιά. Καὶ δ ἀνθρώπως δχαμένος ἐνόμιζε πῶς ἀκουει μιὰ φωνὴ σιμπονετικὴ ποὺ ἔφθανεν ἀπὸ κάποιον κόσμο δλολαμπρὸ δπον κάποτε εἶχε ζήσει, καὶ ποὺ τὸν εἶχαν διώξει ἀπὸ τὴν γιὰ πάντα. Ἐκεῖ ἦταν ἄγνωστοι οἱ ἀτελείωτοι καυγάδες, δ βρόβιορος, δ σκηνὴ καὶ τυφλὴ πάλη τοῦ ἔγωμοσυ. Ἐκεῖ ἦταν ἄγνωστα τὰ βάσανα τοῦ μεθυσμένου ποὺ τὸν ἐμάζευαν στοὺς δρόμους μέσα στὰ γέλια τοῦ πλήθους, καὶ τὸν χτυποῦσαν ἀλύπητα τὰ βάσανα σαχέρια τῶν χωροφυλάκων. Ἐκεῖ δλα ἦταν ἄγνα καὶ φωτεινά, καὶ δλα αὐτὴ δ ἀγνότης ἐστάλαξε μέσα σ' τὴν ψυχὴν ἐκείνης ποὺ ἀγαποῦσε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο σ' τὸν κόσμο, καὶ ποὺ τὴν εἶχε χάσει, ἐνῷ τοῦ ἔμενε ἀκόμα δ ἀχρηστη ζωὴ του. Μέσα σ' τὴν μιρωδιὰ τοῦ κεριοῦ ποὺ σκορποῦσε γύρω του δ ἄγγελος, ἦταν κρυμμένη μιὰ δλλη εὐωδία, ἀσύληπτη καὶ τὸν φαινόταν τοῦ ἑπεσμένου ἀνθρώπου δτι κάποια πράγματα ἀγαπημένα εἶχαν ἀγγέξει τὸν ἄγγελον ἥθελε νὰ μποροῦσε νὰ τὰ φιλήσῃ δλα ἔνα, πολλὴν ὕρα, δσο ποὺ δ θάνατος νὰ τοῦ παγώσῃ τὰ χελύ του. Γι' αὐτὸ ἦταν δραῖο τὸ παιχνίδι αὐτὸ ἦταν ποὺ τὸν ἔδιδε ἔχει φιστὴ καὶ ἀνέκφραστη γοητεία. Ο ἄγγελος εἶχε πατεβῆ ἀπὸ τὸν οὐρανόν, δπον εὑρίσκετο δ ψυχὴ της ἀγαπημένης καὶ ἔφερε μίαν ἀκτίνα φωτεινή σ' τὸ ὑγρὸ τὸ δωμάτιο ποὺ μύριζε σὰν μαγειρεύδι, καὶ σ' τὴν σκοτεινιασμένη ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ δλα τὰ εἶχε χάσει καὶ τίποτε πιὰ δὲν τοῦ εἶχε μείνει, οὔτε ἀγάπη, οὔτε εὐτυχία, οὔτε ζωὴ.

Καὶ σιμὰ σ' τὸν ἀνθρώπο ποὺ εἶχε ζήσει, σπιθούλοιςαν τὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ ποὺ δρχίζε νὰ ζῆ καὶ αὐτὰ τὰ μάτια ἔχαίδευαν τὸν ἄγγελο. Τὸ είδιο καὶ γι' αὐτά, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον εἶχαν ἔξαφανισθη. Ο ἀδύνατος καὶ πάντα θλιμμένος πατέρας, δ ἀνυπόφορη καὶ βάναυση μητέρα, οἱ βρισιές, οἱ σκληρότητες, οἱ ταπεινώσεις καὶ δ ἀγρια ἀγωνία. Τὰ δνειρα τοῦ Σάσκα ἦταν ἀόριστα καὶ ἀμορφα, καὶ τόσο περισσότερο ἐτάραχαν τὴν ἀνήσυχη ψυχὴ του. Ο, τι καλὸ φεγγοβολῆ ἐπάνω σ' τὸν κόσμο, δλο τὸ βάθμος τῆς θλίψεως καὶ δλη δ ἐλπίδα τῆς ψυχῆς ποὺ ζητεῖ τὸν Θεό, ἦταν ἐνωμένα μέσα σ' τὸν ἄγγελο· γι' αὐτὸ ἀκτινοβολοῦσε γύρω του ἔνα οὐράνιο

φῶς, γι' αὐτὸ τὰ φτερά του, τὰ διάφανα σὰν τῆς πεταλούδας, ἐσάλευναν σιγαλά.

Πατέρας καὶ γυιὸς δὲν ἔβλεπαν δ ἔνας τὸν ἄλλον οἱ δρωστες καρδιές των λιγοψυχοῦσαν, ἔκλαιαν, τραγουδοῦσαν χώρια δ κάθε μιά δμως ἦταν κάτι ποὺ τὴς ἐσφιχτόδενε, ποὺ ἔγειμιζε τὸ τρισβαθό χάσμα ποὺ χωρίζει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς κάνει νὰ εἴναι τόσον ἔρημοι, ἀδύνατοι καὶ δυστυχισμένοι. Δίχως νὰ τὸ νοιώσῃ δ πατέρας, ἀκούμπησε τὸ χέρι του σ' τὸν λαιμὸ τοῦ γυιοῦ του, καὶ τὸ κεφάλι τοῦ πατέρα δημόσιον καθαρότατα ἐπάνω εἰς τὸ ἀσπρο πύλινο φόρτο. Αφοῦ ἐσώριασε γρήγορα καμποσα κουρέλια σ' τὴ γωνιὰ δπον ἐκοιμόταν, δ Σάσκας ἐγδύθη δ τὸν ἄγγελο μιὰ ὕδρα ἀρχήτερα.

— Εκείνη σ' τὸν ἔδωσε; ἐψιθύρισεν δ πατέρας, χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του ἀπὸ τὸν ἄγγελο.

Σὲ δλλη ὕδρα θ' ἀπαντοῦσεν δ Σάσκας μὲ μιὰν αὐθάδη ἔρημησι πάρα δμως δ ἀπάντησις βγῆκε αὐθόρμητη μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ του, καὶ τὰ χελῆ του ἐπρόφεραν ήσυχα τὸ παρήγορδ φέμα.

— Καὶ ποιὸς δλλος; αὐτὴ βέβαια.

Ο πατέρας ἐσώπασε, τὸ είδιο καὶ δ Σάσκας. Κάτι σὰν ροχαλητὸ ἀκούστηκε σ' τὸ διπλανὸ δωμάτιο, ἔπειτα ἔνα τρέξιμο. Ήστερα πάλι ἀπὸ μιὰ στιγμὴ σιωπῆς, ἔχτυπησε τὸ ρολόγι τρεῖς φορὲς δυνατὰ καὶ βιαστικά.

— Σάσκα, βλέπεις ποτὲ σου δνειρα; ἐρώτησεν δ πατέρας συλλογισμένος.

— Οχι! ώμοιλόγησε τὸ παιδί. Α ναί, μιὰ φορὰ είδα πῶς ἔπεσα ἀπὸ κάτι κεφαλίδια δπον εἶχα σκαρφαλώσει γιὰ νὰ κλέψω περιστέρια.

— Εγὼ πάντα βλέπω δνειρα. Καμιὰ φορὰ εἶνε πολὺ ώραῖα. Βλέπω δλα δσα εἶναι γίνει ἀγαπῶ καὶ τὸν φαινόταν τοῦ ἑπεσμένου ἀνθρώπου δτι κάποια πράγματα ἀγαπημένα εἶχαν ἀγγέξει τὸν ἄγγελον ἥθελε νὰ μποροῦσε νὰ τὰ φιλήσῃ δλα ἔνα, πολλὴν ὕρα, δσο ποὺ δ θάνατος νὰ τοῦ παγώσῃ τὰ χελύ του. Γι' αὐτὸ ἦταν δραῖο τὸ παιχνίδι αὐτὸ ἦταν ποὺ τὸν ἔδιδε ἔχει φιστὴ καὶ ἀνέκφραστη γοητεία. Ο ἄγγελος εἶχε πατεβῆ ἀπὸ τὸν οὐρανόν, δπον εὑρίσκετο δ ψυχὴ της ἀγαπημένης καὶ ἔφερε μίαν ἀκτίνα φωτεινή σ' τὸ δωμάτιο ποὺ μύριζε σὰν μαγειρεύδι, καὶ σ' τὴν σκοτεινιασμένη ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ δλα τὰ εἶχε χάσει καὶ τίποτε πιὰ δὲν τοῦ εἶχε μείνει, οὔτε ἀγάπη, οὔτε εὐτυχία, οὔτε ζωὴ.

— Αχ, Σάσκα, Σάσκα! εἴπε μὲ ἀναφυλλητὰ δ πατέρας. Γιατὶ δλα αὐτά;

— Τί ἔχεις πάλι; ἐψιθύρισεν δ γυιὸς μὲ δυμό. Κάνεις σὰ μωρὸ παιδί.

— Δὲ θὰ τὸ ξανακάνω, δικαιολογήθηκε δ πατέρας χαμογελῶντας ντροπιασμένος. Τί ωφελεῖ;

Η Θεοκτίστη Πετρόβνα ἐστριφογύρισε σ' τὸ κρεβάτι της. Αναστέναξε καὶ ἐμουρδούρισε μέσα σ' τὸν ύπνο της μὲ φωνὴ παράξενη καὶ πεισμωμένη. «Βάστα τον λοιπόν, βάστα τον».

Ήταν πιὰ ὕδρα νὰ πλαγιάσουν, προτήτερα δμοις ἔπρεπε νὰ τοποθετήσουν κάποιον τὸν ἄγγελον. Δὲν ἦταν δυνατόν νὰ τὸν διατηρήσουν κατὰ γῆς. Τὸν ἐκρέμασαν λοιπὸν μὲ μιὰ κλωστὴ σ' τὸ κρεμάστρας. Ετοι μποροῦσαν καὶ οἱ δύο των, καὶ δ Σάσκας καὶ δ πατέρας, νὰ τὸν διακρίνουν καθαρότατα ἐπάνω εἰς τὸ ἀσπρο πύλινο φόρτο. Αφοῦ ἐσώριασε γρήγορα καμποσα κουρέλια σ' τὴ γωνιὰ δπον ἐκοιμόταν, δ Σάσκας ἐγδύθη δ τὸν ἄγγελο μιὰ ὕδρα ἀρχήτερα.

— Γιατὶ μισογδύμηκε; ἐρώτησεν δ πατέρας, καὶ δύος ἐτυλιγόταν τρέμοντας ἀπὸ τὸ κρόνο σ' τὸ κουρελιασμένο πάπλωμα, καὶ ἀπλωνε τὸ ἐπανωφόρι του ἐπάνω σ' τὰ πόδια του.

— Δὲν ἀξίζει τὸν κόπο. Θὰ σηκωθῶ γρήγορα.

Ο Σάσκας ἡθέλησε ἀκόμα νὰ εἰπῃ, δτι δὲν ἐνύσταζεν δλότελα, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε, γιατὶ σ' τὴ στιγμὴ ἀποκοιμήθηκε σὰν νὰ τὸν παρέσυρε δνειρα δρμητικὸ καὶ βαθύ. Τὸ είδιο καὶ δ πατέρας του. Η γαλήνη καὶ δη ἡσυχία ἀπλώθηκε σ' τὸ κουρελιασμένο πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶχε ζήσει, καὶ δύος καὶ δ τὴ γωνιὰ δπον μόλις δρχίζει νὰ ζῆ.

Καὶ δ ἄγγελος, κρεμασμένος κοντά σ' τὴν ἀναμένη θερμάστρα, ἔλιωνεν δλόένα.

Τὸ δωμάτιον ἐμύριζε πετρέλαιο, ἀπὸ τὴ λάμπα ποὺ εἶχε πολὺ ώραῖα. Βλέπω δλα δσα εἶναι γίνει ἀγαπῶ καὶ τὸν φαινόταν τοῦ ἑπεσμένου δτι κάποια πράγματα ἀγαπημένα εἶχαν ἀγγέξει τὸν ἄγγελον ἥθελε νὰ μποροῦσε νὰ τὰ φιλήσῃ δλα δσα εἶναι γίνει δη φεντενέως. Ο ἄγγελος ἐφράνηκε σ' τὴν λαμπρή τρέμητο τοῦ οὐρανού, δ ολοένα δρέπανε πιὸ πολύ, κλεισμένο σφιχτά. Καὶ δέσφαρα μέσα σ' τὴν υγκετερινὴ σιγὴ ἀκούστηκε τὸ έξεπασμα δνὸς λυγμοῦ γιὰ καὶ δρόδο συγκρατημένον. Ο Σάσκας ἐπόνεσε χωρὶς δμως νὰ τὸ δείξῃ, γιὰ νὰ μὴν ταράξῃ τὸ βαρὺ τρέμοντα πρόσωπο τοῦ θησαυροῦ δχριτσάνω, δικαιολογήθηκε δ πατέρας τοῦ λυγμού δάκρυ. Τί παράξενο νὰ βλέπῃ ἔνον ηλικιωμένον νὰ κλαίῃ, εἴπειτα ἔπεσε μ' εἶναι κρότο δλαφρὸ ἐπάνω σ' τὴ ζεστὴ πλάκα. Μιὰ ψυχὴ ἐτρεμεῖ μὲ περιέργεια δλόγυρα σ' τὸν ἀμορφο κερδενὸ δγκο, καίοντας τὰ πόδια της, αὐτή δηνέτηκε σ' τὴν πετρέλαιον ἀνακατεύθηκε καὶ δ λιγδερὴ μητέρα δαράξη τὸν λυγμόν του κεριοῦ. Ο ἄγγελος ἀναδεύτηκε σὰν νὰ ζητεῖε νὰ πετάξῃ, εἴπειτα ἔπεσε μ' εἶναι κρότο δλαφρὸ ἐπάνω σ' τὴ ζεστὴ πλάκα.

Μιὰ ψυχὴ ἐτρεμεῖ μὲ περιέργεια δλόγυρα σ' τὸν πρόσωπο γαλάζιο φῶς τῆς αὐγῆς καὶ σ' τὴν αὐλὴ ἀντίχησεν δ κρότ

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

Κάνεις έθνος ζῇ τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν τοῦ πόνου καὶ τῆς χαρᾶς του, τῆς λατρείας καὶ τῶν ιδανικῶν του, καὶ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτὴν ζωὴν τὴν ψάλλει ἐξ ἑντίσικου, τὴν ἐξωτερικεύει μὲ ρύθμιοὺς καὶ μελῳδίας καὶ κινήσεις. Καὶ διμως ὅσον καὶ ἀν εἰνε αὐθόρμητοι καὶ εἰλικρινεῖς αὐτὰι αἱ ἐκδηλώσεις, δὲν κατορθώνουν νὰ παρουσιάσουν εἰς τὸν κόσμον τὸ διοκλητωτικὸν ἔγω αὐτοῦ τοῦ έθνους. Διατί ὅρα γε; Κάθε μία ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις αὐτάς, χαρά, ποίημα, τραγοῦδι, μᾶς δίδει μίαν μεμονωμένην ἀποψιν τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ ἵσως μία ἄλλη κατόπιν νὰ ἔλθῃ νὰ μᾶς τὴν συγχύσῃ ἢ νὰ μᾶς τὴν σβύσῃ ἐντελῶς. Τότε μόνον εἰμπορεῖ τὸ έθνος νὰ λάβῃ συναίσθησιν τοῦ ἔγω του, καὶ νὰ παρουσιασθῇ ὡς ὀνέραιος καὶ ζωντανὸς δραγανισμός, ἔνας ὅσον καὶ ἀν εἰνε πολύμορφος, ὅταν δῖοι του οἱ πόθοι καὶ οἱ πόνοι, αἱ λύπαι καὶ αἱ χαραί, αἱ φιλοδοξίαι καὶ αἱ ἐλπίδες του, δῖοι οἱ παλμοὶ τῆς ἐσωτερικῆς του ζωῆς, συγκεντρωθοῦν καὶ ἀποκρυσταλλωθοῦν μέσα εἰς ἐν ἔργον τέχνης, δῖον διμήση ὃ λαὸς αὐτὸς μὲ τὸ ἀποκαλυπτικὸν στόμα ἐνὸς μεγάλου τεχνίτου. Καὶ ὁ τεχνίτης αὐτὸς ποὺ εἰνε σὰν σύμβολον τῆς φυλῆς του, εἰμπορεῖ καὶ νὰ μὴ δείχνῃ τὸ έθνος του, δπως τὸ βλέπουν τὰ μάτια τοῦ κόσμου δῖου, διμως τόσον εἰνε ἀλήθεια πῶς αὐτὸς εἰνε τὸ ἀληθινότερον καθορεῖται τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τοῦ έθνους, ὥστε οἱ αἰῶνες ποὺ ἔχονται κατόπιν, αὐτὸν θὰ γυρεύουν, δταν θὰ θέλουν νὰ ξαναύδονται τὴν εἰκόνα τῆς περασμένης ζωῆς ἐνὸς λαοῦ.

Τί μᾶς ἐνδιαφέρει ἐπὶ τέλους ἀν οἱ ἥρωες τοῦ Όμηρου ήσαν ἦ δχι, δπως τοὺς ψάλλει ὃ ἀθανατος ραψῳδός; Εἰνε τόσον ζωντανοὶ μέσα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ρυθμοῦ ποὺ τοὺς δίδει, ὥστε αὐτὸν

μᾶς ἀρκεῖ διὰ νὰ ἴδομεν διοκλητον τὴν ἐποχὴν ἑκείνην μὲ δῆλα τῆς τὰ πάθη, μὲ δῆλην τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν ζωὴν της. Θά εἰπῃ πῶς ἔτσι ἡταν κατὰ βάθος, ἀφοῦ ἔτσι τὴν εἶδε καὶ τὴν ἐτραγούδησεν ὃ Όμηρος.

Καὶ μὲ τὴν μουσικὴν τὸ ἔδιο. Ἰσως ἔνα ἀπλὸν δημοτικὸ τραγοῦδι τῆς Νορβηγίας νὰ μᾶς συγκινῇ καὶ νὰ μᾶς λέγῃ πολλά, ἀλλὰ τὸ ποιητικὸν μυστικὸν τοῦ συγκεντρωμένου αὐτοῦ λαοῦ, τὴν αἰωνίαν ἄνοιξιν τῆς ψυχῆς του, μέσα εἰς τὸν χειμῶνα ποὺ διοχοντὶς τὸν τριγυρίζει, ποὺ καλλίτερα παρὰ εἰς τὴν γλυκυτάτην «Ἄνοιξιν» τοῦ Grieg; Μία Πολωνέζα τοῦ Σωπέν δὲν μᾶς φέρει ἐμπρός μας διοξώνταν τὸν ἥρωϊκὸν καὶ συντετριψμένον λαόν, εἰς μίαν πολύγωμον· φαντασμογορίαν, πολὺ καλλίτερα παρὰ χίλιαι ἀκριβεῖς καὶ λεπτομερεῖς περιγραφαῖ;

Ἐνας τέτοιος τεχνίτης φαίνεται πῶς ἐγεννήθη καὶ διὰ τὸ έθνος μας, καὶ πρέπει ν' ἀγαλλᾷ ἡ ψυχὴ μας, διότι ἐσήμανε μία εὐτυχισμένη ὥρα. Ὁ Μανώλης Καλομοίρης εἰς τὴν ἀρχὴν ἀκούητον ἔργου του, μᾶς δίδει μεγάλας ὑποσχέσεις, πῶς ἐντὸς δίλγου θὰ κηρύξῃ τὴν νέαν Ἑλλάδα μὲ τὸ τραγοῦδι του εἰς τὸν κόσμον δῖον, καὶ θὰ ἀντικρύσῃ ὃ κόσμος δῖος καὶ θὰ θαυμάσῃ τὸ νέον ἔγω τῆς φυλῆς μας, καθορεῖται μέσα εἰς τὴν δυνατὴν ἀτομικότητα ἐνὸς μεγάλου καλλιτέχνου.

Ὕπόσχεται, εἴπαμεν. Διότι νομίζω διτὶ τοὺς χειρότερον ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ κοινοῦ εἰνε διὰ τὸν ἀληθινὸν καλλιτέχνην ὃ ὑπερβολικὸς ἔπαινος. Καὶ διμως μέσα εἰς τὸ ἀκόμη περιωρισμένον ἔργον τοῦ Καλομοίρη ὑπάρχουν κομματια, ποὺ καὶ μόνα των ἀρκοῦν διὰ νὰ τὸν τοποθετήσουν δίπλα εἰς πολλοὺς μεγάλους τῆς Εὐρώπης. Τὰ τραγοῦδια του ἑκεῖνα δπου δὲν εἰνε τόσον επι relief ὃ ἑθνικὸς χαρακτήρ, δὲν θὰ χάσουν καθόλου ἀν συγκριθοῦν μὲ τὰ τραγοῦδια τοῦ Μπράμς, ποὺ ἀπὸ μίαν διμοιαν ἐσωτερικὴν καὶ ποιητικὴν ἀντίληψιν ἐμπνέονται. Ἀς ἀναφέρωμεν ἰδιαιτέρως τὴν «Ἀφροδίτην», τὴν «Ρούμελιώτισσα», καὶ τὸ «Τραγουδάκι», τὰ δποῖα εἰνε ἀναμφιβόλως ἀπὸ τὰ τελειότερα lieder ποὺ ἔχουν γραφῆ ποτέ. Η μελῳδία εἰνε τόσον εὔκαμπτη, ποὺ ἀποδίδει κάθε ἀπόχρωσιν τοῦ αἰσθήματος μὲ θαυμαστὴν ἀκρίβειαν, βοηθούμενη καὶ ἀπὸ τὸ ὑποβλητικώτατον accompagamento.

Ο Καλομοίρης ἀκολουθεῖ μέθοδον εἰς τὴν ἐργασίαν του, καὶ εἰς τὴν μέθοδον αὐτὴν ὀφείλεται ἡ θαυμαστὴ πρωτοτυπία τῶν ἔργων του καὶ ὁ καθαρότατα διαγραφόμενος Ἑλληνικὸς χαρακτήρ των. Μερικοὶ τὸν ἀρνοῦνται αὐτὸν τὸν

χαρακτῆρα, διὰ διαφόρους λόγους. Πρῶτον διότι δὲν ἔζησεν ἀρκετά διακριθεῖσα εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ τὰ δημοτικά μας τραγούδια: ἔπειτα ἵσχυρίζονται διτὶ δὲν διακρίνουν πουθενά μίαν καθαρῶς Ἑλληνικὴν μελῳδίαν, διτὶ εἶναι ἀλλαγμέναι, παρανομημέναι, διτὶ ἡ ἀρμόνισί των εἶνε πολύπλοκη, δπως δὲν ταιριάζει δῆθεν εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς μουσικῆς αὐτῆς κτλ. Καὶ δημως δῆλα αὐτὰ εἶνε ἀβάσιμα. Ο Καλομοίρης πηγαίνει πολὺ βαθύτερα διὰ νὰ εῦρῃ τὸν χαρακτῆρα αὐτόν. Μία μελῳδία εἰμπορεῖ νὰ φάλλεται εἰς ἔνα μέρος τῆς Ἑλλάδος ἔτσι καὶ εἰς ἄλλο αἱλέως, δπως συμβαίνει καὶ μὲ τὰς παραλλαγὰς τῶν δημοτικῶν ποιημάτων, καὶ δημως νὰ μένῃ πάντοτε Ἑλληνική, διότι διότι ἐσωτερικὸς ρυθμὸς ποὺ τὴν ἐδημιουργήσεις εἶνε δὲν ἔδιος καὶ ἔδω καὶ ἔκει, καὶ μόνον ἐξωτερικοὶ περιστάσεις τόπου καὶ χρόνου μετέβαλαν τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν της. Ο Καλομοίρης, μὲ βαθυτάτην καλλιτεχνικὴν διαίσθησιν, ζητεῖ καὶ εὑρίσκει τὸν ἐσωτερικὸν αὐτὸν ρυθμόν, στηρίζεται εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὴν κλίμακα ποὺ εἶναι ἡ ἀπόρροια αὐτοῦ τοῦ ρυθμοῦ, καὶ δημιουργεῖ δῆθεν θὰ ἐδημιουργοῦσεν ἡ ίδια ἡ ψυχὴ τοῦ έθνους. Καὶ μὲ αὐτὰς τὰς βάσεις, διτὶ καὶ ἀν κάμη, δσον ἀρμονικὸν πλοῦτον καὶ ἀν προσθέση εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μελῳδίαν—καὶ εἰς τὴν σημερινὴν καλλιτεχνικὴν μας ἀντίληψιν διότι ἡ μελῳδίας αὐτὸς πλοῦτος εἶναι ἀπαραίτητος — διότι διότι δημοτικὸς ρυθμὸς ποὺ μεταβάλλεται, οὐας μάλιστα ἐπιτείνεται, ἔξαρσεται, διότι μᾶς διδηγεῖ εἰς τὰς πηγὰς καὶ μᾶς ἀποκαλύπτει μυστήρια ποὺ μία ἀπλῆ, φωτογραφικὴ νὰ εἰποῦ-

μεν, ἀντιγραφὴ τῶν Ἑλληνικῶν μοτίβων, δὲν θὰ πατώθωντε ποτὲ ν' ἀποκαλύψῃ.

Ο Καλομοίρης ἔχει γράψει καὶ μερικὰ ἔργα διὰ πιάνο, ἀπὸ τὰ δποῖα μόνον αἱ τρεῖς Μπαλλάντες του ἔχουν ἐκδοθῆ. Καὶ αὐταὶ ἐμπνευσμέναι ἀπὸ τὴν ποίησιν, εἰμπορεῦν νὰ χαρακτηρίσθησί των ὡς programm-musik, μὲ τὴν ὑψηλὴν σημασίαν ποὺ ἔχει πάρει ἡ λέξις αὐτὴ ἀπὸ τὸν Βάγγερ καὶ ὑστερα. Εἰς αὐτὰς ενδίσκομεν πολλὴν Ἑλληνικὴν ἐμπνευσιν, τόσον εἰς τὴν μελῳδίαν, δσον καὶ εἰς τὴν ἀρμόνισιν. Ως ἔργα τέχνης ὅμως δὲν εἶνε τόσον πειστικά. Φαίνεται σὰν κάτι νὰ ζητῇ διαλλιτέχνης ποὺ δὲν τὸ ηὔρεν ἀκόμη: ἡ μορφή των ἔν γενει δὲν εἶνε πλήρης.

Η μουσικὴ του διὰ τὴν «Στέλλαν Βιολάντη» ἀποδίδει δῆλην τὴν θιλιβερὰν μονοτονίαν τῆς τραγικῆς ἀγάπης ποὺ συντρίβει μίαν δυνατὴν παρθενικὴν ψυχήν. Θὰ ἔλεγα, διτὶ ἡ ἀπλὴ θιλιβερὴ φράσις, ποὺ ἐπαναλαμβάνεται διαρκῶς, μᾶς λέγει πολὺ περισσότερα διὰ τὸν πόνον τῆς βασανισμένης κόρης, παρὰ δῆλοι οἱ φορμαντικοὶ θρῆνοι ποὺ ἀπαγγέλλει ἡ Στέλλα εἰς τὴν τρίτην πρᾶξιν.

Ο Σολωμὸς εἶπε: «Κλεῖσε μέσα εἰς τὴν ψυχήν σου τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ αἰσθανθῆς νὰ λαχταρίζῃ μέσα σου κάθε εἰδούς μεγαλείο». Εἰμποροῦμεν χωρὶς δισταγμὸν νὰ εἰπούμεν: «Κλεῖσε μέσα εἰς τὴν ψυχή σου τὸν Σολωμό, διὰ νὰ αἰσθανθῆς μέσα σου διλόκληρη τὴν Ἑλλάδα».

Ολα μᾶς κάμνουν νὰ ἐλπίζωμεν, διτὶ θὰ εἰμπορέσωμε νὰ τὸ εἰποῦμε μιὰν ἡμέρα αὐτὸ καὶ διὰ τὸν Καλομοίρην.

AΥΡΑ ΘΕΡΟΥ

ΣΚΙΤΣΑ Π. ΡΟΥΜΠΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

Κάτω στὴν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ στὴν ἀκρηγοχωραφίνα¹
 Τοὶ μὲν παραθύρια στέκουνται ἀργυροκαρφωμένα.
 Τόνα ν' εἶνε τῆς μάνας μου τὰλλο τῆς ἀδερφῆς μου
 Τὸ τρίτο τὸ μικρότερο εἶνε τῆς ἀπατῆς μου.
 Χρυσῆ ἀλεσίδα πρέμεται καὶ πιάστη κ' ἔβγα πάνω
 Νὰ βρ' ἀφορμὴ τῆς μάνας μου καὶ λόγια τοῦ κυροῦ μου.
 «Μάνα τὰ πόδια μου πονῶ μανὰ τὴν κεφαλή μου
 Μάνα κι' ὑστέρα² μὲ κρατεῖ καὶ θὲ νὰ πὰ νὰ πέσω».
 'Εσήκωσε τὸ πάπλωμα βρίσκει τὸ νηὸ ποὺ κάτω
 Κ' ἐφάνην τῆς παράξενο κ' ἔγέλασε μεγάλο.
 'Η μάνα τῆς τὴν ἔκουσεν ἀπὸ τὸν πέρα πύργο
 «Σφαὲς νᾶχῃ ἡ κόρη μου καὶ μὲ τὰ χάχανά της.
 Τὴν κούσουν οἱ γειτόνισσες τὴν ποῦν καὶ φίλον ἔχει
 Μηδ' ἔχει τὸν μηὲ κάμνει τὸν μηδ' ἀ τὸν κάμει θέλει».
 —«Δὲν εἶνε μάνα ἔτσι ποὺ λὲς μόν' εἶνε ἔτσα ποὺ λέω
 Μον' ἥταν τὸ γατάκι μας κ' ἔπιασε τὸ ποντῆκι.
 Κ' ἔσεισε τὸ νουράδι του κ' ἔσβυσε τὸ λυχνάρι
 Κ' ἐφάνη μου παράξενο κ' ἔγέλασα μεγάλο».
 'Εφίλιεν τὴν κ' ἔτσιμπαν τὴν κ' ἐπεριλαμπαζέν την.
 Τὴν νύχτα τὰ μεσάνυχτα ἔφυε κ' ἔφηκέν την.
 —«Ἐσὺ φεύγεις ἀγάπη μου κ' ἔμένα ποῦ μὲ φίνεις;»
 Φίνω σε εἰς τὴ μάνα σου κ' εἰς τὰ καλά σου ἀδέρφια.
 Μηγάρις κι' δσες φίλησα γεναῖκες θὰ τὶς πάρω;
 Στὶς πέντε δίνω ἀμύγδαλα στὶς δέκα λεφτοκάρυα.
 Κ' ἔσένα ποῦσαι ἀρχόντισσα κι' ἀρχοντοπούλας κόρη
 Δίνω σε πικραμύγδαλα νὰ πικραδῇ ἡ καρδιά σου.
 Καὶ μιὰ καλὴ γειτόνισσα στέκει παρηγορᾶ την
 —«Σώπα σώπα ἡ κόρη μου κ' ἔγὼ νὰ πὰ τὸν εὔρω
 Καὶ νὰ ντυθῶ νὰ στολισθῶ νὰ πὰ νὰ τὸν μαλλώσω».
 —«Ἐντύθης κ' ἔστολίστηκες κ' ἐπῆρες τὸν τὸν νοῦν του».
 —«Σώπα σώπα ἡ κόρη μου κ' ἐν εἴμ' ἔγὼ ποὺ κεῖνες
 Μαλλώτρα καὶ δικάτρα μαι καὶ πὰ νὰ τὸν μαλλώσω».
 — Καλῶς τὴν φούνταν ἀπὸ μπρὸς τὴν φούνταν ἀπὸ πίσω

¹ Τοῦ στίχου αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ ἄλλη παραλλαγή.

«Κάτω στὰ ἄγρη τῶν ἀγρῶν στὴν ὀγρηγωραφίνα»

² Ή λέξις δὲν εἶνε πλέον εἰς χρῆσιν ἐν 'Ρόδῳ. Καὶ δσες γρηὲς ἡρώτησα,
 δὲν ἔγνωριζαν τὴν σημασίαν της. Είμαι τῆς γνώμης ὅτι εἶνε ἡ ὑστέρα=μῆ-
 τρα=μητρόπονος.

Καλῶς την κοκκινοχειλοῦ νὰ μείνουμε ἀντάμα».

—«Δὲν ἥρτα γὼ ἀφέντη μου νὰ μείνουμε ἀντάμα.
 Μαλλώτρα καὶ δικάτρα μαι κ' ἥρτα νὰ σὲ μαλλώσω
 'Οπ' ἀγαπᾶς ἀρχόντισσας κι' ἀρχοντοπούλας κόρη.
 Τὴ νύχτα τὴν ἀλησμονᾶς καὶ φίνεις τη καὶ φεύγεις».
 — Γιὰ ποιὰ μὲ λὲς ἀγάπη μου γιὰ ποιὰ μὲ συντυχαίνεις
 Γιὰ τὴ φραγκοπερπάτηχτη τὴ φραγκοδιματοῦσα
 Ποῦχει λαιμὸ σὰ μαστραπὰ κούτελο σὰ φεγγάρι
 Καὶ δόντια πυκνοφύτευτα σὰν τὸ μαργαριτάρι
 Στὶς ἀραμάδες τῶν δοντιῶν ἔχει ἀκράτο μόσκο;»
 —«Σὰν τὴν παινᾶς ἀφέντη μου γιατί τὴ χολικένεις;»
 —«Εἴτα σσυ τὰ παινέματα μ' ἀν πῶ καὶ τὰ ψεγάδια,
 "Αν τῆς μιλήσω, κλαίει μου κι' ἀν τῆς εἰπῶ θυμώνει
 Κι' ἀν τὴν κάμω τύποτε τῆς μάνας της τὸ λέει».
 —«Κείν' ἔμωσεν ἀφέντη μου πιό της νὰ μὴ τὸ κάμη».
 'Εσύρα κ' ἐπαντρέψων τους κάτω στὸν "Αη Γιάννη
 Μὲ τετρακόσους ἀρχοντας μὲ τριάντα δεσποτάδες
 Μὲ τὸν Φουκᾶ τὸν μπάρμπα του κ' ἔπιασε τὰ στεφάνια
 Κ' ἔσάστισεν ἡ γειτονιὰ ἔσάστισε κ' ἡ κόρη.

'Εκ τῆς ἀνεκδότου συλλογῆς ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ

ΣΚΙΤΣΟ Π. ΡΟΥΜΠΟΥ

ΝΕΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ*

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΔΙΑΛΟΓΩΝ

Η χώρα, ποὺ έθιρεψε κάποιον ἀληθινὰ φιλόντων μὲ τὴν σκέψιν αὐτῶν τὰ πρόσωπα τῶν νέων διαλόγων δὲν εἶναι γνωστή μὲ ἀκρίβειαν. Κάποιος παλαιὸς ἔρευνητής τοποθετεῖ τὴν χώραν αὐτὴν κοντά εἰς τὰ ὑψηλότερα βουνά τῆς παλαιᾶς ἡπείρου καὶ ἄλλος τὴν θέλει νὰ βρέχεται ἀπὸ τὰ κύματα τοῦ μεγάλου ὥκεανου, πολὺ ἀνατολικότερα. Πολλοὶ μυθογράφοι ἀπ' ἐναντίας τὴν ὑποδέτουν κατάφυτον κοιλάδα, ποτιζομένην ἀπὸ πέντε ποταμοὺς καὶ κάποιος φιλόσοφος τὴν ἐφαντάσθη πρὸς τὰ μέρη ποὺ δύει δῆλος, καπαποντισμένην τώρα πλέον εἰς τὰ βάθη τοῦ ὥκεανοῦ. Εἰς τρόπον ὅστε νὰ μετατοπίζεται ἡ εὐλογημένη χώρα ἀπὸ τὴν ἀπόμακρην Ἀνατολὴν ἔως εἰς τὴν πλέον ἀκρινὴν Δύσιν καὶ νὰ κάνῃ κάθε σύνορον καὶ κάθε σχῆμα διὰ τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἡ σκέψις των δὲν δύναται νὰ περιλάβῃ τὴν γενικότητα. "Οπως δὲ ἡ ἔκτασις καὶ ἡ τοποθεσία τῆς χώρας εἶναι ἀπροσδιόριστα, δομοια καὶ δικαιόσης εἰς τὸν διποῖον εἴχεν αὐτὴν ἀκμὴν δὲν ἡμπόρει νὰ ἔξαριθμωθῇ. Καὶ ἀπομένουν, προσδιωρισμένα κ' ἔξαριθμωμένα, μόνον τὰ πρόσωπα, δοσα δικαιόσην τοὺς διαλόγους.

Δὲν ἀξίζει νὰ ἐπιμείνῃ κανεὶς εἰς τὴν βιογραφίαν των, ἀφοῦ αἱ σκέψις των φανερώνουν τὰς πράξεις αὐτῶν καὶ ἀφοῦ (δπως ἡ παροιμία λαοῦ παλαιοτάτου λέγει) «εἶναι μάταιον μοιρολόγι τὸ νὰ ζητῇ κανεὶς γ' ἀνακαλέσῃ ἀνθρώπους μὴ ὑπάρχοντας πλέον — μοιρολόγι ἀνάρμοστον εἰς τὸν σοφόν, ποὺ πρέπει νὰ φροντίζῃ μόνον διὰ τὸν ἁυτόν του καὶ διὰ τοὺς συγχρόνους του καὶ δὲν δὲν θέλουν αὐτοὶ νὰ τὸν ἀκούσουν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ τοὺς ἔγκαταλείψῃ, ἀπολαύοντας μόνος τοὺς θησαυρούς του...»

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ — ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Μεταξὺ Κριογγώμου καὶ Ἐρωφίλης εἰς τὸν διποῖον μετέχει ἀπρόσωπα ἡ Φωνὴ τῆς ζωῆς.

— Χάνεται, ἀγαπημένη μου, ἡ σκέψις μέσα εἰς τὸν ἀπέραντο καὶ ἀνεύρετο κόσμο τῆς δημιουργίας, καὶ τὰ ἵχνη ποὺ ἀφήνει τώρα εἰς τὴν ψυχήν μου θὰ μοῦ ἔφεραν ἀνυπόφορον πόνον, ὡσάν πληγά, δὲν δὲν ἀλείφοντο μὲ τὸ βάλσαμον τῆς ἀγάπης μου.

— Τῆς ἀγάπης σου, Κριογγώμε, δι' δλην τὴν φύσιν;

— "Οχι, Ἐρωφίλη. Δὲν ὑπάρχει πραγματι-

* Μιὰ σειρὰ τῶν «Νέων Διαλόγων» θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὰ «Παναθήναια».

κῶς ἀγάπη τέτοια. "Υπάρχει εὐχαρίστησις ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀπόλαυσις ἀπ' αὐτήν, δχι δύμως καὶ ἀγάπη πρὸς αὐτήν. Ποτὲ δὲν ἀγαπῶμεν ἀληθινὰ κάτι πολὺ μεγαλήτερον καὶ πολὺ ἀνώτερον ἀπὸ ἡμᾶς.

— Καὶ δομως, Κριογγώμε, εἰς δλας τὰς γλώσσας καὶ ἀπὸ δλας τὰς σκέψεις εἰπώθηκεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὴν φύσιν...

— Ἀγάπη σημαίνει ἀφοσίωσιν καὶ κάτι περισσότερον, Ἐρωφίλη. Σημαίνει θυσίαν. "Ελάττωσιν τοῦ Ἐγώ διὰ νὰ μεγαλώσῃ ἡ καὶ νὰ εὐχαριστηθῇ μόνον ἄλλο Ἐγώ. Καὶ θυσίαν καμίαν δὲν κάμνομεν θεληματικῶς διὰ τὴν φύσιν, οὐδὲ καν δέχομεν ἀφοσίωσιν εἰς αὐτήν.

— "Ωστε ἡ ἀγάπη σου, Κριογγώμε...

— "Η ἀγάπη μου εἶναι διὰ σὲ καὶ πρὸς σὲ ἀπευθύνεται. Δι' αὐτὸ πολλὰ θυσίαν διὰ τὴν εὐχαρίστησιν σου καὶ τὴν ἀπόλαυσίν σου. Καὶ δι' αὐτὸ εὐδίσκω πὰς τίποτε γύρω μου δὲν ἀξίζει δοσον ἡ διατήρησις τῆς ἰδικῆς σου ζωῆς.

— Η Φωνὴ τῆς ζωῆς σὰν τραγοῦδι ἀπολαύσεως καὶ σὰν κραυγὴ κινδύνου ἀκούεται ἀνάμεσα εἰς τὰ φυλλώματα καὶ εἰς τὰ τρεχάμενα νερά λέγοντας:

— "Οχι τῆς ἰδικῆς της μόνον ζωῆς, ἄλλα κάθε σωτηρία μιᾶς ζωῆς καὶ δλαι αἱ ἀρεταί, δλα τ' ἀνθρώπινα ἰδιανικὰ εἶναι νηπιακὰ παιγνίδια ἀπέναντι τῆς ζωῆς..."

— Η ἀφοσίωσίς σου, Κριογγώμε, δπως ἔχεις τὴν δύναμιν νὰ τὴν παρουσιάζεις, ἐκνόεις τὴν ὑπαρξίαν μου, ὥστε δλόκηρος τώρα νὰ συγκεντρώνεται εἰς παθητικὴν ἀγάπην. Κάθε φροντὶς διὰ τὴν ὑπαρξίαν μου ἔχει λιγοθυμήσῃ, καὶ ἡ φρόνησις, ὡσὰν πρωϊνὸ λυχνάρι τρεμοσύνηντας, πλησιάζει νὰ σβύσῃ.

— Ομοια μὲ φλοισθον τοῦ θαλασσίου κύματος καὶ μὲ ἀντίλαλον τῶν δρεινῶν ὁργμῶν συμπληρώνει τὴν σκέψιν τῆς Ἐρωφίλης ἡ Φωνὴ τῆς ζωῆς, που λέγει:

— "Η φρόνησις τῆς ἀγάπης ἀρχινᾶ νὰ φωτίζῃ δταν κοντεύει νὰ σβύσῃ τοῦ Ἐγώ ἡ φροντίς. Καὶ ἡ φρόνησις αὐτὴ ἀνωτέρα κ' εὐγενικὴ εἶναι κάτι πολὺ διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν συνήμη φρόνησιν τῶν ταπεινῶν.

— Καὶ ἀκόμη ψιθυρίζει ἡ Φωνὴ τῆς ζωῆς:

— Ἀγαποῦν οἱ ἀνθρώποι περισσότερον δτι τοὺς κάμνει περισσότερον νὰ ὑποφέρουν.

— Ἀφησε τὴν φρόνησιν σου νὰ ξεψυχῇ, Ἐρωφίλη, καὶ προσκολήσου εἰς τὴν ἀγάπην χωρὶς ἀνησυχίαν μετανοίας. "Η ἀπόλαυσις σὰν θεὰ καλόγγωμη θὰ σου χαρίσῃ τότε δλα της ἀγαθᾶ.

— Μοῦ φαίνεται πὼς ἡ σκέψις ποὺ ἔγρασε τὴν ψυχήν σου, Κριογγώμε, καὶ σου ἔκαψε τὴν τρυ-

φερότητα μὲ τὰ φρύγανα ἡραμένων ἀναμνήσεων, παρασύρεται τώρα ἀπὸ τὸν πόθον τῆς ἡδονῆς.

— "Ίσως τὸ σῶμα, προχωρῶντας πρὸς τὸ γῆρας, ν' ἀφῆκε πίσω τὴν ψυχήν μου, Ἐρωφίλη. Καὶ ίσως ἔμεινεν ἡ ψυχή μου πολὺ νεανική, ὅστε ν' ἀνήκω εἰς περίοδον τῆς ζωῆς, ἀπέχουσαν πολὺ ἀπὸ τὴν ἡλικίαν τῆς φρονήσεως καὶ νὰ συγκεντρώνεται εἰς τὸ σῶμα σου καὶ εἰς τὴν ὑπαρξίαν σου ἡ ἀγάπη μου.

— Η Φωνὴ τῆς ζωῆς ψιθυρίζει σὰν φθινοπωρινὸς ἄνεμος:

— Ζῆτε, ἀνθρώποι, πολὺ κοντά ὅ ἔνας μὲ τὸν ἄλλον καὶ, ὑπνωτισμένοι ἀπὸ τὸ παρελθόν, δὲν βλέπετε τὰς μεταβολάς, ποὺ συνέβησαν μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου μέσα εἰς τὴν ὑπαρξίαν σας... Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο καθὼς εἰς τόσα ἄλλα, σᾶς ἔξουσιάζουν τοῦ παρελθόντος αἱ δυνάμεις.

I. ΖΕΡΒΟΣ, ΑΡΕΤΑΣ

ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΠΟΥΚΚΑΜΙΣΟ*

ΜΕΡΟΣ Γ'.

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ

"Η ἴδια τοῦ Α' μέρους. "Η λάμπα χαμηλωμένη βρίσκεται ἀπάνω στὸ τραπέζι. "Η Τριανταφύλλια κοιμᾶται ντυμένη ἀπάνω σὲ μιὰ καρέκλα σιμά στὸ κρεβάτι. "Έχει ἀκούσιμόν τοῦ κεφάλι ἀνάμεσα στὰ δυό της χέρια, στὴν ἄκρη τοῦ κρεβατιοῦ. "Η σκηνὴ μένει ἔτοι, μετὰ τὸ ἄνοιγμα τῆς αὐλαίας καρπούσες στηγμές.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΣΤΑΥΡΟΣ, ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ

ΣΤΑΥΡΟΣ, [μπαίνει σιγὰ κοὶ φοβισμένα ἀπὸ τὴν θύρα. "Έχει ὄψι χλωμή. "Έχει σηκωμένο τὸ περιλαύμα τοῦ σάκκου του. Μένει κοντά στὴ θύρα λίγες στιγμὲς πιάνοντας τὸ μέρος τῆς πληγῆς του καὶ κάνοντας ἔνα μορφασμὸ πόνου. Προχωρεῖ κατόπιν τρικλίζοντας πρὸς τὸ κρεβάτι. Μὲ φωνὴ βραχινῆ καὶ σιγανῆ! Τριανταφύλλια! Τριανταφύλλια!... Κοιμᾶται! Τριανταφύλλια!... "Αχ, νὰ μ' ἔβλεπε στὸν ὑπνό της ἐμένα!... [Στέκεται λίγο καὶ τὴ βλέπει. "Επειτα σκύβει καὶ τὴ φιλεῖ ἀλαφριά].

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ, [ξυντάνει τρομαγμένη καὶ πετάγεται.—Φονιά! Τὸν ἄντρα μου!... [Συνέχεται, τριβει τὰ μάτια της]. "Εσύ σαι, Σταῦρο; [Μὲ κλάματα]. Σκότωσέ με! Σταῦρο θά με γλυτώσῃς! Σκότωσέ με!... Θέ μου! Τί νυχτιά! Τί δνειρα! Τί τρομάφα!... Ποῦ ήσουνα, Σταῦρο πές μου, δλη τὴ νύχτα καὶ ἀγρίεψα μονάχη μου;... Πές μου ποῦ ήσουνα;]

— Εξαναπαντρευόμαστε—λέει—σὲ μιὰ μεγάλη ἐκκλησσὰ θεόρατη, πούμαστε μέσα σὰν μεριμῆγκια καὶ πειὸ μικρὸ ἄκομα. Μὲ κράταγ^τ ἔνας φόβος καὶ ἔτρεμα ἀπ' τὴν κορφὴ ὡς τὰ νύχια, σὰν τὸν Κάη!... Ακούμπαγα καὶ κρατιώμουνα σφιχτὰ πὸ πάνω σου, γιατὶ φοβώμουνα νὰ μὴ καθῶ. Κόδμος πολὺς ἡτανε μέσ^τ στὴν ἐκκλησσά. "Οταν ἀρχίνησε τὸ μυστήριο, ἀκονγότανε μιὰ ψαλμωδία, σὰ νάπεφτε ἀπὸ ψηλά, ἀπὸ τῆς ἐκκλησσᾶς τὸ θόλο, ἀλλόκοτη καὶ ἀταίριαστη, μιὰ ψαλμωδία, δπως σὲ λείφανο. Μ' ἔχει τρομάρα καὶ κρατιώμουν ἀπὸ πάνω σου σφιχτά! "Ο παπᾶς ἔκανε νὰ μᾶς ἀλλάξῃ τὰ στέφανα. Τότες ἐκείνος—δ' Ἄχιλέας—μ' ἔνα μαχαίρι κοφτερὸ στὸ χέρι, ποδόβαλε στὴ μέση, χύμη^τ ἀπάνου σου καὶ στὸ καρφώνει στὴν καρδιά!... [Κραυγές]. Φονιά! Τὸν ἄντρα μου! Μπήγω μιὰ δυνατὴ φωνὴ καὶ ξεπειτιέμ^τ ἀπ' τὸν νύχτα. Αρχίζω, πάλι, τὰ κλάματα, νᾶς ποὺ γλαρώνουνε τὰ μάτια μου

* Τέλος: «Παναθηναϊα» 31 Μαΐου.

γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ νάτο, πάλι, τὸ ἵδιο τῶνειρο... ἀπὸ τὴν ὥρα πᾶσιν γένηται τὸ ἵδιο!... [Κλαίει].

ΣΤΑΥΡΟΣ — Τὸ λάθος δὲν εἶναι τοῦ χάρου. Τὸ λάθος εἶναι στῶνειρό σου. Γιατὶ ἀπόψε γένηται καὶ τὸ ἄναποδο ἀπὸ ὅτι δονειρεύτηκες...

TRIANTAF., [μὲν κραυγὴς ὑπόκωφες]. — Θέ μου! Μῆν δονειρεύομαι καὶ τώρα; Τί ἀκούσαν τὸ αὐτιά μου; Τὸν ἐσκότωσες; Τὸν ἐσκότωσες καὶ κάθεσαι; Δὲν κρύβεσαι; Δὲ φεύγεις; Δὲ φεύγεις ποὺ θάρθουν τώρα νὰ σὲ πιάσουνε; [Ἄξαφνα τρέχοντας πρὸς τὴν θύρα]. Τὸν ἐσκότωσες καὶ ἀφήνεις τὴν πόρτα ἀνοιχτή; [Κλείνει τὴν πόρτα καὶ στέκει πίσω τῆς σὰ νὰ θέλῃ νὰ τὴν φυλάξῃ]. Θέ μου! Κρύψου! Σήκω νὰ φύγης!... Σήκω!

ΣΤΑΥΡΟΣ, [μὲν φωνὴ κομμένη]. — Σούτ! "Ασε τὶς φωνές! Φύγ' ἀπὸ κεῖ! "Εκεῖνος ποῦνε νάρδη δέχει τὴν ἔξουσία νὰ ἀνοιχτὴ δλες τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν. "Οπου νὰ πάω, δπου καὶ ἀν κρυφτῷ θὰ μ' εὔρῃ. Μῆν ἀμπαρώνεις ἀδικα!...

TRIANTAF., [λιγοψυχισμένη]. — Θέ μου! Τί νύχτα! Ἀπὸ τὸν ἔναν ἐφιάλτη στὸν ἄλλο πέφτω! "Αχ, δὲ θὰ ξημερώσῃ; Πότε θὰ ξημερώσῃ; πότε;... Σταῦρο, μ' ἀκοῦς; Πήγαινε νὰ κρυφτῆς, νὰ φύγης!... [Κλαίει].

ΣΤΑΥΡΟΣ, [σηκώνεται τρικλίζοντας, καὶ κάθεται στὸ κρεββάτι. Μορφάζει, μορφασμὸ πόνου]. — "Ελα δῶ. "Ελα κοντά μου, νά με ζεστάνης, γιατὶ κρυώνω. Κρυώνω, σὰν νάτανε Γεννάρης, καὶ οἱ δρόμοι κρουσταλλιασμένοι καὶ τὰ νερά. "Ελα σήκωσε καὶ ἀντὸ τὸ φῶς, γιατὶ ἐτοῦτο τὸ σκοτάδι μοῦ πλακώνει τὴν καρδιά.

TRIANTAF., [έρχομενη διστακτικά]. — Δὲν ἔχει λάδι. Τῶχω κημηλωμένο γιατὶ ἐσώθηκε τὸ λάδι του.

ΣΤΑΥΡΟΣ, [πικρά]. — "Έχει σωθῆ τὸ λάδι του. TRIANTAF. — "Ελα, Σταῦρο, μήν κάθεσαι! "Ακοῦς; Σήκω νὰ φύγης. "Αχ, Θέ μου θὰ σὲ πιάσουνε, τὸ ἀκοῦς; σήκω νὰ φύγης!...

ΣΤΑΥΡΟΣ, [μ' ἀπελπισία]. — Καὶ ποῦ νὰ πάω; Ποῦ νὰ σταθῶ; [παρακαλητικά]. Κάτσε κοντά μου, σου λέω, νά με ζεστάνης, γιατὶ τὸ κρύο μ' ἀγγίζεις τὴν καρδιά.

TRIANTAF. [κάθεται κοντά του, τοῦ πιάνει τὰ χέρια]. — Τὰ χεράκια σου εἶναι πάγος! Πότε δὲν ήταν ἔτσι κρύα. Θά σου θάρθη δορμητό. Θέ μου! [σιγοκλαίει. "Ἄξαφνα ζωηρά:] "Ελα, πέσε νὰ κοιμηθῆς! Πέσε καὶ ἔγω φυλάω κοντά σου. "Αν τύχῃ καὶ ἔρθη κανεῖς νά σε ζητήσῃ, σὲ ξυπνάω καὶ κρύβεσαι κάτω στὸ κατῶγι. [Ζωηρότερα]. "Αν τύχῃ καὶ σὲ γυρέψουνε καὶ κεῖ, τότες θὰ μπήξω τὸ μαχαῖρι σου σὸ δποιονε φτάσω, γιὰ νάρθω στὴ φυλακὴ μαζί σου. "Ελα, πέσε καὶ γὼ φυλάω κοντά σου!... Πέσε νὰ κοιμηθῆς.

ΣΤΑΥΡΟΣ, [πικρά]. — Νὰ κοιμηθῶ! "Έχω καιρὸ γιὰ νὰ χροτάσω τὸν υπνό. Θὰν τὸν βραδεῖν. [τὴν ἀγκαλιάζει]. "Ελα' μήν κλαῖς! Συμπάθα με,

ποὺ σ' ἔκαμα νὰ κλαῖς. Ποὺ σουπά πῶς δὲν ἔχω ποῦ νὰ κρυφτῶ καὶ ποῦ νὰ πάω. [τῆς σκουπίζει τὰ κλάματα]. Δὲ θέλω νὰ κλαῖς! Τί τὸ δψελος νὰ κλαῖς; Σκιάζεσαι γιὰ μένα; Μὴ σκιάζεσαι. Δὲ θά με πιάσῃ κανένας. Σὲ γέλασου ποὺ σουπά πῶς δὲν ἔχω ποῦ νὰ πάω... "Έχω ναυλωμένο καῖπι καλοτάξιδο μὲ καπετάνιον ἐπιδέξιο, ποὺ ξέρει δλες τὶς θάλασσες, καὶ δλα τὰ περιγιάλια. Μὲ τὰ χαράματα θενάρη μη νὰ μου χτυπήσῃ τὴν πόρτα. Θὰν μπῶ μες τὸ καῖπι. Θὰ πάρῃ τὸ ἀγεράκι τῆς αὐγῆς καὶ δὲν φουσκώσῃ τὰ πανιά μας. Καὶ καθὼς θενάνε ἡ θάλασσα δλόστρωτη καὶ ησυχη, τὸ μαϊστράλι ἀλλωφόρο, ποὺ δὲ δὲν ἀνατριχιάζῃ τὴν θάλασσα καθόλου, θὰ μᾶς πάει μιὰ χαρά. Μὴ σκιάζεσαι. Θενάνε στὸ τιμόνι δι καπετάνιος καὶ ἔχει τὸ χέρι του βαρύ, ποὺ τὸν ἀκούει τὸ τιμόνι, σὰ σκυλλάκι. Θά με δράξῃ σὲ λιμάνι ἀσφαλισμένο, ποὺ δὲ θάρθω φόρτο νὰ μὲ γγένη κανένας. Μὴ σκιάζεσαι.

TRIANTAF.—Σταῦρο, μοῦ λες ἀλλήθεια; Πές μου;

ΣΤΑΥΡΟΣ — Άλήθεια. [μορφάζει πόνον]. "Όλα, ποὺ σουπά πρὶν ήτανε ψέματα. Μόνο τὸ τελευταῖο εἰν' ἀλλιθινό.

TRIANTAF. — Τὶ ὥρα νάναι, Σταῦρο; Δὲν εἶναι ὥρα νὰ ὅρῃ δι καπετάνιος;

ΣΤΑΥΡΟΣ — "Εκραξε καὶ δι τελευταῖος πετεινός. "Οπου καὶ ἀν εἶναι φέγγει. Θὰ μὲ ἀφήκω.

TRIANTAF. — Σταῦρο, θέλω κάτι νὰ σου πῶ... [κλαίγοντας]. Μὰ δὲν μπορῶ...

ΣΤΑΥΡΟΣ, [τόνο περίληπτο]. — Μήν κλαῖς! Τὶ τὸ δψελος νὰ κλαῖς; Πές μου τί ἔχεις νὰ μου πῆς; "Ο, τι καὶ ἀν πῆς ἀκούω. Εἰν' η φωνή σου πειστὸ γλυκειά, ἀπὸ δὲ τὸ ἔχω ἀκουστά, ὁσαμε σήμερα...

TRIANTAF. [ξωθρά. Μ' ἄξαφνο ξέσπασμα]. — Πάρε με κοντά σου! Πάρε με κοντά σου! "Αχ, σὰ γυναῖκα σου, σὰ δούλα... Νά σου πλύνω τὰ δούχα σου, νά σου ζυμώνω τὸ ψωμί σου, νά σου σκουπίζω, νά σου φέρνω τὸ νερό... νά σου στρώνω νὰ κοιμᾶσαι, νὰ περνάω τὴν νύχτα σὲ μιὰν ἀκρη, δάρβοντας τὰ δούχα σου καὶ νὰ γυρούνται μὴν τύχῃ καὶ ἔρθη κανένας... πάρε με κοντά σου, Σταῦρο, σκλάβα σου! Δὲν ξέρω, δὲν ξέρω τὶ ἄλλο νὰ σου πῶ... πάρε με κοντά σου. [κλαίει].

ΣΤΑΥΡΟΣ — "Άλλοιμονο! Δὲν μπορῶ. Τὸ καϊκάπι, μικρὸ φαράδικο, στενάχωρο, καλά-καλά δὲ μὲ χωράπει καὶ ἔμενα. "Υστερά, δι καπετάνιος μὲ παίρνει, μ' αὐτῆ τὴν συμφωνία, νὰ πάω μοναχός. Τί κριμα, ποὺ δὲν εἶναι βολετὸ ναρθῆς κοντά μου!... [τὴν καϊδεύει]. Μήν κλαῖς καὶ ξημερώνεις αὐριο μέρα γιορτή. Θυμᾶσαι δῶ καὶ τρία χρόνια ποὺ ημαστε, σὰν αὐριο; "Ηρθα καὶ σὲ βρήκα στὴν οὐλή σας. Κάτω ἀπὸ τὴν κληματαριὰ καθόσουνα στὸν ίσκιο. Ναί. "Ητανε δύο μῆνες πρὶν σὲ πάρω. Τάξεις τὰ περιστέρια σας. Θυμᾶ-

σαι; "Απὸ τὴν ποδιά σου, τὴ γεράνια, ἔπερνες λίγο-λίγο καὶ ἔρδικης μὲ τὰ χεράκια σου.

[Μικρὴ παύση]

[Ἐπειτα μὲ μικρὴ σύσπαση πόνου]

Τί κρούο κάνει ἀπόψε!... [ησυχάζει πάλι. "Έξακολουθεῖ]. Μὲ τὰ χεράκια σου τὰ τάζες. "Ητανε ἀσπρα τὰ περσότερα, χιονάτα. Χαρούμενα σὲ τριγύριζαν. Πότε-πότε, μὲ γερτὰ τὰ κεφαλάκια τους σὲ κύτταζαν στὰ μάτια καὶ ἔρχοντουσαν κοντά σου σὰν παιδάκια σου. "Ησουν ἀκουμπισμένη στὸν κορμὸ τῆς κλημαριᾶς. Θυμᾶσαι πῶς ἔπειρετε λιγάκι στὰ μαλλιά σου δὲ ήλιος καὶ ἔγυαλίζανε, σὰν τὸ στεφάνι τὸ χρυσὸ τῆς Παναγίας τριγύρω στὸ πυόσωπό σου. "Ενα περιστεράκι θαρρετὸ πήδησε, καὶ πότε, ἀπάνω σου. Τῶπιασες καὶ τὸ χάιδεψες. Θυμᾶσαι πῶς σου εἴπα δταν τὸ χάιδεψες; Δύο περιστεράκια ησαστε! "Ετσι σου εἴπα. Καὶ σὺ ἔκαμες πῶς δὲν τὸ ἀκούσεις καὶ κύτταζες τὰ σταφύλια πὸν κρεμόντουσαν γινομένα.

[Μικρὴ παύση]

Δὲ σου τὸ εἶχα πῆ ποτὲς πῶς τῶχα ζηλέψῃ ἔκεινο τὸ περιστέρι, πὸν χάιδεψες;

[Μικρὴ παύση]

"Επειτὸ ἀλλάξαινον οἱ καιροί! Λίγος καιρὸς καὶ δὲν ἀλλάξαινε! Πές μου γιατί ἀλλάξαινε;

[Η Τριανταφυλλιὰ κρίβει τὸ πρόσωπό της καὶ σιγοκλαίει. "Ο Σταῦρος κυττάζει γύρω του "Άξαφνα τὸ μάτι του πεφτεῖ ἀπάνω στὸ ἀντικυρὸ παράθυρο. Βλέπει τους κόκκινους μπερνέδες τῶν παραθυρών. Σηκώνεται καὶ πηγαίνει πρὸς τὰ ἔκει μὲ ἔκφραση δργῆς καὶ πόνου. Εκφρεμάει τους μπερνέδες μὲ βίαια κινήματα καὶ τους ὁρίζει δξω στὸ δρόμῳ].

TRIANTAF., — Σταῦρο, τί κάνεις;

ΣΤΑΥΡΟΣ — ... Εἶνε βαρὺ τὸ χωῶμα τους καὶ θέλω φῶς στὸ σπίτι. Θὰν τους ἀλλάξῃς αὐριο [προχωρεῖ πρὸς τὸ κρεββάτι]. Εκφρεμάει τὴν στεφανούντη].

TRIANTAF., [μὲ δυνατὴ φωνή]. — Αὐτήνε πέταξε στὸ δρόμο! Πέταξε τα, τὰ στέφανα στὸ δρόμο. Η βάλε φωτιὰ καὶ κάψε τα! [κλαίγοντας]. Τὶ τὰ θέλω; Τώρα ποὺ θὰ φύγης καὶ θὰ πᾶς μακριὰ (ποιὸς ξέρει δὲν θὰ γυρίσῃς;) ποιὸς ξέρει τί θὰ γένω, έρημη καὶ μονάχη; Σὲ τὶ χέρια σκληρὰ ἔχω νὰ πέσω, καταφρονεμένη... "Οχι! Δὲ θέλω νὰ τὰ βλέπω, γιὰ τὰ μου καῖνε τὴν καρδιά! Πέταξε τα! Κάψε τα! Σταῦρο πέταξε τα!... [κλαίει].

ΣΤΑΥΡΟΣ, [στὸ διάστημα ἀπὸ τὸ έχει δημιουργήσει]. — Εχεις βγάλει ἔνα στεφάνι, στὸ πουκάμισο του. Πετάγεται τρομαγμένη. Μὲ μεγάλες κραυγές]. — Αἴματα! "Επιασε αἴματα τὸ χέρι μου! [Τοῦ ἀνοίγει γλήγορα τὸ σάκκο]. Αἴματα! Τὸ πουκάμισο σου γεμάτο αἴματα! [μὲ δυνατὰ κλάματα] Σ' ἔσφαξαν! Σ' ἐσκότωσαν! Τὶ νὰ κάμω; Ποῦ νὰ τρέξω; Ποῦ νὰ φωνάξω; Ποιὸς νὰ μ' ἀκούσῃ; [κλαίει δυνατά].

ΣΤΑΥΡΟΣ [πνιγμένη φωνή]. — Γέροντας λιγόψυχος ἀπάνου στὸ κρεββάτι]. — Εἶνε τὸ αἴμα μου! "Ηρθε καὶ στρενειρὸ νὰ ξεδιαλύῃ... Φύγε! Φύγ' ἀπὸ κοντά μου! γιατὶ εἶνε καὶ τὰ χέρια μου γεμάτα αἴμα τοῦ φονιᾶ, καὶ θέλω νὰ κρυφτῶ στὴ Γῆς βαθειά! φεύγα! [ξαπλώνεται, συστάται].

TRIANTAF., [γέροντας ἀπάνω του]. — "Αχ, εἶνε βαθὺ τὸ λάβωμα! Θέμουν, τί νὰ κάνω; [Πλάνειει ἀστραπιὰ ἀπόφασι. Τρέχει καὶ ἀνοίγει τὸ παράθυρο. Μπαίνει, ἀμέσως φῶς. Κραυγάζει]. Βοήθεια, γειτόνοι! Γειτόνοι, βοήθεια! [Ανοίγει τὴν πόρτα. Μπαίνει φῶς]. Δὲν εἶνε κανένας νὰ μ' ἀκούσῃ; Γειτόνοι νοι! φεύγα! [ξαπλώνεται, συστάται].

TRIANTAF., — "Αχ, πάγος εἶν' τὰ χέρια σου!

Τί ξέρεις; Γιατὶ εἶσαι τόσο κρύος;... "Αχ, Θέ μου τί ἀλλόκοτη νυχτιὰ ἀπόψε!...

ΣΤΑΥΡΟΣ — Δὲν ἔχω τίποτα. "Ασε μὲ νά σου φορέσω τὸ στεφάνι. [Άξαφνα σκύβει, σὰν ν' ἀφογήζεται κατί]. Αἴκους; Αἴκους πῶς σκούζουν τὰ σκυλλιὰ μακριά;

TRIANTAF., [τρομαγμένη]. — "Οχι. Τίποτα δὲν ἀκούω. Εἶν' η συχιά. Φύλλο δὲ σείεται. Αἴκου καλά. Ψιχὴ δὲν ἀνασαίνει. Τί αἴκους ἔσυ;

ΣΤΑΥΡΟΣ — Σκυλλιὰ οὐρλιάζουν, μακριά.

TRIANTAF., — Τὸ κάνουνε τὸ αὐτιά σου. Θάν' ἀπὸ τὴν θέρμη. Δὲν ἀκούω τίποτα.

ΣΤΑΥΡΟΣ — "Ασε μὲ νά σου φορέσω τὸ στεφάνι [ἰκετεύει ησυχία]. Φύλλο δὲ σείεται. Αἴκου καλά. Ψιχὴ δὲν ἀνασαίνει τὴν θέρμη; Τί αἴκους τρομαγμένην τὸ στεφάνι;

TRIANTAF., [τρομαγμένη]. — Δὲν εἶνε τίποτα στὴν πόρτα! Μ' ἀνατριχιάζεις. Πές μου τί βλέπεις;

ΣΤΑΥΡΟΣ, [μὲ φωνή ἀγκαλιάζοντας τὴν Τριανταφυλλιὰ προσπαθεῖ νὰ κρυφτῇ ἀλλὰ καὶ νὰ βλέπῃ].

Δὲ βλέπεις τὴν Αγνούλα, δλόσωμη, στὴν πόρτα, ποὺ κινάει καταπάνω μου ἀργά; Δὲ βλέπεις τὸν πέτλο τὸν νιφιάτικο ποὺ τρέχει σὰν νερό, χυμένο ἀπὸ τὸ κεφάλι της στὰ πόδια; Δὲν τὴν βλέπεις; Εἰχεις τρέχει, παραπονάρα, κατὰ πάνω μας! [προσπαθεῖ τὸν πόδωπο] Κρύψε με! Κρύψε με ἀπὸ τὰ μάτια της! Κρύψε με, τώρα κρύψε με!

TRIANTAF., — Κανεὶς δὲν εἶν' ἔδω! Σταῦρο μ' ἀκοῦς; Τὴν κάνουνε τὰ μάτια σου! Θέμου καὶ ἔρημης τὴν φύγη!...

ΣΤΑΥΡΟΣ, [μὲ φωνὴ πνιγμένη]. — Κρύψε μ' ἀπὸ τὰ μάτια της!...

TRIANTAF., [προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀνασηκώσῃ. Τὰ χέρια της γλυντροῦν ἄξαφνα, στὸ πουκάμισό του. Πετάγεται τρομαγμένη]. — Μὲ μεγάλες κραυγές]. — Αἴματα!

"Επιασε αἴματα τὸ χέρι μου! [Τοῦ ἀνο

Γάλλοι όνομάζουν «Πολιτειακὸν Κοινωνισμὸν» (Socialisme d'Etat), είναι άληθινά τὸ κορύφωμα πάσης εὐγενούς προσπαθείας ἐκ μέρους ἀτόμων καὶ διμάδων ὑπὲρ τῶν λαϊκῶν τάξεων.

Ἄλλοι οἱ κοινωνιολόγοι ὑπῆρχαν καὶ εἶναι ἀκόμη ἐπιφυλακτικοὶ ὡς πρὸς τὴν θετικότητα τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐπεμβάσεως αὐτῆς εἰς τὰ κοινωνικὰ προβλήματα· πολλοὶ μάλιστα φρονοῦν, ὅτι ταῦτα εἶναι ἀρνητικὰ ἀπολύτως καὶ ὅτι ἡ σωτηρία λαοῦ καὶ ἐργατῶν εἶναι εἰς τὰ χέρια τῶν ἴδιων. Ἀφοῦ, λέγοντ, αἱ βιωτικοὶ συνθήκαι σήμερον, ἔνεκα τῆς μεταβολῆς ἴδιως τῶν δρῶν τῆς βιωμηχανίας, ἥλλοιώθησαν οὐσιώδῶς καὶ τὸ ἀτομον μεμονωμένον δὲν εἰμιπορεῖ ν' ἀντιπαλαίσῃ εἰς τὸν αἵματηρὸν ἄγωνα, δόσποιος διεξάγεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, πρέπει ἡ πολιτεία νὰ ἔκτείνῃ τὰς μερίμνας τῆς καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν θεραπείαν τῶν δεινῶν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς; πρέπει νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ἑαυτὴν τὸ βάρος καὶ τὴν εὐθύνην τῆς διοικήσεως τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς κατανομῆς τοῦ πλούτου μεταξὺ τῶν πολιτῶν;

Καὶ ἀπαντοῦν ἐπιλέγοντες: Ἡ λύσις δύναται νὰ ἐπέλθῃ μόνον διὰ τῶν ποικίλων προσπαθειῶν, τῶν ἐκπορευομένων ἀπὸ διαφόρων κατευθύνσεων, καὶ διὰ τῆς ἀπαύστου μελέτης καὶ ἐρεύνης τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν κάθε χώρας καὶ κάθε διαμερίσματος μάλιστα, καὶ τέλος διὰ τῶν περιωρισμένων καὶ μερικῶν προσπαθειῶν ἀτόμων καὶ διμάδων, χωρὶς συμμετοχὴν ἡ πρωτοβουλίαι ἡ ἐπέμβασιν καμίαν τῆς πολιτείας ἡ καμίας ἀπὸ τὰς ποικίλας αὐτῆς ἐκδηλώσεις, νομοῦ, ἡ δῆμον, ἡ πόλεως, ἡ κοινότητος.

Παρὸ δῆλας δῆμος τὰς ἀντιρρήσεις αὐτᾶς, ἡ ἐκ μέρους τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ψήφισις νόμων προστατευτικῶν τοῦ λαοῦ, ἐπιβλητικῶν ἡ ὑποβλητικῶν Κοινωνικῆς Προνοίας, εἶναι εἰς ἐφαρμογὴν, ἀλλοῦ δλίγον, ἀλλοῦ πολύ, ἀλλοῦ εἰς εὑρύτερα πεδία, ἀλλοῦ ἐντὸς δρίων στενῶν. Καὶ πρέπει νὰ ὁμοιογηθῇ, ὅτι καὶ πολλὰ ἐπέφερεν ἀγαθὰ καὶ εὐεργετικά ἀποτελέσματα.

Ἡ καταπολέμησις τοῦ ἀλκοολισμοῦ καὶ τῆς φθίσεως, ἡ ἔξυγίανσις τῶν κατοικιῶν τῶν ἐργατῶν καὶ τοῦ λαοῦ, ὁ διακανονισμὸς τῶν ὄρῶν τῆς ἐργασίας, ἡ ἀπαγόρευσις ἡ οἱ περιορισμοὶ εἰς τὴν ἐργασίαν παιδίων καὶ ἐφήβων, εἶναι τόσα δείγματα τῆς ἐπιδράσεως τῶν κυβερνητικῶν μέτρων. Εἰς τὴν Γαλλίαν, δπον αἱ κοινωνιολογι-

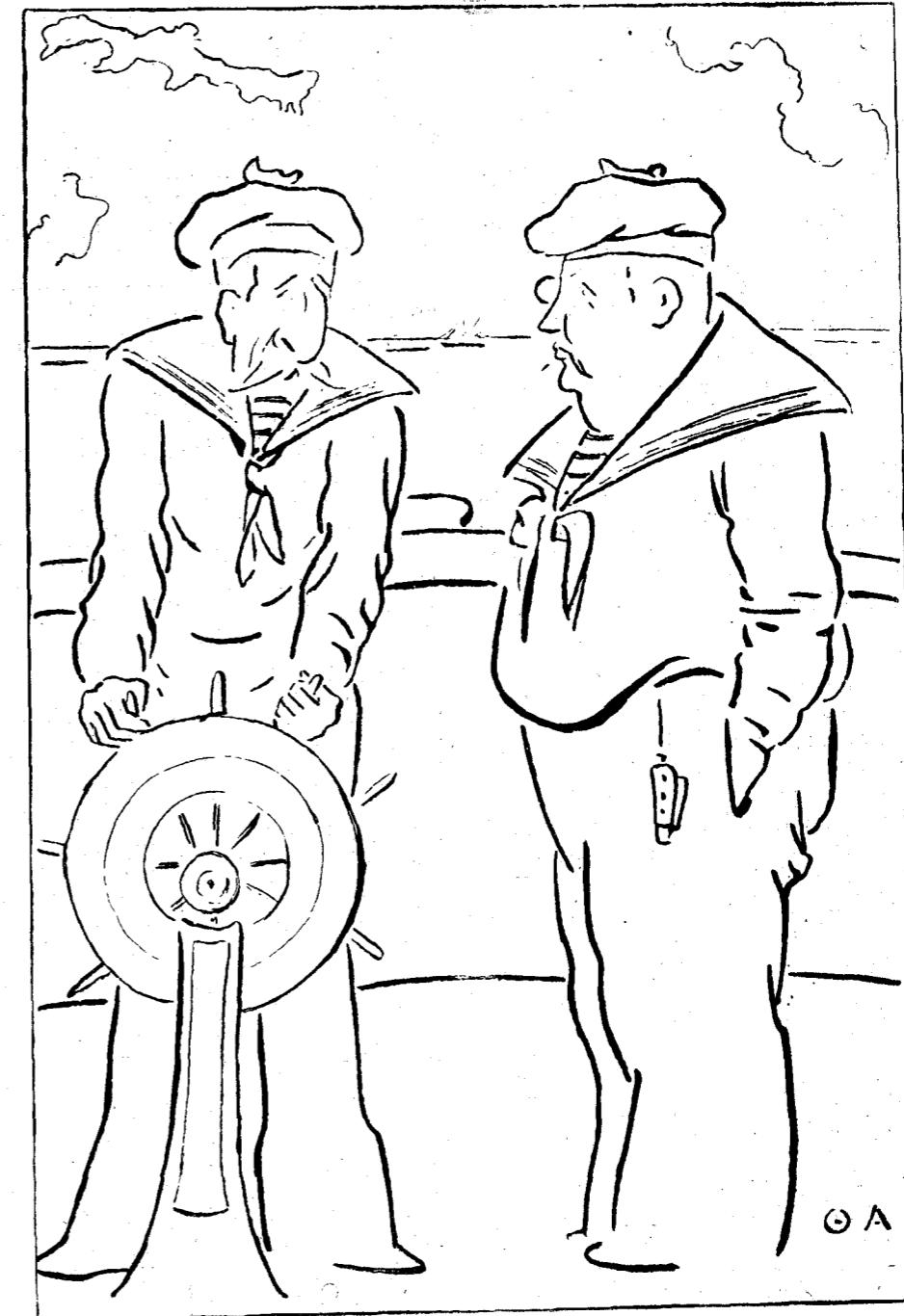
καὶ μελέται ἴδιαιτέρως προσελκύουν πιστούς, καὶ ἐπιστήμονας καὶ ἐρασιτέχνας, τὸ τιμῆμα τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας εἰς τὸ Ὑποργεῖον τῆς Ἐργασίας διεξάγει γιγαντιαίαν ὑπηρεσίαν ἐποπτικήν, προπαγανδιστικήν καὶ ουδιμιστικήν ἐπὶ πάσης φύσεως ζητημάτων, ἀποβλεπόντων εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἐργατικῶν καὶ τῶν λαϊκῶν τάξεων, παρασκευάζον ἡ ἐφαρμόζον νόμους, διορίζον ἐπιτροπὰς τοπικὰς μὲ εἰδικὰ καθεμίαν καθήκοντα καὶ ἐκδίδον καὶ διασπεῖρον παντοῦ κατὰ μυριάδας βιβλία καὶ φυλλάδια καὶ ἐγκυρίλοντος.

Τῆς διαδόσεως τῶν ἴδεων καὶ τῶν δογμάτων αὐτῶν, περὶ ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους καὶ τοῦ Πολιτειακοῦ Κοινωνισμοῦ ἀποτελέσματα τελευταῖα ἔχομεν, πλὴν τόσων ἄλλων προγενεστέρων νομοθετημάτων, τὸν ἀγγλικὸν νόμον περὶ ἀπονομῆς συντάξεως εἰς τοὺς γέροντας, τοὺς φόρους ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν, τὸν φετεινὸν γαλλικὸν νόμον περὶ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος, καὶ τὴν ἐν Γαλλίᾳ ἐσχάτως γενομένην πρότασιν νόμου περὶ ὑποχρεωτικῆς ἀσφαλείας ζωῆς τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν ἐργατῶν.

Εἰς τὴν χώραν μας τὰ ζητήματα αὐτὰ μένουν ἀκόμη ἀμελέτητα καὶ τὰ ἐδάφη τῶν παιδιά. Μόλονότι εἰς τόσα στάδια πνευματικὰ ἡ ὑλικὰ προσδεύομεν, ἵσως πλέον τοῦ δέοντος, εἰς τὰ ζητήματα αὐτὰ τῆς ἀφυπνίσεως τῆς αὐτενεργείας τοῦ λαοῦ καὶ τῆς χειραγωγήσεώς του μὲ τὸ πατρικὸν χέρι τῆς Προνοίας, εἴμεθα ἀκόμη εἰς τὸ Ἀλφα. Ἡ δὲ πολιτεία φαίνεται φανερὰ ὅτι ἀγνοεῖ, ὅτι θέλει ν' ἀγνοῇ καὶ τὴν ὑπαρξίαν καὶ ἐργατῶν, λαοῦ, ἐργατικῶν ζητημάτων, ἐργατικῶν ἀναγκῶν, λαϊκῆς δυστιχίας.

Ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι ἡ εἰς κάθε τι πρόοδος, ἀπὸ τοὺς εὐεργετικοὺς ἀτμοὺς τῆς δροίας κορέννυται δλονὲν ἡ ἀτμόσφαιρα, εἰς τὴν δροίαν ζῶμεν, καὶ ἡ προαγγελλομένη ἀπὸ παντοῦ ὡς μετ' ὀλίγον μέλλουσα ἀμείλικτος ἀναδιοργάνωσις τῶν ἐσωτερικῶν μας πραγμάτων, ὃντας ἔχη ὃς ἐπακολούθημα φυσικὸν τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐφαρμογὴν κατὰ μικρὸν τῶν μέτρων ἐκείνων, ὅσα αἱ καθημέριαν αὐξάνουσαι ἀνάγκαι τῆς κοινωνίας μας ὑποδεικνύουν, ἐπὶ τῶν προτύπων, τὰ δρόπα τὰ παγκοσμία πρόοδος μας παρέχει καὶ ἀναλόγως τῶν τοπικῶν μας συνθηκῶν.

ΣΠ. Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ ὑπὸ Θ. ΑΝΝΙΝΟΥ — ΕΦΗΜΕΡΙΣ “ΑΘΗΝΑΙ”

— Καπετάνιο, κάποιο συννεφάκι βλέπω στὸν δρίζοντα καὶ δὲν μ' ἀφέσει....

— Εννοια σου ναύκληρέ μου, καὶ ἂμα λίγο θολώσῃ τὸ πρᾶγμα, πάμε καὶ ἀράζουμε στὴν Κέρκυρα....

ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΣΑΝΤΣΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΩΝ ΚΙΧΩΤΟΝ

Υστερού ἀπό τόσων χρόνων χωρισμὸς σοῦ γράφω μόλις σήμερα, ἀγαπημένε μου Δὸν Κίχωτε. Ἀκούω συχνὰ νὰ γίνεται λόγος γιὰ σένα καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ διατηρεῖσαι ἀκόμη στὴ ζωὴ, καθὼς κι' ἔγω. Ἀλλως τε τὸ πρᾶγμα καθ' ἐντὸ δὲν εἶνε παρδέξενον, ἀφοῦ καὶ τοὺς δύο μας ἔγεννησεν ὁ Θεοβάντες.

Λοιπὸν ἄκουσε δίλιγα περὶ τοῦ βίου μου, διότι ἐλπίζω ὅτι ἡ παλαιὰ πρὸς ἐμένα φιλία σου δὲν ἔχηταισθη καὶ ὅτι πάντοτε ἔνδιαφρέσει διὰ τὸν πιστὸν σου Σάντσον. Ἐδύσοκμαι πρὸς πολλοῦ ἔγκατεστημένος εἰς τὰς Ἀθῆνας, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος. Ἔνα καράβι διαρέμενον ἀπὸ τὴν τρικυμία μὲν ἔφερε μιὰν ἡμέρα χωρὶς νὰ ξέρω πῶς στὴν ἀκρογιαλὶα τῆς Ἀττικῆς καὶ ἔκτοτε δὲν μετεκινήθη. Μὴ νομίσῃς ὅτι ἀπὸ φιλολογικὴν ματαιοδοξίαν γράφω ὅτι ἀπέβιβάσθη εἰς τὴν ἀκρογιαλὶα τῆς Ἀττικῆς, ἀντὶ νὰ εἰπῶ: εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Μετεχειρίσθην ἀπλῶς κυριολεξίαν, διότι διαπετάνιος δὲν ἐπιθυμοῦσε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ συναντηθῶ μὲν τὸν τελώνην τοῦ Πειραιῶς μὲν τὸν δοποῖον συνδέεται διὰ παλαιᾶς ἔχθρας.

Ἐβγήκαμε λοιπὸν κοντὰ εἰς ἔνα μικρὸν βράχον, τὸ πλήρωμα, ἔγω, μερικοὶ σάκκοι ζάχαρης καὶ πολλὰ κουτιὰ ποῦρα. Ναί, φύλε μου Δὸν Κίχωτε, τὰ ποῦρα δὲν μοῦ ἔλειψαν ἐδῶ. Εἶνε πολὺ εὐημένη, διότι καθὼς ἔμαθα τὸ Κράτος ἐπέβαλεν εἰς αὐτά, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα εἴδη, βαρυτάτην φροδολογίαν. Κάποτε ἔνας ὑποιγρὸς μὲ νοῦν καὶ μὲ θέλησιν ἀπεπειράμην νὰ ἐλαττώσῃ τὸν εἰσαγωγικὸν φρόνον καὶ ν' αὐξήσῃ τὸν τελωνοφύλακας. Ἀλλὰ δικόμιος ἐσηκώθηκε στὸ πόδι καὶ μὲ τὸ δίκηο του, διότι τότε δ' ἀνέβαινεν ἡ τιμὴ ὥρισμένων πραγμάτων καὶ μάλιστα ἔκείνων, τὰ δοποῖα ἰδιαιτέρως ἀπολαμβάνουν οἱ Ἑλληνες. Μὴ μὲ κατηγορήσῃς πάλιν διὰ τὴν πρωτικότητά μου, ἡ δοποῖα τόσον σ' ἐνόχλησεν ἄλλοτε· ἔτσι τὸ ἔφερεν ἡ διμιλία.

Θὰ παραξενευθῆς, Δὸν Κίχωτε μου, διὰ κάτι ποὺ θὰ σοῦ ἀποκαλύψω. Ζῶ εἰς μίαν χώραν, ἡ δοποῖα θὰ ἔνομιζε κανεὶς διὰ ἔγεινε κατ' εἰκόνα καὶ δομούσιν ἴδικήν σου εἰς μέγα σχῆμα. Μάλιστα! Θυμᾶσαι τί ἐκάναμεν ἔμεις τὸν παληὸν καιρὸν; ἐκαβαλιέψαμε ἔνα ψωφίμι, ἐφορέσαμε σπαθιὰ τενεκεδένια καὶ ἔξεινήσαμε νὰ κατακτήσωμεν πόλεις, καὶ νὰ προστατεύσωμεν τ' ἀδύ-

νατα πλάσματα. Τὸ τὸ ξύλο ἐφάγαμε διὰ τὸ θυμᾶσαι βέβαια. Ή δική μου δάχη τούλαχιστον ἀκόμη ἔχει μελανὰ σημεῖα μετὰ τόσων ἐτῶν ηρεμον βίον. Λοιπὸν ἡ χώρα ποὺ μὲ φιλοξενεῖ παθαίνει τὰ ἵδια. Καὶ τὸ χειρότερον; Οἱ ἔχθροι της δὲν εἶνε φανταστικοί, καθὼς εὐτυχῶς συνέβαινε σ' ἐμάς. Εἶνε σὲ βεβαιῶ, κατὶ περισσότερον ἀπὸ... μῆλοι. Σήμερα ὅπου ἐσὺ ἔχεις κάπως σωφρονισθῇ διὰ μοῦ εἰπῆς φυσικά: «Ἄς ἐργασθοῦν λιγάκι, ώστε ν' ἀντικαταστήσουν τὸ ἄθλιον ἄλογο, μὲ ἀκμαῖον ἄτι». Ναὶ φύλε μου! Φαίνεται ὅμως πῶς πρέπει νὰ τραβήξῃ κανεὶς τὰ βάσανα τὰ δικά μας διὰ νὰ φθάσῃ εἰς ἱκανοποιητικὸν σημεῖον δροῦσι λόγου.

Νὰ μὲ συγχωρῆς ποὺ σοῦ γράφω περὶ θεμάτων ἀσημάτων, θὰ ἔλθω καὶ εἰς τὰ σοβαρώτερα, εἰς ἔκεινα δηλαδὴ τὰ δοποῖα συγκινοῦν βαθύτερα τοὺς Ἀθηναίους. Ίδού. Η Ἱταλικὴ ὀπερέττα τοῦ Ἀρνιώτη ἐνίκησε τὴν βιενέζικη. Η ἀντριακὴ πολιτικὴ ἐχρεωκόπησε, βλέπεις, αὐτὴν τὴν φροάν. Ἐκτὸς τούτου τὰ γυναικεῖα καπέλλα ἔξακουλωθοῦν νὰ εἶνε μεγάλα, καὶ τὰ κεφάλια μικρά· δοσον διὰ τ' ἀνδρικὰ προτιμώτερον νὰ μὴ σὲ πληροφορήσω. Ἀρραβώνες καὶ γάμοι γίνονται ἀπειροι, σημεῖον, ὡς λέγουν, εὐεξίας καὶ τὸ Κορητικὸν ζῆτημα ἔχουν ἀναλάβη νὰ τὸ κανονίσουν τέσσερις κυρίες τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀριστοκρατίας.

Ἀνέκαθεν ἔδειχνες ἔνδιαφρέδον διὰ τὴν φιλολογίαν, κυρίως μάλιστα διὰ τὰ ἵπποτικὰ μυθιστορήματα. Ἄντοισες ἐδῶ δὲν θὰ ὑφίστασο καμίαν στέρησιν. Αἱ ἐπιφυλλίδες τῶν ἐφημερίδων ἔχουν πάντοτε καὶ μίαν τρυφερὰν ἴστοριαν ἐπόπτου συνήθως συμπατιούτου μας. Ἀλλ' δὲς ἀφήσω κατὰ μέρος τὰς φομαντικὰς περιπτετείας. Αὐτὰ κι' αὐτὰ μᾶς ἔφαγαν τὸ κεφάλι. Προτιμῶ νὰ σοῦ ἀναφέρω περὶ μᾶς συναυλίας, ἡ δοποία ἐδόθη ἀπὸ τὸν κ. Μ. Καλομοίρη εἰς τὸ Κρείον διὰ νὰ συμπληρωθῇ τὸ ποσὸν πρὸς ἀνέγερσιν τῆς προτομῆς τοῦ Σολωμοῦ. Νομίζεις λοιπὸν διότι ἥρθε κόσμος; Λίγοι ἀνθρώποι τοῦ πνεύματος μόνον, κι' ἐπομένως ὅχι τοῦ χρόνου. Καὶ περὶ μὲν τοῦ κ. Μ. Καλομοίρη γύρισε τὰς σελίδας τῶν «Παναθηναίων» καὶ θὰ μάθης τὶ εἶνε. Οσον διὰ τὸν Σολωμόν, ἔχω πεποίθησιν διὰ τὸν γνωρίζεις καὶ θὰ τὸν λατρεύῃς ἐσύ, ἀφοῦ εἶσαι... Ισπανός.

Διάδοσ σου μὲ ἀγάπην
ΣΑΝΤΣΟΣ

ΤΟ ΔΕΚΔΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ο Πόλεμος...

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ. — «Ωστε ἀπεσοβήθη δριστικῶς δ πόλεμος;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ετοι φαίνεται. Καὶ ἀπεσοβήθη εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν.

Ο ΜΑΘ. — Δηλαδὴ;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Δηλαδὴ ἀπεσοβήθη, ἀφοῦ μᾶς ἔδωκε διὰ μάν στιγμὴν τὴν αἰσθησιν τῆς πραγματικότητός του, ἀφοῦ μᾶς ἔκαμε νὰ αἰσθησούμεν τὰς συγκινήσεις του, νὰ κλονισθοῦμεν ἀπὸ τὰ φίγη του, νὰ ψιθυρίσωμεν ἔνα θούριον μέσον ἀπὸ τὰ δόντια μας, καὶ νάψηφρισωμεν τὴν ζωὴν μας εἰς μίαν στιγμὴν πατριωτικῆς μεθῆς. Αὐτὸν εἶναι τὸ μεγαλύτερον εὐεργέτημα που δίδεις ένας πόλεμος. Πέραν τῆς μένθης αὐτῆς, τὰς περισσότερος φοράς, δὲν ὑπάρχουν παρὰ καταστροφαί, αἷματα, τραγικότητες, κρίσεις οἰνονομικαὶ καὶ μεταμέλειαι. «Үστερο» ἀπὸ ἔνα πραγματικὸν πόλεμον νικήται καὶ νικημένοι εἶναι ἔξισον ἀξιολόγητοι.

Ο ΜΑΘ. — Δὲν εἰσόμεν δοιτόνιον τὸν πόλεμον καὶ ούτε τὸν ἀναγνωρίζετε φάνεται τὰς θύμούν της ζωῆς.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Δὲν είμπορδον νὰ μὴν τὸν ἀναγνωρίζεις. Εἰξένεργο πολὺ καλά δηλαδὴ ὅτι ἀπέντανο εἰς τὸν πόλεμον δέντρον τὸν δέντρον, καὶ μέσα εἰς μίαν σταγόνα νεροῦ, χιλιάδες πλασιάτων ἀγνωνίζονται τὰς αἰλιώνιαν ἀγάνα τὴν πάνταξεως. «Ο» Αργεῖς εἶναι διό μόνος θεός, διό δοποῖς δὲν ἀπέντανος δέντρον τὸν δέντρον τὸ πότισταντο. «Αν θέλετε, παραδέχομαι ἀκόμη, δηλαδὴ ὅτι χωρὶς πόλεμον ἡ ζωὴ εἰς τὸν πλανήτην αὐτὸν θὰ ἐλίμηναν ἀπαίσιως καὶ θὰ ἔχαντο οἰκτρῶδες ἀπὸ τὴν ίδιαν της σῆρψια;

Ο ΜΑΘ. — Μέχρι τινός.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Τί θέλετε νὰ εἰπῆτε;

Ο ΜΑΘ. — Θέλω νὰ εἰλῶ διὰ αὐτὰ εἰναι καλὰ και ἄγια. «Οταν διμος μᾶς ἀπειλοῦν οι Νεότουροι, τί πρέπει νὰ γίνη;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Τὸ ἀπλούστερον τῶν πραγμάτων. Νὰ τοὺς ἀπειλήσωμεν καὶ ἡμεῖς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν θὰ γίνη ποτὲ πόλεμος. Δὲν βλέπετε τὶ κάμνουν τὰ ἄλλα ἔθνη; Διαρκῶς ἀπειλοῦται καὶ διαρκῶς ησυχάζουν.

Ο κ. ΜΑΘ. — Διὰ νάπειλη διμος κανεὶς πρέπει νὰ εἰναι ισχυρός. Καὶ δυστυχῶς δὲν είμενη.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Νὰ γίνωμεν, φύλε μου! Ποῖος εἴπε νὰ μὴ γίνωμεν; Δι' αὐτὸν εἴπα ἀκριβῶς διό δὲς πρειλόνυμενος Ἐλληνοτουρκικὸς πόλεμος ἐσταμάτησεν εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν. Μᾶς ἔδωκε τὸν ωραῖον σημεῖον, διό δοποῖς μᾶς ἔχειλάζετο.

Ο ΜΑΘ. — Τὸ συμπέρασμα εἶναι διό πρέπει νὰ εἰμεθα εὐγνώμονες πρὸς τοὺς Νεότουροις.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Περισσότερον ἀπὸ εὐγνώμονες.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Θεατρον Συντάγματος: «Σία κι' ἀράξαμε» ή «Θάλασσα! Θάλασσα!» διπερέττα εἰς πράξεις τρεῖς ς πολ. Αημητρακοπούλουν καὶ Στ. Γρανίτσα, μουσική Θεοφρ. Ι. Σακελλαρίδιουν.

ΑΠΗΓΟΡΕΥΘΗ ὑπὸ τῆς Αστυνομίας, διὰ νὰ παιχθῇ δὲ καὶ πάλι, οἱ συγγραφεῖς ὑπερχρεώθησαν νὰ τὴν τροποποιήσουν καὶ νὰ τῆς ἀλλάξουν τὸν τίτλον. «Αλλὰ καὶ τὸ την νέαν μορφήν, δὲν ἐπέτυχε περισσότερον. Φυσικά εἰς μίαν διπερέττα τὸ πάνε η μουσική. Δυστυχῶς η μουσικὴ τοῦ κ. Σακελλαρίδιου, ναὶ μὲν δοθογομψμένη καὶ τεχνική, δὲν είχεν διμος ούτε ιδιαίτερον χρώμα. Ήρεσεν ἐδῶ

Ary René d'Yvermont, ἐδημοσιεύθη μία ὥραιά και βαθεῖα και πρωτότυπος μελέτη τοῦ κ. G. Polti ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ πνεῦμα τῆς εἰδωλολατρείας», περιέχουσα καινά δόγματα και νέας θεωρίας περὶ τῆς σχέσεως τῆς ἐσωτερικῆς τῶν μυθολογιῶν τῶν διαφόρων λαῶν, στηριζόμενα ἐπὶ πλουσιωτάτουν ὑλικοῦ ἴστορικοῦ, φυσιολογικοῦ, ἔθνολογικοῦ και φιλοσοφικοῦ, τὸ δποτίον ἀκροθήγως μὲν ἀναφέρεται, κατάληξιν διμως κάμνει εἰς τὸν ἀναγνώστην.

Ο κ. Κρουμβάχερ, δ σοφὸς ἔλληνιστής τοῦ Μονάχου, ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν Internationale Wochenschrift μελέτην περὶ τοῦ νέου λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, σχετικὴν μὲ τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Χατζιδάκη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος, τὸ δημοσιεύθην εἰς προηγούμενον τεῦχος τῶν «Παναθηναίων». Ο κ. Κρουμβάχερ δίδει διαφόρους πρακτικωτάτους και πολὺ δραμάς συμβουλάς ὡς πρὸς τὴν μεθοδὸν και τὴν ὁργάνωσιν τῆς ἐργασίας. Τὸ σύστημα τῆς διὰ προκηψύξεως διαγνωσμῶν περισυλλογῆς ὑλικοῦ γλωσσολογικοῦ ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀν και πολλάκις ἀπεδείχθη ὠφελιμῶτατον, εἰς τὴν περίστασιν αὐτῆν εὑρίσκει, διτὶ μᾶλλον εἴματορεὶ νά φέρῃ εἰς ἑσφαλμένα συμπτεράσιμα, διότι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συλλογῆς ἐξ ἐκάστου μέρους δὲν θὰ είνε πάντοτε ἀνάλογον μὲ τὸν γλωσσικὸν πλοῦτον, τὸν ὅποιον δύναται νὰ περιέχῃ τὸ μέρος αὐτό, ἀλλὰ μὲ τὸν ζῆλον, τὸ ἐνδιαφέρον και τὴν ἵκανότητα τοῦ συλλέκτου. Διὰ τοῦτο, μόνον ἀν ἀνατεῦῃ η ἐργασία αὐτῇ ἐπὶ ὡρισμένῃ ἀμοιβῇ, εἰς εἰδίκους ἀποστελλομένους εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, δύναται νὰ ἔχῃ ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Ο κ. Κρουμβάχερ ἔξετάζει εἰς διλας του τὰς λεπτομερείας τὸ ζῆτημα αἱ δε σοφαὶ τοῦ ὑποδείξεις είναι ἄξιαι μεγίστης προσοχῆς παρὰ τῶν ἔχοντων τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ.

Ο ΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Κατὰ τὸν θεοφίωνος μῆνας Ιούνιον, Ιούλιον, Αὔγουστον, Σεπτέμβριον τὰ «Παναθηναία» ἐκδίδονται δύτες κατ’ ἔτος εἰς τεύχη μηνιαῖα διπλᾶ.

Ο θίασος Κυβέλης-Φύρστης μελετᾶ τὴν «Ραχῆλ», τὸ νέον δρᾶμα τοῦ κ. Γρ. Σενοπούλου. «Οπως η «Φωτεινὴ Σάντρη» και η Στέλλα Βιολάτη», αἱ δύο μεγάλαι του ἐπιτυχίαι εἰς τὸ θέατρον, και η «Ραχῆλ» είναι ὑποθέσεως Ζακύνθινῆς και ἔχει ὃς δέμα ἔνα ἔρωτα μεταξὺ Ἐβραιοπούλας και Χριστιανοῦ, ὃ ὅποιος τελειώνει τραγικῶς κατά τὴν ἐποχὴν τῆς ἐξεγέρσεως τῶν ἐν Κερκύρᾳ και Ζακύνθῳ Χριστιανῶν ἐναντίον τῶν Ἐβραίων (1891). Η «Ραχῆλ» λέγεται τὸ δρᾶμα τοῦ κ. Σενοπούλου.

Τελευταίως εἰς τὸ Παρίσιο εἰς ἔνα πλειστηριασμὸν μία μικρὰ εἰκὼν τοῦ Γκρέζ τὸ «Ξανθὸ Παιδί» ἐπληρώθη 78.000 φράγκα. Τὸ «Πορτραΐτο ἀγνώστου» τοῦ Φραγκονάρ 71.000 φράγκα.

Ἐνας Ἀγγλος δημιοσιογράφος ἔλεγεν εἰς τὸν ἡγεμόνα τοῦ Μαυροβουνίου ὅτι τὸ Μαυροβουνίον δὲν ἔχει ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὸ ἐξωτερικόν.

- Και ὅμως ἔχομε ὥραιότατα, εἶδος ἐξαγωγῆς.
- Σᾶν ποιά, Ὑψηλότατε;
- Τίς κόρες μου, ἀπήντησε γελῶν ὃ ἡγεμόνων.

Σκέψις τῆς κ. Ωρέλ ὡς ἀπάντησις εἰς μίαν ἔρευναν, ἀν πρέπει νὰ ὑπανδρεύεται κανεὶς νέος:

Πρέπει νὰ ὑπανδρεύεται, νέοι, διότι τὸ μᾶλλον τότε μόνον ἀνοίγεται και μᾶς δείχνει ὅλα τον τὰ μονοπάτια, δταν τὸ ἔρωτον δυὸ μαζί. Η ήλικια τῆς γυναι-

κός δὲν ἐνδιαφέρει πολὺ εἰς τὸ ζῆτημα τοῦ γάμου, διότι η εἰλικρινῆς γυναικα ἔχει πάντοτε τὴν ίδιαν ἡλικίαν. Πάντοτε ἡμιτορεὶ ν' ἀγαπήσῃ. Ο εἰλικρινῆς ἀνδρας ὃ ὅποιος συνειδίσει νὰ λαμβάνῃ χωρὶς νὰ δίδῃ, χωρὶς νὰ δίδεται τελείως, είνε δυνατόν νὰ μην αἰσθάνεται πλέον τὸ οπέροχον αὐτὸ δῶρον.

Ο Σύνδεσμος τῶν Ἑλλήνων Βιομηχάνων και Βιοτεχνῶν ἐξητησε δι' ἔγκυλίους τὰς γνώμας διαφόρων σωματείων, σκοπεύων τὴν οὐγκλησιν Πανελλήνιου Συνεδρίου τῶν γεωργικῶν ἐμπόρων και βιοτηχανικῶν σωματείων κατὰ τὸν προσεχῆ Νοέμβριον, διὰ νὰ μελετῇ τὸ ζῆτημα συστάσεως Υπουργείου γεωργίας, βιομηχανίας, ἐμπορίου και συγκοινωνίας, ὡς μετά μεσον ἀναπτύξεως τῶν ἐθνικῶν παραγωγικῶν δυνάμεων.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΔΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»

— ἀδείᾳ τοῦ Υπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν . . .	Δρ. 2.456.55
Μαρίνα Κοτοπούλη	» 10.—
Ἄπο συναντίαν Μ. Καλομοίρη	» 1.80
	Δρ. 2.468.35

* Ιδε σχετικά εἰς τὴν σελ. 174.

Τὸ ἀπαιτούμενον δίλικὸν ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Υπολείπονται περὶ τὰς 1,100. Καὶ τὸ ὑπενθυμίζομεν εἰς δόλους. Ολοι ἔζησαν και ζοῦν μὲ τοὺς στίχους τοῦ ὑμνητοῦ τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», δόδος Ἀριστοτέλους 35.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τὸ Παρόν και τὸ Μέλλον τοῦ Ἑλλην. Εθνος, Πέτρου Ἀξιωτίδη. Αθῆναι, τυπ. «Κράτους», Δρχ. 5.

Τὰ Μοιραῖα, στίχοι Γ. Θ. Σημηριώτη. Σμύρνη. Φρ. 5.

Ἐργάλαος, Σπυρίδωνος Παγανέλη. Αθῆναι, ἐκδοσίς Β', τυπογρ. «Νομικῆς».

Ο «Ἐπιτάφιος» ἐν τῷ Πτωχοκομείῳ, Σπυρίδωνος Παγανέλη. Αθῆναι, τυπογρ. ἐφημερ. «Ἀθῆναι».

Ο Γελωτοποιός, Μ. Zamaconis, Μετάφρ. Λέοντος Δ. Μακά. Αθῆναι, τυπ. «Ἐστία» Μάσινερ και Καργαδούη. Δρ. 3.50.

Τεσσαρακονταετηρίς τῆς καθηγεσίας Κ. Σ. Κόντου φιλολογικαὶ διατριβαὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν και θαυματῶν αὐτοῦ προσφερόμεναι. Αθῆναι τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

An independent Examination of the Assuan and Elephantine Aramaic Papyri, L. Belleli. London, Luzac & Co 7/6.

Les Bandeaux d'or, Anthologie 3ème Année. Paris fr. 2.50.

Portraits d'hrie: Baudelaire, par Gaston Syffert. Paris fr. 0.25.